

ARHEO

Arheološka obvestila / Glasilo Slovenskega arheološkega društva

08/1989

54/1989

INFORMATOR
ZVEZA ARHEOLOŠKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJE
SAVEZ ARHEOLOŠKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE
САВЕЗ АРХЕОЛОШКИХ ДРУШТВА ЈУГОСЛАВИЈЕ
СОЈУЗ НА АРХЕОЛОШКИТЕ ДРУШТВА НА ЈУГОСЛАВИЈА

ARHEO

Arheološka obvestila. Glasilo Slovenskega arheološkega društva, zanj odgovoren *Mitja Guštin*, predsednik. Uredništvo: *Miha Budja* (glavni urednik), *Bojan Djurić*, *Predrag Novaković*, *Božidar Slapšak*, *Drago Svoljšak* (odgovorni urednik), *Ivan Šprajc*, *Biba Teržan*, *Ranko Novak* (oblikovalec naslovnice), *Milojka Žalik Huzjan* (tehnična ureditev besedila s programom STEVE Primoža Jakopina). Izdajateljski svet: *Janez Dular*, *Jože Kastelic*, *Peter Kos*, *Marijan Slabe*. Naslov uredništva: Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, (061) 331-661/208. Arheo izhaja dvakrat letno, naklada osme številke 1000 izvodov. Tekoči račun 50100-678-60382. Tipkopis *Alenka Maček*. Tisk *Pleško*. Fotografije in risbe po želji vračamo. Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji. Zaključek redakcije osme številke 10. 5. 1989.

Po mnenju Republiškega komiteja za informiranje št.42-1/72 šteje ARHEO med proizvode 7. točke prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu, za katere se ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

- 3 Uvodnik *Miha Budja*
 - 5 Ob štiridesetletnici arheoloških izkopavanj na Bledu (Bled-Pristava) 1948/1951 *Jože Kastelic*
 - 12 Aforizem o antropogenezi *Jože Kastelic*
 - 13 Računalnik v arheologiji - kaj več od streljanja vesoljčkov ? *Zoran Stančič*
 - 16 Stativ A za ortografske posnetke pri arheoloških izkopavanjih *V. Štribar*
 - 23 In memoriam Jaroslav Šašel *Božidar Slapšak*
 - 24 In memoriam Blagoj Jevremov *Drago Svoljšak*
 - 25 Informator 54, 1989
 - 44 Seznam ustanov in arheologov v Jugoslaviji
-

UVODNIK

Uvodnik letošnje prve številke *Arhea* je ujet med dogodka, ki narekujeta vsebino številke in zapis uvodničarja. Prvi je blejski kongres, drugi pa 70. letnica ljubljanske Univerze. Vsebina številke je tako sestavljena iz dveh delov. V prvem so teksti, predstavljeni na Bledu, vendar zunaj risa domačijske arheologije. Drugi del je Informator, dopolnjen s seznamom arheologov in arheoloških institucij v Jugoslaviji, ki bo gotovo v veliko pomoč pri iskanju stikov s kolegi.

Daljši del uvodnika namenjamo sedemdesetletnemu razvoju študija arheologije na ljubljanski Univerzi. Že ob ustanovitvi Univerze 1919. leta je bilo za Filozofsko fakulteto v študijskem redu določeno tudi mesto arheologije, ki pa naj bi se poučevala v okviru B predmeta pri klasični filologiji oz. A predmetu pri umetnostni zgodovini. V študijskem letu 1920/1 je prof. V. Molé v umetnostnozgodovinskem seminarju pričel predavati antično in bizantinsko umetnost. J. Mantuani, ravnatelj Narodnega muzeja v Ljubljani pa honorarno grško umetnost in leto kasneje še epigrafiko. Arheologija se je v seznamu predavanj kot skupina pojavila šele v študijskem letu 1923/24. Zgodovino starega veka sta na oddelku za zgodovino že od samega začetka predavala medievista L. Hauptmann in M. Bubnov. V študijskem letu 1926/27 ju je zamenjal B. Saria. Saria je od prihoda iz Beograda pa vse do odhoda na Univerzo v Gradec v študijskem letu 1941/42 združeval dve katedri: za zgodovino starega veka in za arheologijo. Ob zgodovini je predaval latinsko epigrafiko, numizmatiko, literarne vire, antično umetnost in rimsko provincialno arhitekturo. V tem času v študij ni bila vključena prazgodovinska arheologija, ne arheologija zgodnjega srednjega veka. Rezultati arheološke raziskovalne dejavnosti odsevajo v študiji o vojaški zgodovini naših krajev v rimskem obdobju, objavi rimskih napisov *Norici* in *Pannoniae Superior* ter objavi Arheološke karte Jugoslavije, lista Ptuj in Rogatec.

Prazgodovinska arheologija je bila v študij arheologije vključena šele v zadnjem letu pred 2. svetovno vojno, ko je kot privatni docent začel predavati R. Ložar, kustos v Narodnem muzeju in kasneje ravnatelj Etnografskega muzeja v Ljubljani. Poleg kretske-mikenske arheologije je predaval tudi neolitik.

Na raziskovalnem področju je pomemben Ložarjev programsko teoretični pristop. Z razvojem koncepta

kulture je v slovensko arheologijo vpeljal načela dunajske umetnostnozgodovinske šole, ki jih je na metodološkem nivoju označil kot sistematiko forme in stila (M. Budja. *Arheo* 6. 1987). Koncept je omogočal iskanje in utemeljevanje samoniklosti ter originalnosti kultur v slovenskem etničnem prostoru. S. Gabrovec je to označil kot historično nalogo arheologije v slovenskem konceptu (*Argo* 10. 1971). Po dvajsetih letih razvoja na Univerzi je bila arheologija torej še vedno odvisna od razvoja drugih strok. Tako kot na začetku je tudi sedaj njen vsebinski razvoj pogojevala umetnostna zgodovina, ki pa je že začela uveljavljati t.i. direktni historični pristop. Uveljavljanje koncepta stilnega razvoja, ki ga je razvila dunajska umetnostnozgodovinska šola v okviru razvojne sinteze so slovenski krščanski demokrati, umetnostni zgodovinarji I. Cankar, F. Stele, V. Molé in R. Ložar povezovali z vprašanjem slovenstva v umetnostni zgodovini in arheologiji.

Arheologija na Filozofski fakulteti ni bila predavana med leti 1943 in 1945.

Izvolitev J. Klemenca v naziv izrednega profesorja, do tedaj kustosa v Arheološkem muzeju v Zagrebu je leta 1946 pomenila začetek ponovnega konstituiranja pouka arheologije. Klemenc je nadaljeval staro prakso spojitve dveh kateder na dveh oddelkih - zgodovinske in arheološke. Oddelek za arheologijo se je dejansko osamosvojil šele leto kasneje, ko je na fakulteto prišel J. Korošec, izredni profesor za prazgodovinsko in staroslovansko arheologijo. Na arheološkem oddelku pa so nato predavali še S. Brodar paleolitik, B. Škerlj antropologijo in V. Korošec zgodovino starega Vzhoda. Asistenti so postali F. Stare in T. Bergant za prazgodovino in J. Šašel za klasično in rimsko provincialno arheologijo. Arheološka šola je pod vodstvom profesorja Korošca hitro dosegla velik ugled. Z vodenjem dela pri disertacijah Milutina in Drage Garašinin, Alojza Benca, Blage Aleksove in dr. pa je sodelovala tudi pri konstituiranju študija arheologije po vsej Jugoslaviji.

Veliko kvaliteto razvoja Oddelka je pomenilo vključevanje študentov v raziskovalno delo. Pod vodstvom profesorja Klemenca so študentje sodelovali pri raziskovanjih v Šempetru. S profesorjem Korošcem pa so najprej odšli raziskovat v Danilo pri Šibeniku in kasneje na mnoga druga prazgodovinska in zgodnjersrednjevska najdišča.

Povojna teoretska produkcija je bila najprej usmerjena v definiranje delovnega področja arheologije in odnosa do drugih družbenih ved, predvsem zgodovine. Diskusija med J. Korošcem in B. Grafenauerjem na začetku petdesetih let je izhajala iz različno interpretirane vloge arheologije kot družbeno zgodovinske vede, ki naj bi se razvijala v skladu z načelnimi sklepi, sprejetimi na prvem posvetovanju jugoslovanskih arheologov v Niški banji (J. Korošec. Zgodovinski časopis 4. 1950, B. Grafenauer. Zgodovinski časopis 5. 1951). V sklop načrtovanega razvoja stroke moramo uvrstiti Koroščevo teoretski razpravi o arheološki kulturi in posebej o materialni in duhovni kulturi ter kulturni skupini kot etničnem konstitutivnem elementu (J. Korošec. Arheološki vestnik 8/2. 1957). Ljubljanska arheološka šola se je tako ponovno vključila v diskusije o konceptu arheološke kulture, ki so v Evropi še posebno intenzivno potekale v desetletju pred drugo vojno in desetletju po njej. J. Korošec pa je dobil mesto v evropski teoretski arheologiji (L. S. Klejn. Arheološka tipologija. 1988. 196).

Po smrti profesorjev J. Korošca in J. Klemenca ter upokojitvi F. Stareta se je moral na koncu šestdesetih let Oddelek za arheologijo personalno na novo konstituirati. Profesorji na oddelku so tako postali T. Bregant, docent za prazgodovino predkovinskih dob, S. Gabrovec, izredni profesor za prazgodovino kovinskih dob in J. Kastelic, izredni profesor klasične in rimske provincialne arheologije ter zgodovine starega veka. Paleolitik je še naprej poučeval redni profesor S. Brodar. Za arheologijo zgodnjega srednjega veka pa je bil pogodbeno izvoljen redni profesor Z. Vinski iz Zagreba.

Sledilo je obdobje raziskovanj kolišč na Ljubljanskem barju, prazgodovinskega gradišča v Stični in sistematičnih objav slovenskega arheološkega gradiva, shranjenega v muzejih v Avstriji in Italiji. Ponovno so pričela izhajati Poročila o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji, ki jih je, tako kot Arheološki vestnik, začel izdati J. Korošec.

Na vsebinski raziskovalni ravni je profesor Bregantova ponovno aktualizirala sistematiko forme in stila. Spoznanja in metode umetnostne zgodovine, pa naj bi bile pri raziskovanju in interpretiranju prazgodovine celo ključnega pomena (N. Šumi. Raziskovanje kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem. 1980). Drugi del slovenske prazgodovinske

arheologije pa je iskal v idejah in gradil z metodami Merhartove marburške šole (S. Gabrovec. Arheo 4. 1984).

O pomenu dela profesorja Kastelica, humanista in zadnjega predstojnika arheološkega oddelka iz generacije profesorjev, ki so ustvarjali Oddelek, precizno in dovolj povedo njegova izbrana dela, ki so jih uredili učenci in nadaljevalci pedagoškega dela (Iosephi Kastelic Opera Selecta. 1988).

Eden od dokumentov dela najmlajše generacije učiteljev in asistentov, ki ga sami ne bomo ocenjevali je Arheo, tudi številka, ki je pred vami.

Miha Budja

Ob štiridesetletnici arheoloških izkopavanj na Bledu (Bled - Pristava) 1948/1951

Uvodno predavanje na XIII. kongresu Zveze arheoloških društev Jugoslavije na Bledu, 25. oktobra 1988

I Uvod

Logično se mi zdi, da se naš trinajsti kongres Zveze arheoloških društev Jugoslavije, ker je v Sloveniji, odvija na Bledu, torej v kraju, ki ima tako v kulturnozgodovinskem kot tudi arheološkem oziru svoj posebni profil in ni le slovensko pomemben v obeh teh in še drugih ozirih, ampak se njegova veljava širi v jugoslovanski prostor in tudi v svet, ki nas obdaja. Za splošno družbeni pomen Bleda je priložnost že na tem otvoritvenem zasedanju in je bo še dovolj, da se z njim seznanimo. Za specialno arheološko podobo kraja, posebno v slovanski, zgodnjerednjeveški dobi, ki nas na Bledu in v njegovi mikroregiji najbrže prvenstveno zanima, bosta poskrbela oba referata dveh mladih raziskovalcev, ki sta si prve znanstvene ostroge prisluzila prav na Bledu, dr. Timoteja Knifca in dr. Andreja Pleterskega (T. Knifc, *Bled v zgodnjem srednjem veku*, 1983; A. Pleterski, *Župa Bled. Nastanek, razvoj in prežitki*, 1986). Zato mi dovolite, da se v svojem izvajanju ozrem bolj splošno na Bled in na nekaj problemov, predvsem arheoloških, z njim v zvezi, zavedajoč se seveda, da je skrivnost pravzaprav v detajlu in da so splošna mnenja, pogledi, misli, ocenjevanja tudi v tem konkretnem primeru manj potrebna kakor pa podrobne analize. Seveda naj tudi povem, da Bled zasluži in upravičeno pričakuje tudi temeljito sintezo izsledkov, za katero pogoji, tako mislim, že dozorevajo. Ozreti se hočem torej na kratko na zgodovino Bleda in pokrajine, v kateri Bled leži, na zgodovino raziskovanj, na nekaj problemov s tem v zvezi. Narava teh izvajanj dopušča, da tega ne storim sistematično v nekih zaporednih nizih, ampak da oblikovane misli svobodneje komponiram.

II Prazgodovina

Srce Bleda je njegovo jezero z otokom in skalno steno, na kateri stoji danes Blejski grad (*Arheološka najdišča Slovenije*, 1975, pogl. VI: Radovljica, str. 162-168). Elegantna, ženska, razkošno "baročna" vedrina tega kraja, ki je pravo nasprotje zaprtemu, moškemu, strogo discipliniranemu, "gotskemu" Bohinju z njegovim jezerom tam globlje zadaj v amfiteatru Alp pod slapom Savice, nas ne sme premotiti. Tudi tukaj so bile na delu mogočne tektonske sile, da so izoblikovale prvotne terciarne osnove in praprofile celotne geografske sheme od Triglava skozi dolino Gornjih jezer do Bohinja in Bleda v sredini in Radovljice ter Brezij na koncu, ob izhodu in ožjega

gorskega sveta. V kvartarju, diluviju, je triglavsko - bohinjski ledenik izdolbel globini obeh jezer in segel z morenami še daleč proti Kranju. Ko se je po drugem würmskem glacialu ledenik umikal, je pustil za seboj morene, redkejšo močvirne pasove in oboje jezer z otoško skalo na blejskem, poslednjem. Samote pa so ostale ves prazgodovinski čas. Seveda so se redki ljudje neolitika, eneolitika in bronaste dobe spuščali v te kraje, ki so bili tako obetavni za lov, ribolov in pašništvo. Vendar pa je pomen te mikroregije pričel naraščati šele v pozni bronasti dobi, v dobi kulture žarnih grobišč in zlasti v halštatu C. Stane Gabrovec (*Prazgodovinski Bled*, 1960) vključuje nekropolo na Pristavi, ki je najbolj raziskana, in druge najdbe v okolici v gorenjsko-ljubljansko skupino, pri čemer pa seveda opozarja na zveze z dolino zgornje Soče, s Kobaridom, Tolminom, in Mostom/ Sv. Lucijo, saj vodi iz Bohinja že v tem času glavna pot poleg gotovo obstoječih manjših pastirskih steza mimo Sorice v dolino Bače in torej v jedro nekoliko kasneje razvite svetolucijske kulture. Tam naprej je Italija, Este, Sveta Lucija, tu spodaj za Ljubljano pa Dolenjska - Magdalenska gora, Stična. Med to dvojico velikih arheoloških pokrajin se je v goratem svetu zasedrala retencija, ki je v posameznih, žal še malo raziskanih visokih pašniških krajih živela svoje trdovratno življenje skozi latensko in, lahko rečemo, tudi skozi rimsko dobo. Železova ruda se je tudi površinsko ponujala in majhne topilnice so bile v tej pokrajini vsekakor številne. Rodila so se imena: Bled, Bohinj, Drava, Sava (F. Bezljaj, *Slovenska vodna imena I - II*, 1956-1961). Imena z obrazilom *-nj* - ob Bohinju npr. še Nomenj - se dobe v svetu Karnov v Posočju: Čiginj, Ročinj, pa tudi od Ljubljane proti japonskem svetu: Korinj. In v predelih Jelovice in obeh Sor ter pod Karavankami so še v zgodnjem srednjem veku pri anonimnem geografu iz Ravene iz 7. stoletja, toda na osnovi virov iz 5. in 6. stoletja, čudna neslovanska imena: Seution, Patiuma, Sorbam, Eperunto, Selunto, Poreston, Artara, Ranio . . . (Anonymus Ravennas, *Cosmographia* IV 21, Pinder/Parthey 222). Toda z Ravenatom bi prihajali že v slovanski čas, pa se prej še nekoliko ustavimo pri Keltih in seveda v rimski dobi. Iz kratkega časa bomo v teh odročnih in goratih krajih težko našli kaj pomembnejšega, vendar pa je razen naključne najdbe latenskega meča na blejskih Žalah tu predvsem bohinjski kot - nekropola v Bitnjah in Ajdovski gradec (S. Gabrovec, *Arheološka najdišča Slovenije*, 1075,

164), slaven bolj po Prešernu kot po arheologiji, in majhen, skriti toponim tam v bližini: Dunaj pri Jereki, kar vsekakor kaže na keltsko besedo za mesto - *dunum*. Že onstran Save so na severu seveda Karavanke, ki delijo Kranjsko / Carniolo in Kranj / Carnium od Karantanije / Koroške. Vse to so v osnovi toponimi pri keltskih Tavriških in Noričanih. Koren *kar-*, ki je osnova za ime Karavanke, je treba povezati s keltsko besedo *carvos*, latinsko *cervus/jelen, cervia/košuta* (A. Holder, *Alt-celtischer Sprachschatz* I, 819).

Najlepša gora Karavank, če jo gledamo s koroške strani z višin pri Zgornjem Obirju nad Železno Kaplo, ob grobu slovenskega koroškega pesnika Valentina Polanška, ima nenavadno obliko vzpetega jelena in se tudi še danes v slovenščini imenuje Košuta, nemško pa od Slovencev prevzeto Koschuta. Naj tu priključim še misel, ki se mi vsiljuje ob dejstvu, da naselja in nekropole Ajdovskega gradca pri Bohinju, Sv. Lucije, pa verjetno tudi Ljubljane, v tem času ležijo na nasprotnih bregovih rek Save, Soče, Ljubljanice, kar nakazuje na določene predstave o "mestu živih" na eni strani reke in na prevoz preko vode v "mesto mrtvih", tja čez, tja v onostranstvo.

III Rimska doba

S keltskim razvojem v zadnjih stoletjih pr. n. š. prehaja tudi Bled, prehaja njegovo ozemlje v rimsko dobo. Rimljani so iz Italije posegli preko prostora, ki ga v prazgodovini označujemo kot *caput Adriae* in kjer je 181. pr. n. š. zrasla njihova kolonija z latinskim pravom - Aquileia/Oglej. Že v dobi drugega triumvirata je Oktavijan posegel v ljubljansko kotlino, nastala je Emona, pač 35 pr. n. š. kot tabor *legionis decimae quintae Apollinaris* in tudi področje v smeri Gorenjske proti Karavankam je prišlo skupaj z regnum Noricum onstran gora pod rimski vpliv (Marjeta Šašel-Kos, *Zgodovinska podoba prostora med Akvilejo, Jadranom in Sirmijem pri Kasiju Dionu in Herodijan*, 1986, 153). V posegih zadnjih desetletij starega štetja, do smrti Marka Vipsanija Agripe 12 pr. n. š. in Marka Emilija Lepida istega leta - Avgust je v prvem primeru izgubil soorganizatorja administrativnih preureditev tudi v naših krajih - so bile izvedene razmejitve: Posočje z Istro je pripadlo Italiji, tu je bila konstituirana *Regio decima - Venetia et Histria*, ljubljanska kotlina in seveda ves ogromni prostor *ad ripam*

fluminis Danubii; vse do tja je Tiberij v Avgustovem imenu osvojil *Pannoniorum gentes, quas ante me principem populi Romani exercitus nunguam adit* (*Res gestae Divi Augusti* 30 = V 44 - 47) in vse to ozemlje bo prišlo v veliki Ilirik oz. po preureditvah med dalmatinsko-panonskim uporom, pač l. 8 n. š., v Panonijo. Prav tu blizu k Bledu ob Savi nad današnjimi Jesenicami pa je še vedno segal in živel dokaj samostojno življenje Norik, bodoča Koroška, z Nereio na Magdalensbergu/Štalenski gori nad Gosposvetskim poljem pri Celovcu kot tradicionalnim središčem noriških plemen. Noricum kot provinco je osnoval šele Klavdij (41-54), resda brez konzularnega propretorskega legata senatorskega ranga in samo s prokuratorjem viškega reda na čelu.

To je situacija, ki jo pozna Plinij Starejši, umrl 24. avgusta 79 ob izbruhu Vezuva, za prvo stoletje, za julijsko - klavdijski in flavijski čas (*Naturalis historia* III 147). Toda že vso to dobo se v prostoru, rekli bi: med Ljubljano, Bledom in Karavankami s Kranjem na sredi, čuti neka administrativna nelagodnost in v drugem stoletju Trajan, Hadrijan in Antonini to preuredijo. Dokaz za okvirne datume nam daje Klavdij Ptolemej v svoji *Geografiji* (II 14,7): *

Bled se je torej vrnil v položaje svoje prazgodovine, od koder se v rimski dobi pravzaprav še ni bil čisto dvignil. Prebivalci so sicer zapadali pod vplive in nujnosti romanizacije, predvsem v njenih tehničnih dosežkih in novostih, njihova latinščina pa verjetno ni bila na ravni večjih središč, kake Poetovione, Emone, Tergesta, Akvileje. Gotovo so obstajala in bila seveda izboljšana stara pota, od savske doline v Posočje mimo Bleda in Bohinja, važnejši pa je bil prehod ob Savi preko Carniuma/Kranja, ki se zdaj pojavi s svojim imenom, na cesto iz Akvileje v Virunum na Gosposvetskem polju po dolini Bele in Zilje v zahodnem predelu, kjer je Deseta regija neposredno mejila na Norik in so se politični, ekonomski in civilizacijski tokovi neposredno pretakali iz mediteranske cone v alpsko. V bližini Bleda, pa vendar že

*[metaxy dè Italias kai Pannonias hypò tò Norikòn pòlis Emona]. Tudi srednjeveška kopija Ptolemejeve karte v znamenitem vatikanskem kodeksu Urbinas 82 (npr. L. Jelič, *Das älteste kartographische Denkmal über die römische Provinz Dalmatien*, WMBH 7, 1900, 165-214 in Taf. IV-VIII) dobro podaja in ilustrira zadevni podatek.

v savski dolini, torej bolj v predelu sončnih pobočij Karavank kot v zaprtem svetu jezer, je Andrej Valič raziskal rimsko stavbo, dele neke vile rustike, kar dokazuje intenziviranje rimskega gospodarskega prodora na podeželje (A. Valič/Sonja Petru, *Antični stavbni kompleks na Rodinah*, AV 15/16, 1964/1965, 321-338). Imena na napisih v tem prostoru: *Lascontia*, *Terti filia* (*Antike Inschriften aus Jugoslavien I*, 1938, 216); *Masclus*, *Ressimari filius*; *Bello(nis)*, *Secundi filia* (AIJ 217) so v glavnem nelatinska; dobe pa se tudi napisi s tria nomina: *Lucius Mammus Maximus* (AIJ 219) in celo funkcionar: *Marcus Oclatius Avitus, decurio coloniae Emonae* (AIJ 218).

IV Staroselci. Zaton antike

Oprostite referatu, če se je s temi izvajanji deloma, pa vendar bolj navidezno kot v resnici, oddaljil od svoje glavne teme! K njej se zdaj vračam. Na Bledu-Pristavi smo izkopavali leta 1948, 1949 in 1951 (J. Kastelic/B. Škerlj, *Slovanska nekropola na Bledu, Arheološko in antropološko poročilo za leto 1948*, Ljubljana 1950; J. Kastelic, *Slovanska nekropola na Bledu, Poročilo o izkopavanjih leta 1949 in 1951*, Ljubljana 1960; S. Gabrovec, *Prazgodovinski Bled*, 1960). V drugem in tretjem letu smo prišli na tisti del nekropole, kjer je bilo takoj jasno, da gre za neki drugačni sestav grobnih pridatkov kakor v prvem letu. Ime noval sem jih zaradi očitno večje starosti od prejšnjih "Bled I", nasproti "Bled II", postavil sem jih v sedmo stoletje z možnostjo začetka v šestem in delnega nadaljevanja v osmo stoletje. Mislil sem, da gre tudi pri Bledu I za slovansko prebivalstvo z vplivi staroselske, ne pa germanske kulture nanje. Poudaril sem zveze z bavarskim svetom, pa tudi z zahodno Panonijo ob Blatnem jezeru. Politično bi mogli tu videti najjužnejši del ozemlja Samove plemenske zveze (623-658), v drugi polovici sedmega stoletja pa prevladujoči vpliv Obrov, predvsem v pozni fazi prvega kaganata. V dobi vsesplošnega navdušenja za Slovane v arheologiji takoj po osvoboditvi 1945, saj je takrat 1946 in 1947 Josip Korošec s svojo ekipo odkrival veliko staroslovansko belobrdsko nekropolo na Ptuj in dal prvo sintezo o slovanskih najdbah na Štajerskem (J. Korošec, *Staroslovanska grobišča v severni Sloveniji*, Celje 1947), je bila taka odločnost slovanske atribucije deloma razumljiva. Tu je prišel do veljave, rekel bi, obrnjeni izrek: "*Amica veritas, sed magis amicus Plato*". Toda tudi uglednejši

znanstveniki so nekaj časa le previdno izražali domnevo o staroselcih kot nosilcih kulture Bleda I, vsi pa smo si bili edini, da germanski element kot glavna osnova zanjo ne prihaja v poštev, kljub S-fibuli iz groba 210. Zdenko Vinski, Joachim Werner in deloma Josip Korošec, pa tudi antropolog Božo Škerlj, kar je potem sprejel tudi Bogo Grafenauer (*Ustoličevanje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev*, 1952), so postavili naglas na pravo mesto. Torej: ne le vplivi staroselskega substrata na novi slovanski življenj v njegovi zahodni, češko-moravsko-alpski selitveni varianti, ampak prava staroselska kultura, res samostojni "Bled I".

V Staroselske postojanke

Danes - štirideset in več let, skoraj pol stoletja kasneje - je po zaslugi mnogih eminentnih raziskovalcev slika jasnejša, podoba drugačna. Že tudi prej je daljnega leta 1916 Rudolf Egger (*Frühchristliche Kirchenbauten im südlichen Noricum*, Wien 1916) mojstrsko pokazal na probleme staroselskih refugijev ob razpadu antičnega političnega in družbenega sistema v Alpah, med drugim tudi na problem cerkva, še posebej dvojnih cerkva na nekaterih postojankah. Dvojne cerkve so bile seveda že znane, toda predvsem v mestih in v prostoru caput Adriae - Akvileja, Gradež, Trst. Toda to so bila antična mesta in središča starega izrazito romaniziranega krščanskega prebivalstva. Z umaknjenimi kraji je bilo drugače. V zadnjih desetih, dvajsetih letih so v slovenskem prostoru mimo Svete Heme nad Globasnico, antične Iuene na Koroškem, ki jo je poznal že Egger, po zaslugi raziskovalcev prišle na dan in bile deloma tudi že objavljene razne staroselske postojanke raznih tipov, s cerkvijo, z dvojnimi cerkvami, z baptisteriji, brez kultne stavbe, blizu starih naselij ali daleč na samem. Poznamo jih od Sotle do blejskega kota: Ajdovski gradec pri Vranju, Rifnik na Štajerskem, Kučer v beli Krajini, Veliki Korinj na Dolenjskem, Ajdna nad Žirovnico tu v bližini. Ni potrebno naštevati literature, omenim le imena avtorjev, kot so: Lojze Bolta, Slavko Ciglenečki, Janez Dular, Timotej Knific, Peter Petru, Andrej Valič. Pravkar je Milan Sagadin objavil važno grobišče (*Kranj, Križišče Iskra. Nekropola iz časa preseljevanja ljudstev in staroslovanskega obdobja*, 1988), kjer je, podobno kot na Bledu, poleg staroslovanskega tudi grobišče iz kulture staroselcev, vendar v nasprotju z Bledom tipološko spada v

skupino "grobišč ob cerkvi". Rajko Bratož je podal historično sliko starega krščanstva na Slovenskem (*Kratek oris zgodovine krščanstva na Slovenskem v pozni antiki*, Zgodovinski časopis 35, 1981, 205-221; *Krščanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem območju oglejsk cerkve od začetkov do nastopa verske svobode*, 1986: Uvod, 13-31), Jaro Šašel je nakazal probleme razpršitve prebivalstva v kriznem obdobju ter ponovnega zbiranja v zgodnjerednjeveških naseljih (*Problem naseljevanja vzhodnoalpskih Slovanov*, Kronika 20, 1972, 3-6). Končno je Slavko Ciglencečki strnil arheološka dognanja o refugijih (*Höhenbefestigungen aus der Zeit vom 3. bis 6. Jh. im Ostalpenraum*, 1987) in slika je sedaj drugačna - tudi za Bled. Nekropola Bled I je na problem pokazala s potrebnim poudarkom in klicajem.

Bistvo vseh dejstev pa je vendarle v tem, da med poznoantično poselitvijo z romaniziranimi prebivalci - Karni, Kelti, panonskimi, ilirskimi plemeni, Japodi, Subokrini, Veneti - in med novo priseljenimi Slovani, Praslovenci, tako v Sloveniji kot celoti kakor tudi na Bledu posebej ni cezure, ni lakune, ni presledka v makrolokacijskem smislu. Obstaja pa seveda izrazita cezura v mikrolokacijah. In to je logično. Zato bi še vedno domneval, da nekropola Bled I vendarle traja še nekaj časa v sedmem stoletju, da dobiva iz bajuvarskega prostora vplive uhanov s košarico tipa Reichenhall predvsem iz tega časa, medtem ko so košarice panonskega tipa Alsópáhok predvsem zgodnje, iz 6. stoletja.

VI Intermezzo I : Germani v dobi preseljevanja ljudstev v Sloveniji

Germanske arheološke lokacije iz zgodnjega srednjega veka, iz časa preseljevanja ljudstev, na Bledu ne poznamo in je skoraj gotovo tudi ne bi bilo mogoče najti. Še vedno drži teza, da so germanske najdbe v Sloveniji sporadične, da se je med staroselce in Slovane val Germanov sicer prelil skozi naše kraje, da pa trajnejših sledov ni pustil. Vizigoti so se hitro pomaknili v Italijo in dalje na zahod, Ostrogoti so zasedali nekatere postojanke v Sloveniji v Teodorikovi dobi že iz svojega kraljestva v Italiji, npr. v razpadajoči Emoni (Marijan Slabe, *Dravlje, Grobišče iz časa preseljevanja ljudstev*, 1975), prav tako Langobardi - npr. v Carniumu (Vida Stare/ Zdenko Vinski, *Kranj, Nekropola iz časa preseljevanja ljudstev*, 1980). Pripisovati germanskim pojavom v času preseljevanja ljudstev v

Sloveniji kake večje dimenzije in večji pomen, bi bilo podobno neznanstveno početje, kot je bilo za časa okupacije preimenovanje najdišča Harigastove čelade, Ženjaka pri Negovi v Slovenskih goricah, v "Harigastort" ali kot so bili poizkusi posebne ekipe nacističnih raziskovalcev, da bi na mestih sedeža slovenskih karantanskih knezov na Krnskem gradu nad Gosposvetskim poljem najdbe arhitekturnih ostankov omejili na karolinški "palatium".

VII Arheologija in slovstvena zgodovina na Bledu

Ne bi zahajal še naprej v podrobnosti, ki jih boste imeli še priložnost proučevati v naslednjih dneh, *ex auditu*, pa tudi *ex visu*, kar bo dajalo vašim spoznanjem *primum gradum certitudinis!* - Na dan petnajstega avgusta praznuje katoliška cerkev velik praznik: *Assumptio Beatae Mariae Virginis*. Že od jutra in potem ves dan so se z mogočnim pritkavanjem na Otoku oglašali zvonovi, kakovostni vlivi ljubljanskih zvonarjev Gašperja Franchija in Jožefa Samasse iz prve polovice osemnajstega stoletja. Med turiste v pisanih počitniških oblekah so se mešali resneje oblečeni romarji, starejši in mladina, pa narodne noše. Čolni so vozili ljudi nepretgoma k verskim obredom na otok, kjer je cerkveni patrocini prav Marijino vnebovzetje, slovesnosti pa je dajala poudarek navzočnost škofa in druge višje duhovščine. Toda to je bil praznik konkretne in neposredne vere. Vse dni pa od devetih zjutraj, ko se cerkev na Otoku odpre, do sedmih zvečer, je nepretgoma pozvanjal s svojim drobnim glasom "zvon želja", ulit že leta 1534 še za poznogotsko cerkev. To pozvanjanje pa ni samo znak pozitivne vere, ampak mnogo starejših čustev, dokazilo izročila in dejstev, zvezanih z Otokom, Bledom in, če hočemo, z njuno arheološko resnico. France Prešeren je na Otoku pod tem zvonom želja v svoji viziji videl in 1836 v "Krstu pri Savici" upodobil staroslovansko svetišče boginje Žive in nad njenimi ruševinami Marijino cerkev - *la Reine est morte, vive la Reine!* V Narodnem muzeju v Ljubljani smo po izkopavanjih nekropol Bled I in Bled II precej časa oklevali, ali naj posežemo tudi na Otok. Predvsem jaz sam, misleč pri tem na vizijo pesnika, ki naj bi ostala čista problemska vizija slovenske usode s pokristjanjenim Črtomirom v Bohinju, s spreobrnjeno Bogomilo na Otoku, z oglejsko misijo med Slovenci. Čemu dokazovati z realnostmi pesnikove motive in njegovo nadčasovno sporočilo! Saj tudi Danteja ne bomo razlagali s

cenami sukna v tedanjih Firencah! Vendar pa so se izkopavanja začela in Vinko Šribar jih je z intenzivnim delom 1961-1966 izpeljal (*Blejski otok, Oris zgodovine*, Bled 1971; *K dataciji zgodnesrednjeveške cerkvene arhitekture na Slovenskem*, Av 23, 1972, 384-396). Tudi tu naj sebi in vam prizanesem s podrobnostmi - res pa je, da je arheolog našel prav pod zvonom želja, pod sedanjo baročno in prej gotško in prej romansko cerkvijo večjih razsežnosti ostanke apside majhnega predromanskega svetišča z dvema gradbenima fazama, pa seveda nekropolo. Če se sedaj spomnimo na oglejsko misijonarsko delovanje patriarha Paulina (787-802) v času Karla Velikega, ki je prvi širil krščanstvo med Slovence južno od Drave, bomo kaj lahko povezali Prešernovo vizijo Črtomirove drame - ali tudi tragedije? - z arheološkimi najdbami na Otoku. To ne bo koncesija tendencam realsocialističnih, ždanovskih zahtev, da je treba vsako umetniško delo ocenjevati z vidika "cene za sukno", vsekakor pa bo plodno srečanje dveh dejstev in dveh metod, dveh modelov - arheologije in literarne zgodovine.

VIII Slovenski zgodnji srednji vek

Po klasičnih merilih vstopamo v slovenski srednji vek zgodovinsko z naselitvijo Slovencev, to je ob koncu šestega stoletja, saj so se Bavarci in Slovenci leta 953 spopadli ob zgornji Dravi, in skozi sedmo stoletje z intenzivnim naseljevanjem, arheološko pa s ketlaško kulturo, ki pa jo zaznavamo šele v karolinški dobi, in to izraziteje šele proti sredini devetega in nato v desetem ter deloma še v enajstem stoletju. Prvi pregled najdb za Kranjsko je dal že Walter Schmid (*Altslovenische Gräber Krains*, Carniola 1, 1908, 17-44). To očitno neskladje predstavlja enega velikih in ključnih problemov slovenske arheološke vede. Paola Korošec je prva resneje in argumentirano pokazala, da moramo ketlaško arheološko kulturo razločevati, da je starejša faza "karantanska" in vidna prav na Bledu v nekaterih grobovih Bleda II in da je datiranje teh pojavov možno pomakniti mimo leta 800 - če vzamemo to ključno letnico v življenju Karla Velikega in s tem tudi v karolinškem svetu za izhodišče - nazaj v osmo stoletje (*Poskus delitve slovanske materialne kulture na področju Karantanije*, Zgodovinski časopis 15, 1961, 157-194; *Zgodnesrednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov*, 1979). S tem se zgodovinski in arheološki začetki slovenske naselitve v Alpah in tudi proti Italiji in

Istri med seboj približajo.

Za tip kulture Bled II, torej karantansko-ketlaške arheološke kulture, je zdaj na voljo neprimerno drugače veljavno gradivo, kot je bilo leta 1948: Ptuj (Josip Korošec, *Staroslovansko grobišče na Ptujem gradu*, 1950), Kranj, ob farni cerkvi (Andrej Valič, *Oris dvajsetletnih arheoloških raziskovanj grobišča v Kranju*, Kranjski zbornik 1975, 159-167; Andrej Valič, *La nécropole slave à Kranj*, Inventaria Archaeologica 21, Ljubljana 1978), Kranj, Križišče Iskra (Milan Sagadin, o. c. v poglavju V), Bled in vsa njegova okolica, posebej Dlesc pri Bodeščah (Andrej Valič, *Staroslovansko grobišče na Blejskem gradu*, 1964; Timotej Knific/Andrej Pleterski, *Staroslovansko grobišče Dlesc pri Bodeščah*, AV 32, 1981, 482-532; Timotej Knific, *Bled v zgodnjem srednjem veku*, 1983), *Batuje v Vipavski dolini* (Drago Svoboda/Timotej Knific, *Vipavska dolina, Zgodnesrednjeveška najdišča* 1976), če omenim le najvažnejše.

Obe veliki najdišči na Ptuj in na Bledu sta tipični nekropoli v vrstah, nekropoli brez krščanske kulturne stavbe, čeprav o krščanstvu Slovencev v karolinškem času ni mogoče dvomiti - tako s pokristjanjenjem iz Ogleja kot iz Salzburga, torej od juga in od severa proti kotlini Drave, pa tudi z misijonarskim delovanjem Cirila/Konstantina in Metoda v Kocljevi Zgornji Panoniji. Recimo jima zato nekropoli konservativnega staroslovanskega, predkrščanskega tipa. Nekropola pri farni cerkvi v Kranju in nekropola Kranj - Križišče Iskra, nekropola Bled - Otok, nekropola Batuje - torej nekropole ob kulturnih stavbah, bodisi da so le - te starejše bodisi da se zgradijo med nastajanjem nekropol, pa predstavljajo naprednejši tip. Kakšen bi bil položaj ob zgodovinsko najpomembnejši cerkvi Slovencev v tem času, cerkvi Gospe Svete na Koroškem, ne vemo; in ker avstrijska, posebej pa še uradna koroška arheologija svojo nalogo vidi v proučevanju problemov na črti: noriški Kelti - rimska doba - srednjeveška nemška kolonizacija, tega pač še dolgo ne bomo mogli videti.

Opozoriti pa moram še na važno kulturnozgodovinsko zvezo! Iz konca desetega stoletja se nam je ohranil dragocen slovenski jezikovni in, lahko rečemo, literarni tekst - Brižinski spomeniki (Fran Ramovš/Milko Kos, *Brižinski spomeniki*, 1937). Gotovo je, da so teksti reprodukcija že starejših predlog, morda že iz devetega

stoletja. Ustoličevanje staroslovenskih karantanskih knezov je dokazano obstajalo že v času karantanske samostojnosti, torej pred leti 743/745. Krnski grad, Gospa Sveta, naselitev na ruševinah rimskega Virunuma na Gosposvetskem polju so od Bleda onstran Karavank le malo oddaljeni, vse ozemlje južno od Karavank pa je vsaj do leta 795 že pripadalo frankovski Italiji, torej tudi že krščanskemu "zahodnemu" svetu. V teh političnih okoliščinah so prebivalci na Bledu prav gotovo ne le govorili slovensko samo doma, ampak tudi poslušali pridige v svojem jeziku med sicer latinskimi, ne pa nemškimi obredi, in jih sami v svojem jeziku molili in peli, če ne drugje in če ne drugače, pa gotovo v zasilno prirejenih kapelah, ob obisku potujočih misijonarjev. V staroslovensko nošo oblečeni ljudje blejske srenje in z nakitom, ki ga poznamo iz kulture Bled II, okrašeni so imeli tudi svojo javno slovensko besedo, kot nam govorijo Brižinski spomeniki.

IX Intermezzo II: Veneti in Praslovenci

Preden se ozrem še na Bled in njegov razvoj po arheološki dobi, po njegovi karantansko-ketlaški kulturi in po času Brižinskih spomenikov, je morda primeren trenutek, da opozorim na neko drugačno videnje kontinuitete slovenske kulture in slovenskega kulturnega prostora. V mislih imam zapoznalo romantično teorijo o kontinuiteti prebivalstva ob *caput Adriae*, to je Venetov, skozi rimsko dobo v Slovence srednjega veka. Iz želje za domoznanstvo vnetih epihumanistov, da bi nelatinska oz. negrška, torej od antike ne neposredno odvisna evropska ljudstva na obrobju mediteranskega sveta opravičila svojo avtonomno veljavo in samobitnost, so nastajale teorije o večji, tudi večji kulturni starosti teh narodov nasproti Latinom in Grkom. To se je kazalo na različne načine - bodisi v teorijah tretjega Rima na ruskem vzhodu, kar seveda sloni ne le na vlogi Kijeva kot predhodnika Moskve, ampak kar na Skitih, katerih divji značaj postaja v teh konceptih vrlina nasproti uglajenosti Helade, to odmeva še danes pri nas v Krleževi tezi o anticipaciji renesanse v predelih Balkana, pa seveda v vseh panilirskih oziroma protoilirskih navdušenjih in v tezi o Hieronimu kot izumitelju glagolice in podobno. Tako tudi v Sloveniji. Vsa prosvetljenska družba se je navduševala nad Pra-emono, ki da je bila že obzidano mesto, ko so na sedmerih gričih še blodili volkovi in gnezдили jastrebi. Valentin Vodnik je vpraševal, naj pove, kdor misli drugače, od kod so prišli naši predniki, če

ne verjame, da stanujejo tu "od nekdanj". Deloma je o teh hipotezah podvomil Jernej Kopitar, problemu pa se je v svoji genialni vizionarnosti izognil France Prešeren. Toda mitologi in psevdolingvisti so skozi devetnajsto stoletje te psevdoromantične težnje še in še ponujali kot zgodovinsko resnico. To do danes ni zamrlo. Zelo resno se še zadnja leta trdi, da je slovenščina prisotna že v etruščanskih tekstih (Andrej Berlot/Ivan Rebec, *So bili Etruščani Slovani?*, Koper 1984). Ko pa je ta trditev le postala nevzdržna, se sedaj vztrajno ponavlja teza o slovenščini na venetskih napisih kot napisih v praslovanskem jeziku, ki jo zagovarja in vzpodbuja tudi ugledni partizanski pesnik Vladimir Pavšič - Matej Bor (Jože Šavli/Matej Bor, *Unsere Vorfahren, Die Veneter*, Wien 1988; nasproti temu naj navedem le zbornik Giulia Fogolari/A. L. Prosdoci, *I. Veneti antichi, Lingua e cultura*, Padova 1988). Historična, kulturnozgodovinska, lingvistična, pa tudi naša arheološka znanost mora odkloniti in zavrniti take rodoljubne teorije. Resnica o slovenski preteklosti in samobitnosti je kljub mnogim tragičnim trenutkom zgodovine dovolj pozitivna brez sklicevanja na praiživire neke izmišljene protozgodovine.

X Po letu 1004

Leta 1004 je 10. aprila z darovnico, izstavljeno v Tridentu, nemški cesar Henrik II. Bavarski iz družine saških Otonov podelil Bled z obširno okolico škofom iz Brixena / Bressanona na južnem Tirolskem ob cesti Innsbruck - Brenner - Verona (F. Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku III*, Ljubljana 1911, 13-14, listina št. 17). Mislim, da je to donacijo treba povezati s Henrikovo italijansko politiko: tega leta se je prvič odpravil v Italijo, kjer ga je milanski nadškof v Paviji 14. maja istega 1004. leta, torej le dober mesec po briksenški donaciji, kronal za kralja Italije. Cerkveni dostojanstveniki bližnjih pokrajin so dobili nagrade, tako tudi škof v Briksenu, mestu, ki leži ob najvažnejši poti preko Brennerja v Italijo.

Na skali nad Blejskim jezerom je zrasel grad, Otok je dobil romansko cerkev, pokristjanjenje se je intenziviralo, nekropole starih Slovencev karolinške dobe so se opuščale, pod Gradom je zrasla farna cerkev svetega Martina (B. Reisp, *Blejski grad*, Maribor 1983; Kronika, Tematska številka - *Iz zgodovine Bleda*, 32, 1984, št. 2-3). Bled je prešel iz arheološke dobe v nove čase.

Naj ob tem izrečem še misel, naj pokažem na problem, ki mu bo arheološka metodologija morala že v bližnji prihodnosti v Sloveniji posvetiti pozornost, saj so raziskave že prestopile mejo arheološkega zgodnjega srednjega veka in se pomaknile v čas po letu tisoč. Izkopavanja kulturne stavbe na blejskem Otoku, raziskave na Celjskem gradu, v kompleksu cistercijanskega samostana v Stični in posebej še v njegovi cerkvi, proučevanje razvalin kartuzije v Žičah in raziskave, ki spremljajo rekonstrukcije raznih cerkva po vsej Sloveniji, posebno pa še izkopavanja v petnajstem stoletju opuščene tržne naselbine Gutenwert ob Krki - vse to zahteva arheološko metodo. Po drugi strani pa se po letu tisoč izpovedna vrednost arhivskih dokumentov in zgodovinskih tekstov večja ter postaja v raziskavi zgodovine vodilna. V materialni kulturi pa so spomeniki, ki ne potrebujejo arheološke metode ali vsaj ne prvenstveno, zdaj v ospredju in k njim pristopa z načini proučevanja zgodovinar umetnosti po svojih potrebah in zakonitostih. Zato je problem odprt: Ali naj bo arheologija po letu tisoč tudi po predmetu avtonomna v interdisciplinarni povezavi z drugimi vedami - umetnostno zgodovino, zgodovino, etnologijo, lingvistiko - ali pa naj se tem in še drugim strokam pridružuje samo s svojo metodološko aparaturo po vsakokratni potrebi. Tudi raziskovanja na Bledu že nakazujejo ta, danes teoretično v Sloveniji še ne razrešeni, toda že izrazito odprti problem.

XI Sklep

V štiridesetih letih po naših izkopavanjih na Bledu je slovenska arheologija na vseh področjih, pa tudi in morda še najbolj pri problemih zatona antike in nastanka slovenskega srednjega veka - ne pozabljam pa pri tem na vse napore in dosežke paleolitskih, prazgodovinskih in rimskodobnih raziskav - dosegla veliko in morda celo ogromno. Če so bila dela na Bledu 1948 do 1951 in potem 1961 do 1966 bodisi v svojih dosežkih bodisi v svojih zmotah tudi delna pobuda za tak pozitivni proces, mi dovolite še dvoje osebnih sporočil: Najprej bi se rad spomnil pokojnega inženirja arhitekta Toneta Bitenca, ki je prav ob rezultatih izkopavanj pričel in dokončal restavriranje Blejskega gradu in blejskega Otoka. Pri tem želim tudi izraziti posebno priznanje Jožetu Kapusu, takratnemu predsedniku občine Bled, ki je s svojo vneto in s svojim vplivom to delo omogočil. In drugo: V svojem imenu in v imenu sodelavcev takratnih izkopavanj - živih

in tistih, ki jih ni več med nami, se resnično iskreno zahvaljujem vam, dragi kolegi in kolegice arheologi, za znanstvene dosežke in kulturne perspektive, ki ste jih nam vsem v teh štiridesetih letih odpirali - tudi ob gradivu Bleda!

Jože Kastelic

Ljubljana/Bled, 4. oktobra 1988.

Opomba: K vsem problemom zgodovine slovenskega zgodnjega srednjega veka, pa tudi arheologije in lingvistike je sedaj podal temeljno izhodišče Bogo Grafenauer v izdaji Pavla Diakona, *Zgodovina Langobardov*, Maribor 1988, v spremni študiji (str. 294.422): *O Pavlu Diakonu in začetkih zgodovine Slovencev v novi domovini*.

Aforizem o antropogenezi (Razmišljanje k "Uvodu v arheologijo")

Stoletna, tisočletna razmišljanja o nastanku, o pojavu človeka na Zemlji so danes okvirno morda le dospela do nekkih zanesljivejših spoznanj. Bili so časi mitologije: Človek je snovno sicer glina, a veliki Demiurg mu je vdihnil iskro življenja, dušo mu je vdihnil. Michelangelo si je na Sikstinskem stropu ta odločilni trenutek v zgodovini sveta zamislil kot dotik med Bogom in Adamom. Srečanje dveh rok: Adamove, še dremotne, toda telo se je že pridvignilo na pusti skali, mlada, krasna glava samozavestno obrnila h Gospodarju, oko zaplamtelo. Bog Oče na oblaku skoraj kakor mimogrede, lagodno izteza roko in se v naglem begu komaj dotika Adamove iztegnjene levice. Trenutek pomnim dragoceni.

Ker človek ni imel družice, je moral Demiurg poseči po zvijači: iz rebra spečega Adama mu je ustvaril ženo, sredi paradiža, med začudenimi, krotkimi živalmi, ob šumečih vodah, ki se razlivajo v štiri reke štirih nebesnih strani na mozaiku zelenega ozadja z modrimi in rdečimi prelivni nadnaravne luči, ob drevesu življenja, blizu drevesa spoznanja, kjer že preži prekanjena kača na usodno uro. Oblike so različne. Na stropu v Sikstini je mogočna Mati vseh živih, čeprav podrejena Adamu, vendarle spričo njegovega skoraj mladeniško slokega videza več kot prva družica; je mati in žena, žena-sestra in mati obenem. Das Ewig-weibliche. Willendorfska gospa v orientalskem Paradižu.

V obliki, kakor nam jo posreduje Geneza, je predstava o antropogenezi postala v mitološkem mišljenju evropske zavesti klasična. Lukrec je bil in ostal osamljen. Vse do Darwina, ki je izločil iz človekovega bitja duhovno sfero - Teilhardovo noosfero, in se omejil na biološka dejstva. Postanek človeka je naravno dejstvo, posledica dveh osnovnih zakonov razvoja v celotni biosferi: mutacije zaradi sprememb v okolju in selekcije zaradi boja za obstanek. V taki optiki seveda izgine tudi vprašanje: zakaj?, in človekovemu kot tudi vsesplošnemu razvoju življenja pa tudi obstoju samega univerzuma je odvzet vsak teleološki smisel. Zakaj? Vprašanje za darvinista ne sme obstajati - spremeniti ga je treba v skromnejši: kako? Zvezda zdaj blodi brez smisla, človek je plen zakonitih naključij, v globokem pesimizmu išče izhod v agresivnosti. Nedra zemlje razkopava, da si pridobi toploto in stan, sadeže zemlje trga, da se preživi, živali - bitja zemlje, kolje, da se hrani in nasiti, svojega brata zatira, muči in ubija, da obstane.

V prirodoslovni sferi darvinistične optike druge možnosti ni videti. Vrniti se moramo k začetku, če nočemo postati plen poetske mitologije ali pa Kajnova žrtev. Tega pa nočemo.

Teilhard de Chardin je z "jezuitskimi" silogizmi - nič slabega o jezuitih! - preudarno, hočem reči, znanstveno poglobljeno, skušal premostiti prepad med Darwinovo okrutnostjo in božjo milostjo. Res je vse - "vse", total, res je že v mrtvi skali potencialna moč razvoja k življenju, litosfera je sicer prva edina obstajala, pa vendar je že v njej tičala puščica naperjenosti k biosferi, in res je v tako raznovrstni, pa vendar še animalni sferi klila zaobljuba razuma - noosfera je bila nujna posledica nepretrgane rasti, dvigajoče se iz nižje eksistence k višji možnosti. Toliko Teilhard priznava Darwinu. Vendar pa v težnji k sintezi fizičnega in metafizičnega vpelje kategorijo supernoosfere, kamor bo človek, zdaj, ko je nastopil in ko lahko tako rekoč "nazaj" posega v proces razvoja, nekoč vsekakor stopil. Jezus iz Nazareta je nosilec te obljube, te gotovosti, ta osnutek velike Omega na odprti pahljači časov. Teilhardova misel, ki bi edina, se zdi, v teologiji stvarjenja lahko premagala konservativne predstave ortodoksnih teologov, je bila celo v tej spravljeni obliki preveč izzivalna. General reda in Sveti Oficij sta zaprla usta filozofskemu preroku, zvesti sin pa se je pokorno uklonil. Morale so nastopiti docela druge okoliščine, morala je poseči vmes kmečko neobremenjena pamet Janeza Triindvajsetega. Teilhard je postal moda mnogih filozofij o antropogenezi in vsak si iz njegovega dela izbere tisto premiso, ki mu najbolj ustreza: potrditev in oplemenitev darvinizma z ene, priznanje teologiji, da brez nje ni odgovora na vprašanje o bistvu fenomena človeka - pa z druge strani.

Če pa izhajamo iz laičnega stališča, bomo Teilhardu sicer priznali zaslugo, da je premaknil enoličnost preproste teze o razvoju, njeno nedorečenost in predvsem njeno samozadovoljnost. Ne bi pa mogli prestopiti v spekulativne poetske višine njegove supernoosfere. Darwin ima v bistvu prav, v bistvu je pojasnil resnico, dejstva fizikalne in biološke narave: vrste se razvijajo, mutacije jih spreminjajo, boj za preživetje usmerja njihova sorazmerja. Smisla izven razvoja ni, bolje rečeno: načrta ni.

V tistem trenutku pa, ki dejansko ni bil "trenutek", če gledamo na kronometer, ko je nastopil na planetu Zemlja

Računalnik v arheologiji - kaj več od streljanja vesoljčkov ?

fenomen Človek, so neke do tedaj neznane in neobstoječe možnosti postale možne: človek je takoj zavestno posegel v naravo in jo pričel preoblikovati po svojih potrebah. Zelo kmalu tudi, ta homo ludens, iz čistega veselja nad poseganjem: polje za prehrano, cvetni vrt za ugodje, voda za pitje, senčnica z bistrim studentcem za počitek. Vedno večji in smeļjši so bili posegi - neolitska poljedelsko-pastirska revolucija, civilizacijska struktura orientalskih držav, *full-time specialization* dela, grška polis, industrijska revolucija, robotizacija, umetna inteligenca . . . Sedaj deluje zavest lahko tudi kot vzvratni dejavnik, četrta dimenzija razvoja obstaja.

Vračam se k začetku. Antropogeneza se mi uokvirja z biogenezo, ta spet z litogenezo in tako stojim pred prvim, Heideggerjevim vprašanjem: "Zakaj vse je, zakaj ni raļši nič?" Ali je to res vprašanje ali samo krik brezupne izgubljenosti v ujetosti vsega bivajočega? Ne morem odgovoriti na ta "zakaj". To bi bilo možno le, če bi mogel stopiti iz vsega, iz sebe, iz živali, iz skale, iz planeta, iz sončnega sistema, iz rimske ceste, iz vseh rimskih cest, galaksij, zvezdnih jat, metagalaksij, iz prostorov in časov, iz vodikovih plinov in njihovih atomskih eksplozij - potem bi vprašanje osmislil dejansko, ne le teoretično filozofsko.

Zakaj le vse je! Grenak nasmešek se mi poraja na ustnicah, izgublencu v brzečem drvenju planetov. Daj mi zavetje, o magna rerum Genitrix, da si potešim žejo po spoznanjih, da se zavarujem pred morilsko osamljenostjo gole, dregetajoče opice! Najti moram pot v mesto sebi enakih, požgati prahistorično Trojo in pozabiti prakrivdo kanibalskih Atridov. Obzidje polisa čaka na Uliksovo vrnitev. Začnimo od začetka!

Jože Kastelic

Desetletja smo že priče uvajanju računalništva v družboslovne vede in humanistiko. Samo po sebi se postavlja vprašanje, kje je mesto računalnika v arheologiji. Morda je najprej potrebno ugotoviti, da računalnik ni stroj, ki lahko opravi vse delo namesto človeka. Računalništvo lahko postavimo skupaj z matematiko in statistiko med v tako imenovane formalne metode. Tako se izognemo izrazu kvantitativne metode, ki se zdi preveč omejevalen. Formalne metode pa označimo kot kombinacijo izvlečkov, sistematizacij in natančnosti (Doran, 1986). Nujnost uporabe računalnikov v arheologiji je pogojena z množino podatkov, ki jih arheolog mora obvladati pri raziskovalnem delu. Prav zato dileme, ali računalniki v arheologiji da ali ne, ni več.

Računalnike lahko uporabimo na različnih področjih arheološkega delovanja:

- pri arheoloških terenskih raziskavah,
- pri arheološkem kabinetnem delu,
- v muzejih in pri dokumentiranju dediščine.

A. Arheološke terenske raziskave

Kot osnovno delitev za potrebe analize uporabe računalnika v arheologiji arheološke terenske raziskave razdelimo na destruktivne (izkopavanja) in nedestruktivne. Kot nedestruktivne raziskave pojmuemo arheološke raziskave, ki ne predstavljajo uničenja arheološkega najdišča. V to skupino lahko združimo površinsko zbiranje artefaktov, georezistenčne in magnetometerske meritve, fotointerpretacijo aerosposnetkov, analizo podpovršinskih struktur na podlagi plastnic mikroliefja itd. Na tem področju so se različne računalniško podprte metode že uveljavile. Velja pa ugotovitev, da so tovrstne raziskave (z redkimi izjemami) zelo primerne in razmeroma preproste za računalniško obdelavo (glej na primer Bintliff & Gaffney, 1988). Podatkov je sicer veliko, so pa, matematično vzeto, enostavni. Bolj ali manj je obdelava omejena le na analizo kvantitativnih podatkov, kar močno olajša samo delo. Ob tem lahko ugotovimo, da igra pomembno vlogo tudi dejstvo, da se s tovrstnimi raziskavami ukvarjajo predvsem arheologi, ki imajo naravoslovno-matematičen pristop k arheologiji.

Po logiki optimizacije procesov graditve arheoloških konstruktov naj bi podatke shranili v računalniški spomin že na mestu njihovega pridobivanja, torej med arheološkimi izkopavanji. Tako naj bi se izognili

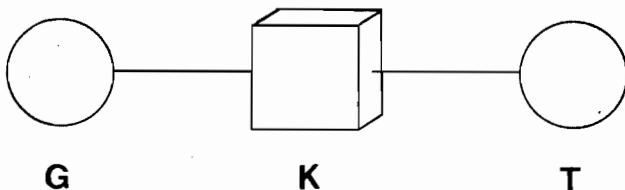
podvajanju dela, računalniškega spomina in zmanjšali možnost napak pri naknadnem vnosu podatkov.

Uporaba računalnikov ob izkopavanjih v svetu že dolgo ni posebnost (Aloia, Gualandi & Ricci, 1986). Sprva je bila uporaba računalnikov na terenu hardversko omejena, saj so močni prenosni računalniki na tržišču le nekaj let. Pa vendar se v svetu razviti sistemi zajemanja podatkov ob izkopavanjih, razen nekaj zelo uspešnih poizkusov v okviru sodelovanja s tujimi strokovnjaki, pri nas niso uveljavili. Ob objektivnih vzrokih (na primer pomanjkanje denarja za nakup opreme, pomanjkanje kadrov itd.) in nekaj subjektivnih (na primer nesprejemanje novih tehnologij), velja omeniti tudi samo metodo arheoloških izkopavanj. Za potrebe dokumentacije stratigrafskih izkopavanj je izdelanih nekaj različnih obrazcev (Barker, 1982). Dokumentiranje stratigrafskih enot, najdb in fotografij je predpisano in uniformirano in kar je še pomembnejše, dokumentacija je objektivnejša. Ena od največjih prednosti tovrstnega dokumentiranja pa je izredna primernost za računalniško obdelavo.

Pa vendar računalniška oprema ob izkopavalni sondi naj bi pomenila nekaj več od nadomeščanja papirja. Prava kvalitativna sprememba je predvsem takojšnja možnost preprostejših statističnih analiz. Smisel tega je hitro in dobro razumevanje najdišča samega in pomoč pri izkopavalni strategiji.

B. Arheološko kabinetno delo

Proces arheološke analize poteka po shemi *,kjer je G gradivo konstrukta oziroma vsi predmeti in spomeniki, torej materialna podlaga konstrukta, T je trditev oziroma opisi, klasifikacije, zgodovinska izvajanja, ki predstavljajo tisto, kar je dosežek konstrukta, K pa elementi komentarja oziroma vmesne operacije, ki so nas pripeljale od gradiva do konstrukta (Gardin, 1987). Pri analizi uporabe računalnika pri arheološkem kabinetnem delu, nas zanima

* Zahvaljujem se Darji Grosman, ki je narisala shemo.

predvsem "črna skrinjica", torej operacije, ki nas pripeljejo od gradiva do konstrukta. "Črna skrinjica" lahko predstavlja stroj ali človeške možgane. Ciklus miselnih postopkov, ki vodijo do konstruktov, lahko opazujemo na različnih ravneh. Glede na kompleksnost teh miselnih postopkov so ti različno avtomatizirani oziroma lahko "črna skrinjica" preneha predstavljati človeške možgane in to delo opravi računalnik.

Tako ugotovimo, da sta prvi dve ravni trditev, torej katalogiziranje in morda celo klasifikacija, sorazmerno preprosti opravili tudi za manjše računalnike. Danes v svetu deluje že nekaj tovrstnih sistemov, pa tudi v Jugoslaviji je nekaj uspešnih začetkov (glej na primer Anderson - Stojanović, 1982 in Govedarica, 1987). Vendar pa imajo ti sistemi nekaj pomanjkljivosti. Razvijamo jih brez skupne strategije, saj le-te nimamo. Tako bomo nekega dne ugotovili, da ne bi bilo slabo posamezne manjše sisteme povezati med sabo, a kaj, ko bodo le ti popolnoma nezdržljivi (govorim o softverski in "podatkovni" združljivosti, ne pa o združljivosti strojne opreme).

Avtomatizacija višjih ravni miselnih postopkov (prepoznavanje oblik in zgodovinske izpeljave) je pravi izziv za računalnik v arheologiji. Vendar pa popolna avtomatizacija teh postopkov pogojuje uporabo ekspertnih sistemov. Iz znanih razlogov se po navadi omejimo le na delno uporabo računalnikov, pravi konstrukti pa so še vedno v "črni skrinjici", ki jo materializirajo človeški možgani. Računalnike uporabimo le kot orodje za zahtevnejše statistične analize (glej na primer Hodder, 1974 in Fenelon, 1981). Ta realistična osnova pa ne sme biti povod za pesimistično gledanje na razvoj ekspertnih sistemov, saj računalniška tehnologija že danes ponuja nekatere jezike četrte generacije že za osebne računalnike.

C. Muzeji in dokumentacija dediščine

S področja muzejske dejavnosti je bila še do pred kratkim aktualna zamisel o izgradnji enotnega, centraliziranega računalniškega sistema, ki naj bi na enem mestu združil podatke iz vseh muzejev države. Zamisel se je izkazala kot nerealna (Lock & Wilcock, 1987). Sistem naj bi bil decentraliziran, podatki pa bi se hranili tam, kjer je shranjeno tudi samo gradivo. Muzejska dokumentacija je torej problematična predvsem glede komunikacije v okviru decentraliziranega sistema (med drugim tudi zaradi različne

klasifikacije in terminologije), ne pa zaradi zahtevnosti računalniških logičnih operacij.

Ob zaključku velja ugotoviti, da se na področju računalništva v arheologiji v Jugoslaviji le nekaj premika. Izdelujemo posamezne računalniško podprte kataloge, tu in tam artefakte tudi računalniško klasificiramo. Zaradi omejene komunikacije med posameznimi raziskovalnimi ustanovami obstaja bojazen, da razvijamo podobne računalniške aplikacije popolnoma nepovezano. Zaskrbljujoče je tudi vztrajanje sicer redkih kolegov na pozicijah obrambe arheologije pred "sužnji tehnike, ki skušajo zamajati prestol zgodovine" (Hawkes, 1968). Zato upam, da bo v prihodnjih projektih izgradnje računalniških programov za potrebe arheologije več smisla za skupno delo, že izdelani programi pa naj bi bili predmet izmenjav in skupne uporabe. V nasprotnem primeru nam ne ostane drugega, kot da prenehamo streljati vesoljčke in upamo, da nam bodo vsaj ti pomagali.

Zoran Stančič

Literatura

ALLOIA, N., GUALANDI, M.L., RICCI, A.: *"ARGO uno strumento per la gestione dei dati nella ricerca archeologica sul campo"*, Quaderni di "Informatica e beni culturali", 9, 1986

ANDERSON - STOJANOVIĆ, V.R.: *"Computer - Assisted Analysis of pottery at Stobi, Yugoslavia"*, Journal of Field Archaeology, 9, 1982, str. 335-348

BARKER, P.: *"Techniques of Archaeological Excavations"*, B.T.Batsford Limited, London 1982

BINTLIFF, J., GAFFNEY, V.: *"The Ager Pharensis/Hvar Project 1987"*, BAR International series 431, 1988, str. 151-175

DORAN, J.: *"Formal Methods and Archaeological Theory: a Perspective"*, World Archaeology, 18, 1986, str. 21-37

FENELON, J.-P.: *"Qu'est-ce que l'Analyse des Donnees?"*, LEFONEN, Paris 1981

GARDIN, J.-C.: *"Teoretska arheologija"*, Studia humanitatis, Ljubljana 1987

GOVEDARICA, B.: *"Informacija o pripremi sistema za*

kompjutersku obradu grobova prastanovnika sjevrozapadnog Balkana", ARHEO, 06, 1987, str. 22

HAWKES, J.: *"The Proper Study of Mankind"*, Antiquity, 42, 1968, str. 255-262

HODDER, I.: *"Regression Analysis of some Trade and Marketing Patterns"*, World Archaeology, 6, 1974, st.172-189

LOCK, G., WILCOCK, J.: *"Computer Archaeology"*, Shire Publications LTD, UK

Stativ A za ortografske posnetke pri arheoloških izkopavanjih

Po načrtih, ki so nastali v sodelovanju z oddelkom za arheologijo na FF Univerze v Ljubljani, je tovarna Agrostroj v Ljubljani skupaj s svojim razvojnim institutom začela proizvodnjo prototipne serije stativa A. Stativ je to oznako dobil zaradi svoje splošne oblike. Dosedaj so izdelali tipe A 6, A 9 in A 12. Številke 6, 9 in 12 pomenijo dolžino krakov stativa.

Konstrukcija stativa A¹

Stativ sestavljajo: glava stativa, ki ima obliko črke A, kraka in nogi, ki omogočata vodoravni položaj naprave na vsakem terenu. Stativ dvigamo ali spuščamo z dvema jeklenima ali najlonskima vrvema. Za navijanje vrvi uporabljamo vitel z visokim razmerjem zobnikov (1:20). Ko je stativ v vertikalnem položaju, dvigamo ali spuščamo fotoopremo s posebnim vitlom, ki je pritrjen na enem kraku stativa. Glava stativa, oba kraka in nogi so izdelani iz duraluminijske cevi s premerom 50, 70 ali 90 mm.

To je stativ za ortogonalno fotodokumentacijo (stereo ali fotogrametrično) kvadrantov v koordinatni mreži z osnovnico dolžine 4 ali 5 m. Z dosedanjimi konstrukcijami lahko sočasno fotografiramo en ali štiri kvadrante. Fotografiranje opravimo z opremo za fotogrametrijo ali z dvema aparatoma formata 60 x 60 mm ter z objektivom $f = 50$ mm. Možno je uporabljati tudi fotoaparat Leica formata 24 x 36 z objektivom $f = 28$ ali $f = 29$ mm. Lahko pa uporabimo tudi fotoaparata dveh različnih formatov. Pri vertikalnem snemanju površine 8 x 8 m uporabimo stativ A 9 ali, še boljše, A 12; slednji nam omogoča posnetek skoraj popolnoma brez deformacij ob robovih. Stativ A 6 je primeren za dokumentacijo enega kvadranta površine 4 x 4 ali 5 x 5 ali manjše površine, če kraka stativa zmanjšamo na 4 oz. 2 m. Tudi s tem stativom lahko posnamemo zelo natančne posnetke, skoraj brez deformacij ob robovih.

K zgodovini nastanka stativa A

Spoznanje, da je pokončni oz. ortogonalni fotografski posnetek najzvestejša dokumentacija arheološke situacije, je staro. Fotografiranje z drevesa, z lesenih ali kovinikih stolpov različnih višin, razna pomagala teleskopske zvrsti in ne nazadnje fotogrametrični posnetki z letala ali balona so samo mejniki na razvojni poti k sistematski ortofotodokumentaciji na planumu enega ali več kvadrantov. V praksi smo v Sloveniji doslej uporabljali

poleg fotografiranja z drevesa in drugih pomagal tudi teleskopski stativ s prosto visečo hipotenuzo, dolgo do 10 m, ki nam je omogočala zaporedno posnemanje planumov v štirih kvadrantih. Nadalje stativ T, ki prav tako omogoča zaporedno dokumentacijo na štirih kvadrantih, vendar z dodatno možnostjo posnemanja tudi manjših delov kvadranta². Žični stativ je doživel svojo preizkušnjo na Otoku pri Dobravi in na Rodiku in teoretično omogoča ortodokumentacijo dolgega zaporedja kvadrantov v eni vrsti³. Pri vseh teh konstrukcijah je fotografska oprema visela prosto in se sama uravnavala v vertikalni položaj. Ta sistem omogoča kakovostne posnetke le v idealnejših vremenskih razmerah. Ker arheološko delo poteka v vsakršnem vremenu, je bilo treba misliti na konstrukcijo, pri kateri bi bila fotografska oprema nepomična, obenem pa bi omogočala, da bi optično os objektivna pomaknili v vertikalni položaj.

Tako je nastala zamisel o stativu A, ki je preстал svojo preizkušnjo v izvedbi, pri kateri so bili kraki stativa iz jeklenih profilov in lesa⁴. Jeklo in les so nato zamenjali z duraluminijevimi cevmi in tak stativ A je nato doživel razvoj različnih prototipov, ki jih predstavljamo.

Stativ A je torej konstrukcija stativa iz duraluminijevih cevi z dvema krakoma, ki se opirata na dve vertikali, ti pa nam omogočata izravnavo osnovnice stativa v horizontalnem položaju. Z dvema vrvicama, ki izhajata iz glave stativa, uravnavamo vertikalnost cele konstrukcije. Z vertikalno stoječe konstrukcije fotografsko opremo lahko dvigamo ali spuščamo.

Ena od inačic stativa A nam dovoljuje tudi postavitev na teren, kjer niso možni vklopi. Poleg avtorja tega teksta so k razvoju stativa A prispevali tudi prof. dr. P. Šivic, doc. dr. B. Slapšak in izdelovalec prvega stativa A mojster Knific iz Kranja. Odločilna za konstrukcijo stativa A je bila naša odločitev, da bomo uporabljali profesionalno fotografsko opremo formata 60 x 60 mm z visokokakovostnim širokokotnim objektivom $f = 50$ mm. Med te kamere štejemo Haselblad z distagonom $f = 50$ mm, Rolleimetric z objektivom Distagon 40 mm, Mamyia RB 67 z objektivom Sektor $f = 50$ mm in končno Pentacon six z objektivom Flectogon $f = 50$ mm. Primerjavo kakovosti teh objektivov, razen Rolleimetrica, je opravil mojster S. Habič v fotolaboratoriju Narodnega muzeja v Ljubljani in prišel do presenetljive ugotovitve. Kljub visoki nabavni

ceni ni ustrezne razlike v kakovosti obrobne delo posnetka med Flectogonom in drugimi objektiv. Izvezemamo le Rolleimetric, ki sodi v posebno skupino visokokvalitetno korigiranih objektivov za fotogrametrijo. Razlika med naštetimi kamerami je pri izvedbi ohišja. Tako npr. ohišje Pentacona in njegova kakovost nista primerljiva s Haselbadovim in tudi z drugimi ne. Naše finančne možnosti in danost trga so nam narekovele, da smo se odločili za Pentacon six v kombinaciji s Flectogonom. Izkušnje v zadnjih desetletjih so pokazale, da smo se odločili prav.⁵ V tem času je bilo treba le dvakrat zamenjati ohišje Pentacona, kajti vedno mu je odpovedal mehanizem pri transportu. Zamenjava dveh ohišij v enem desetletju pa ni izdatek, ki ga za terensko delo ne bi zmogli. Toda ne glede na to, katero kamero imamo, jo bo bržkone izrinil delno že nakazani razvoj sistema SVS, ki ga je dosedaj edini razvijal Canon. Fotodokumentacija je pri tem sistemu kombinirana s kontrolo na zaslonu in s spominom posameznega posnetka na videorekorderju, ki na naše povelje prenaša podatke printerju, ta pa izdela ustrezen posnetek⁶. V doglednem času bo torej fotoaparate zamenjala sodobna oprema SVS. Poleg tega sistema, ki ni namenjen fotogrametriji, je na razpolago nova konstrukcija sistema Rolleimetric in drugih. S tem nakazujemo novo smer razvoja arheološke dokumentacije na terenu, ki jo bo treba upoštevati tudi pri razvoju raziskovalne metodologije in ustreznega instrumentalija. Lahko torej rečemo, da bo v bodočnosti točnost dokumentacije najbolj odvisna od stopnje razvitosti opreme, ki nam omogoča vertikalne in horizontalne posnetke. Vse drugo bo večidel opravila sodobna oprema.

Od tega na kratko nakazanega bodočega razvoja dokumentacijske metodologije se vrnimo k objektivu za ortogonalne posnetke. Gre za vzhodnonemški Zeissov objektiv Flectogon za fotokamero Pentacon six formata 60 x 60 mm. Teoretični zorni kot objektiv je 56 mm, dejansko dobljen na fotografskih posnetkih pa okrog 50°. To smo morali upoštevati pri konstrukciji glave stativa, ki je grajena pod tem kotom.

Če uporabljamo objektiv s krajšo razdaljo, je treba zamenjati glavo stativa. Glava stativa s stalnim kotom nam zagotavlja stalen položaj fotografske opreme, to pa je osnovni pogoj za ortogonalnost optične osi in mirovanje opreme med postopkom dokumentiranja.

Oglejmo si razmerje med dolžino optične osi in površino plana, ki ga fotografsko obvladamo (priloga 1). S 6 m dolgimi kraki stativa obvladuje objektiv 50° površino okrog 5.5 x 5.5 m. To ne glede na površino kvadranta, ki meri 4 x 4 m, kar 37 % več in je blizu gornje meje popravka deformacije ob robu posnetka. To velja za objektiv, ki nimajo korigirane obrobne deformacije. Prav to nas je vodilo pri konstrukciji tako imenovanega stativa A, ki je lahko prenosen in lahko postavljen ter namenjen dokumentaciji kvadranta 4 x 4 ali 5 x 5 m. Podrobnosti na planu je mogoče fotografsko obdelati s skrajšanimi stranicami krakov na 4 oz. 2 m. Skupna teža tega stativa je manjša od 20 kg. Telo cevne konstrukcije, ki jo dvigamo, je komaj težje od 18 kg. Celo konstrukcijo je mogoče nesti na hrbtu, zato smo jo imenovali tudi hrbtna konstrukcija stativa A 6. Oglejmo si še konstrukcijo sheme stativa A 6. Glavni konstrukcijski element je glava stativa, ki ima obliko enakostraničnega trikotnika s stranicama, dolgima 60 cm. Za izdelavo glave smo uporabili okroglo cev iz duraluminija s premerom 50 mm in 1.5 mm debelo steno. Na glavi sta dve prečki, ki povezujeta stranici trikotnika in služita tudi za izhodišče, ki nosi vodilo za nosilec fotografske opreme. Tu je še kolo s katerim dvigamo ali spuščamo opremo, ko je stativ v vertikalnem položaju. V konici glave sta vgrajeni dve zanki za pritrditev najlonskih vrvi za dviganje in spuščanje stativa ter pritrditev v vertikalni položaj. Kraka stativa sta sestavljena iz treh dvometrskih elementov duraluminijevih cevi s premerom 50 mm. Skupna dolžina posameznega kraka stativa je 6.6 m. Osnovnica tako nastalega trikotnika je 5.5 in je torej osnovnica kvadrata, ki ga fotografsko obvladamo. Na koncu krakov stativa sta kardanska sklepa, ki povezujeta konstrukcijo A z dvema vertikalama medsebojno razdaljo 5.5 m in ti omogočata, da je konstrukcija A ne glede na teren v horizontalnem oz. vertikalnem položaju. Tudi vertikali sta iz duraluminijevih cevi z debelimi stenami in sta različno dolgi. Najdaljša predvidena dolžina, tj. tista na nižjem terenu, je 2.5 m. Vertikali stojita v dveh železnih vodilih, ki ju vkopljemo prej. Vodili sta postavljeni na razdalji 5.5 m in stojita na eni od simetral kvadranta, ki ga obdelujemo.

Delovni postopek: določimo simetralo kvadranta, ki ga bomo obdelovali. Od središča odmerimo na vsako stran po 2.75 m in na teh mestih vkopljemo železna okrogla vodila, v katere postavimo aluminijasta vodila. Po nivelmanski

metodi ugotovimo višinsko razliko med vkopanima vodiloma in jo izravnamo. Nato med obema točkama stojišča stativa začnemo dvigovati stativ. Ročno dvigamo kraka stativa do 40 ali 45°, nato pa z vrvema pritrjena na glavi stativa. Eno vrv vlečemo, medtem ko smo drugo pritržili na tla za dolžino hipotenuze, ko je bil stativ v vertikalnem položaju. To je nujno zaradi tega, da stativ ne bi prekoračil zenita in padel. S pravilnim postopkom omogočimo popoln vertikalni položaj stativa. Za vertikalnost stativa lahko uporabimo kot grezilo jekleno ali najlonsko vrv na kateri je pritrjen nosilec fotografske opreme, in ga pri preverjanju vertikalnosti spustimo skoraj do tal. Ker ortogonalne posnetke praviloma delamo z opremo, ki ni avtomatizirana, je treba za vsak posnetek posebej dvigniti in spustiti fotografsko opremo in urediti elemente za nov posnetek po prehodnem preverjanju moči svetlobe na terenu. Škripec za dviganje in spuščanje opreme ter naravnanje aparature omogoča, da celoten postopek med dvema posnetkoma skrajšamo na največ tri minute.

Konstrukcija nosilca fotografske opreme na stativu predvideva uporabo enega ali dveh aparatov. Če je v uporabi samo en aparat, ta zavzema osrednji položaj na nosilcu, če pa delamo z dvema, da bi dobili stereoposnetek, sta aparata v medsebojni razdalji 60 cm. Aparata sta vložena v kovinski ohišji, ki sta pritrženi na nosilec in ju je mogoče poljubno premikati. Do nedavna smo aparat ali aparata sprožili mehansko z vlečenjem vrvice, ki je sprožila mehanizem. Spričo cenenosti in enostavnosti opreme se bo ta način bržkone spet uveljavil. Trenutno pa uporabljamo za to tudi zelo enostaven in učinkovit, vendar nekoliko dražji pnevmatski sistem. Možno pa je tudi elektromagnetno, brezžično in radijsko sproženje fotoaparata. S stativom A so poleg običajnih in stereoposnetkov možni tudi posnetki pod določenim nagibom, npr. pod kotom 60 in 70°. Ta nagib nam omogoča še bolj poglobljeno ocenitev vrednote tretje dimenzije objektivov, ki jih obdelujemo.

Čas za montažo, dviganje in postavitve stativa ni daljši od 15 do 20 sekund. Od tega je namreč odvisno, ali bomo zanemarili določene vertikalne posnetke, ki bi jih opustili, če bi postavljanje stativa bilo bolj zahtevno.

Pred nami je še problem pripave plana za ortogonalno fotodokumentacijo. Da ne bi prišlo do zmede pri velikem

številu posnetkov, mora biti na vsakem posnetku točna opredelitev lokacije, leto izkopavanja, številka plana in kvadranta, absolutna oz. relativna višina ter za vsako zvrst materiala ustrezna številka ali abecedni simbol. Tam, kjer meja med posameznimi materiali za naš objektiv ni dovolj izrazita, si je treba pomagati z jasneje nakazano razmejitvijo. To dosežemo s črto, vrisano v osnovo, ali uporabimo kak drug način nakazovanja meje, ki je že preverjen pri naših izkopavanjih.

K problemu izbora filmskega materiala

V dosedanji praksi smo uporabljali pri vertikalni fotografiji filmske materiale: FP 120, FP 4 120, EP 4 15. Nekateri so si nabrali skušnje tudi z drugimi filmskimi materiali, kot npr. s Kodakom Ektachrom 200 (professional color reversal film), črno-belim Ilfordom 22 in 27 din. Visoko občutljive filme smo uporabljali pri slabem vremenu in še posebno pri močnejših zračnih tokovih. Zlasti je to prišlo prav pri prosto visečih samouravnavaočih se kamerah. Pojav stativa A je problem v osnovi spremenil, ker je kamera fiksna in je vpliv zunanjih pogojev zmanjšan. Na Hvaru smo naredili več uspešnih posnetkov kljub burji s stativom A 12. Zato bi lahko pri stativu A začeli uporabljati finoizmatne filmske materiale z nizko občutljivostjo, kot so npr. 15-dinski. To bi omogočilo vrhunske vertikalne posnetke in dobro fotomontažo. Med cenene filme z nizko občutljivostjo sodi Orwo 15 din.

Dosedanji rezultati dela s stativom A 6

Ideja za razvoj in nastanek stativa A sodi v leto 1986. Tedaj je nastal tudi prvi prototip, katerega kraka sta bila izdelana iz kombinacije železnega U profila in lesa. Za to ceneno izvedbo smo se odločili, ker smo jo izvedli s samofinanciranjem. Instrument je preстал svojo preizkušnjo pri izkopavanju ob južni steni stolnice v Koprju pod vodstvom M. Župančiča, kustosa Pokrajinskega muzeja v Koprju. Nova verzija stativa A 6 je nastala l. 1987 za izkopavanje v cerkvi sv. Jurija nad Nimisom. Konstrukcija je narejena iz vodovodnih cevi, zato je znatno težja, vendar vsebuje vrsto novosti pri izvedbi glave in nog. Izkazala se je kot zelo uporabna, seveda če odmislimo njeno večjo težo. V cerkvi je izpričana stavbna kontinuiteta od pozne antike pa vse do poznega srednjega veka. Z ortoposnetki imamo dokumentiran celoten potek

izkopavanja. S tremi zaporednimi posnetki smo posneli dolžino notranjosti ladje. Na podlagi vseh teh izkušenj je nastala nova konstrukcija stativa A 6, ki jo je prototipno izdelal Agrostroj iz Ljubljane. Konstrukcija je izdelana iz 50 milimetrskih duraluminijevih cevi, s tankimi stenami. Celotna teža stativa je komaj 15 kg. Glava stativa nam omogoča prenašanje konstrukcije na hrbtu, kar je dobrodošlo pri arheološkem delu v hribovitih krajih. Zato je stativ A 6 v tej izvedbi sestavni del arheologove terenske opreme.

Oglejmo si še stativa A 9 in A 12.

Pri manjših zaščitinih izkopavanjih in še posebno pri odkrivanju grobišč zadostuje možnost sočasne dokumentacije površine enega kvadranta. Te možnosti pa ni pri sistemskih izkopavanjih velikih površin in še posebno naselbinah, kjer gre za sočasno zaporedno serijo kvadrantov ali večjih izkopanih polj, ki imajo pravokotno ali kvadratno obliko. To nas je pripeljalo k razmišljanju o sočasni ortofotodokumentaciji večjega števila kvadrantov. Pogled na razmerje med višino fotoopreme in površino, ki je pod njo, pokaže, da je površino štirih kvadrantov, razporejenih v veliki kvadrat 8 x 8 m, pri objektivu f 50 mm in filmu 60 x 60 mm možno že videti z 9 m dolgimi kraki stativa A. Res je, da nimamo možnosti korekture obrobja posnetka. Izkopavanje rimske vile na Loki pri Novi Gorici je pokazalo, da te napake lahko pustimo v nemar in povežemo posamezne sektorje med seboj. Statični izračun nosilnosti duraluminijevih cevi je pokazal, da je treba pri snovanju nove konstrukcije stativa A uporabiti duraluminijeve debelostenske cevi s premerom 70 mm. Tako je nastala nova konstrukcija, ki smo jo imenovali stativ A 9.

Stativ A 9 je zgrajen po podobnih načelih kakor stativ A 6, vendar s spremenjenimi dimenzijami (priloga 4). Tako npr. sta kraka stativa dolga po 9 m, s tem da je treba temu dodati še dolžino krakov glave stativa, tj. 60 cm. Drugačna je tudi konstrukcija nog stativa in nam omogoča ne samo izravnavo višinske razlike med stojiščema obeh nog, ampak tudi postavitev stativa na tleh, kjer ni možno vkopavanje, npr. pri kamnitih tleh ali pri delu znotraj stavbnih objektov, kjer imamo opraviti s kompaktnimi tlaki, npr. mozaiki, in si ne smemo dovoliti nobenega posega v tla. Spremenjene so tudi dimenzije nosilcev opreme, ki morata biti pri tej višini stativa dolga najmanj 1

meter. Novost pri tem stativu so štiri ohišja oz. nosilci fotokamere. Dva nosilca kamere sta namenjena fotoaparatom 60 x 60 mm, dve ohišji pa aparatoma formata 24 x 36 mm. Pri formatu Leica sta vpeti obe ohišji tako, da je eno pravokotno na dolgo os nosilca opreme. S takim položajem kamer dobimo posneto površino 24 x 36 in 36 x 24. To pomeni, da je kvadrant posnet s 50 % večjega obrobnega prostora. To pride prav tistim, ki si ne morejo privoščiti profesionalnih kamer 60 x 60 mm in ustreznih dražjih objektivov, lahko pa si nabavijo navaden aparat formata Leica. V tem razvojnem trenutku ima fotografska tehnika formata Leica še neko drugo prednost, avtomatiziranje.

Namesto stalnega spuščanja in dviganja aparata po vsakem posnetku bi to poslej bilo potrebno samo pri menjavanju filma. Pri današnji kakovosti filmskih materialov pri formatih 24 x 36 lahko dosežemo zadovoljive posnetke. Ko smo govorili o snemanju z maloslikovnim aparatom in omenjali zorno polje 6 x 4 m, smo imeli v mislih objektiv 29 mm in višino snemanja 6 m. Pri višini 9 m ter z daljšo stranico posnetka 36 mm posnemamo dolžino 9 m oz. po širini 24 mm le dolžino slabih 6 m oz. širino enega kvadranta s 50 % povečano vrednostjo obrobja posnetka. To pomeni, da je v tem primeru velikost našega posnetka 9 x 6 m.

Stativ A 9 dvigamo z vitlom, potem ko smo stativ dvignili ročno do 40°. Medtem ko pri konstrukciji stativa A 6 smo predvideli možnosti, da bi ga uporabljali tudi za težko fotogrametrično opremo, smo pri stativu A 9 to predvideli, tako da ima ta stativ še dodatno opremo za varovanje. Tudi pri stativu A 9 je isto površino, ki smo jo fotografirali ortogonalno, mogoče posneti tudi pod nagibom med 50 in 70°. Ta posnetek zanesljivo zelo pomaga pri vizualni presoji tretje dimenzije objekta, ki ga arheološko obravnavamo. Dolžina montažnih elementov pri stativu A 9 je 3 m, zato je mogoče stativ znižati še na višino 6 ali 3 m. To je velikokrat nujno, kadar hočemo na planu posneti detajle ali posebnosti.

A 12 Pogled na razmerje med višino instrumenta in posnetim zornim poljem nam takoj pokaže bistveno razliko med natančnostjo pri stativu A 9 in A 12. Medtem ko smo pri A 9 prišli skoraj v neposredno bližino tiste meje, ki označuje mejo izkopnega polja, je pri stativu A 12 posnetek večji za 30 % čez izkopano polje, zato se s tem

zelo približamo meji, pri kateri obrobne deformacije objektiva najbrž že izginejo. Prav to je najpomembnejše pri stativu A 12.

Poglejmo si konstrukcijsko shemo stativa A 12 (priloga 6). Pomembnejših konstrukcijskih razlik med stativoma A 9 in A 12 ni, le da uporabo stativa A 12 nismo predvideli na terenih, kjer ni možno vkopavanje nog stativa v tla. Zato je konstrukcija nog stativa A 12 drugačna. Zaradi masivnejše konstrukcije tega stativa si lahko dovolimo uporabo fotogrametrične opreme, fotografiranje pod nagibom in razumljivo tudi fotografiranje z manjših višin. Ker so elementi njegovih krakov dolgi po 4 m, kar pomeni, da lahko snemamo tudi z višine 8 in 4 m, nam posnetki s stativom A 12 omogočajo naravnost idealno možnost fotomontaže velikih izkopnih površin, ne da bi bile nujne kakšne večje izravnave posameznih posnetkov. Čeprav je pogled na stativ A 9 in A 12 nekoliko nenavaden, se kmalu privadimo na maso stativa in njegovo višino obvladamo brez težav. Dviganje in spuščanje stativa ali pozneje tudi vmesno dviganje in spuščanje fotografske opreme postane normalno vsakdanje opravilo. Zaradi tega smo že začeli razmišljati o konstrukciji stativa s katerim bi obvladali površino devetih kvadrantov. Že prvi pogled na razmerje med višino in površino nam pokaže, da bi bila v tem primeru potrebna dolžina krakov stativa najmanj 14 m.

Menimo, da je ta konstrukcija možna in da bi bil že velik uspeh obvladati površino 12 x 12 m. Vsekakor pa je stativ teh dimenzij potreben za odkrivanje velikih površin pri ravninskih naseljih ali pri večjih urbanih kompleksih.

Tovarniški podatki o stativih A

Naziv stativa	Skupna teža	Teža dviganja	Višina snemanja	Dolžina krakov	Posneta površina	Število kvadrantov	Cena v DEM
A 12	50	20	12	13	11.6x11.6	4	2750
A 9	35	15	8.2	10	8x8	4	2430
A 6	20	10	5.5-6	6	5.5x5.5	1	2100

OPOMBE

1. Stativ je nastal na Otoku pri Dobravi ob odkrivanju freisinškega trga Gutenwerth. VS 17-19, 1974, poslej VS 1974. Julian Whittley, J. Wilson Meyrs, Michigan State University, Journal of Archeology, vol. 2, N° 4, 1975.

2. Tudi stativ T je nastal na Otoku pri Dobravi. Prvič je bil objavljen v VS 1974.

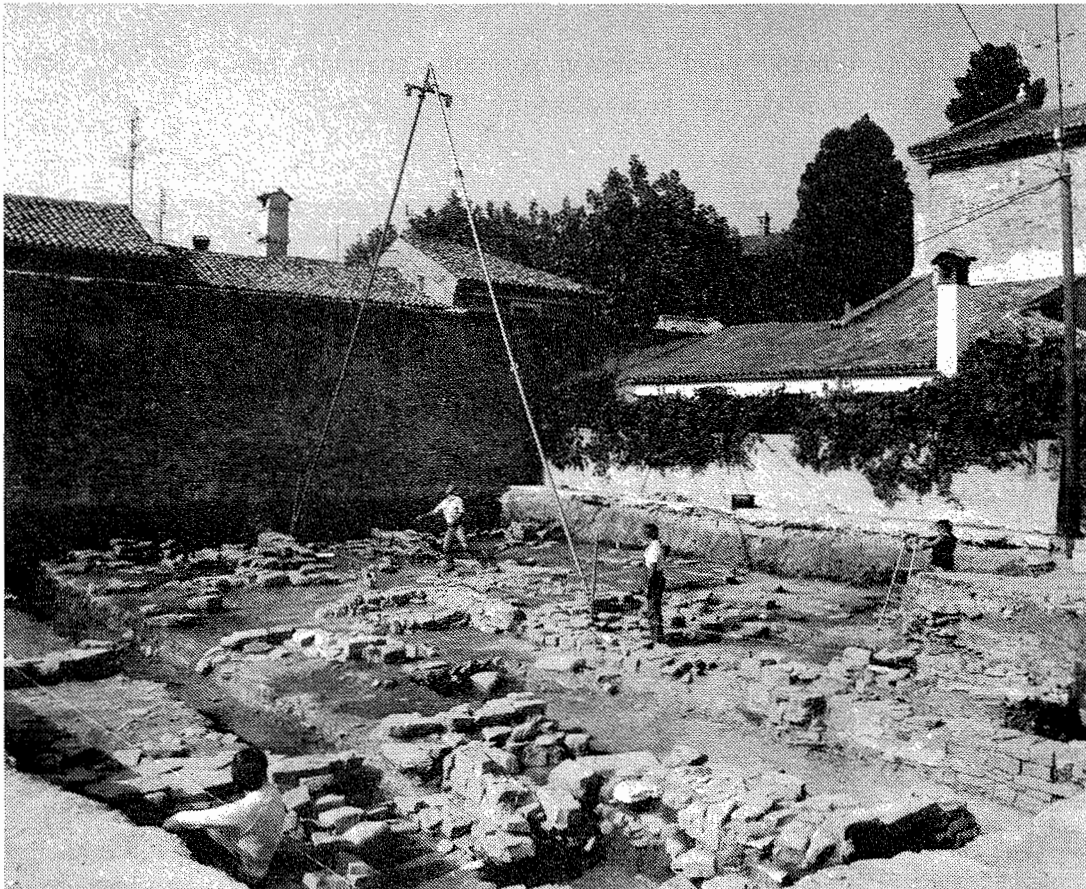
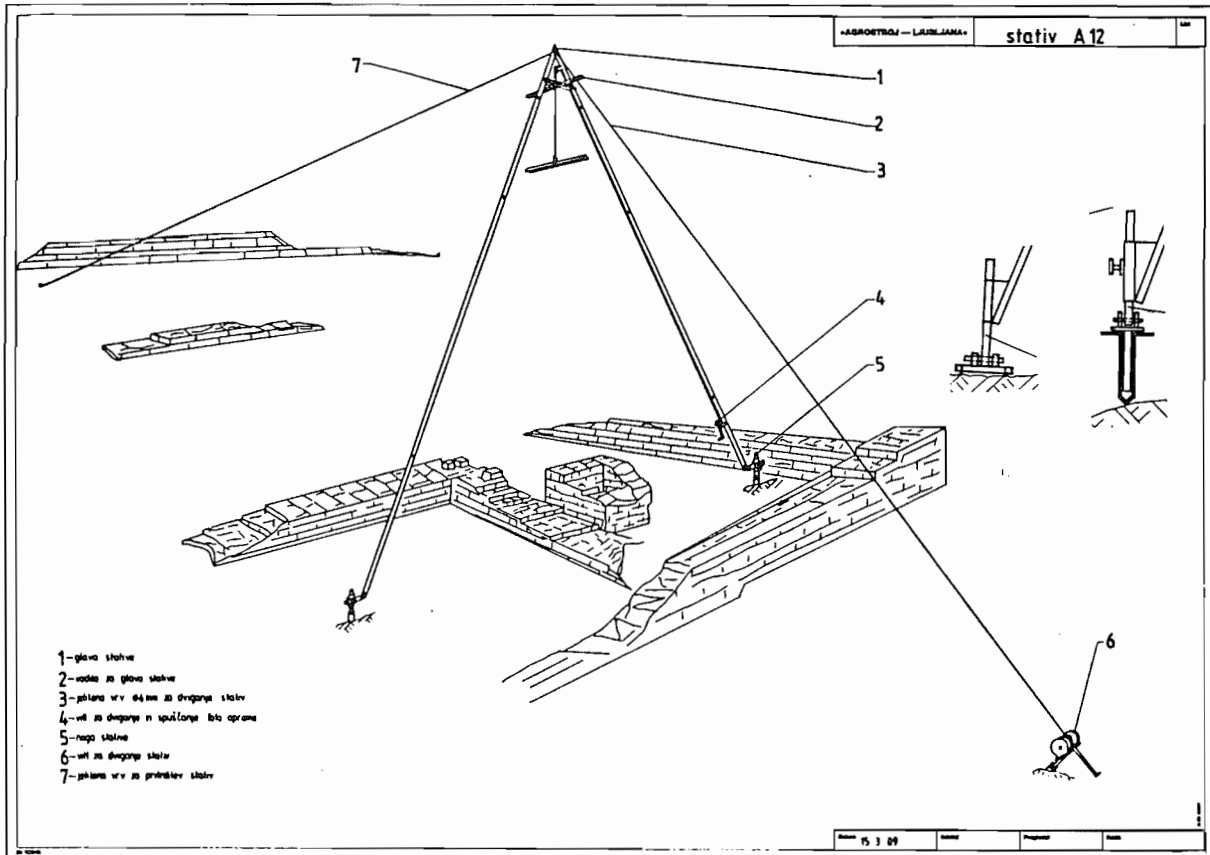
3. Pomikanje fotoopreme po horizontalno napeti jekleni žici na medsebojni razdalji do 20 m smo uporabljali na otoku pri Dobravi v letih 1968/1969. Ta postopek se ni obnesel kot stalna metoda dela, ker so stojke bile pretežke za prestavljanje. To metodo so uveljavili tudi pri izkopavanju na Rodiku. Naredili so odlične posnetke. Toda namesto stojk so jekleno žico pritrdili na drevesa, ki pa ne rastejo vedno tam, kjer bi jih rabili.

4. Ideja o stativu A sodi v leto 1985. Izoblikovala se je po konsultacijah s prof. P. Šivicem, geodetom in arheologom doc. dr. B. Slapšakom. Prvi prototip stativa A je izdelal mojster A. Knific iz Kranja iz duraluminijevih cevi s premerom 70 mm in višine 11 m. Leto pozneje je sledila izdelava A 6 iz lesa in kvadratnih železnih cevi. Slednjega smo uporabili pri dokumentaciji pri izkopavanju ob južni steni stolnice v Kopru l. 1986.

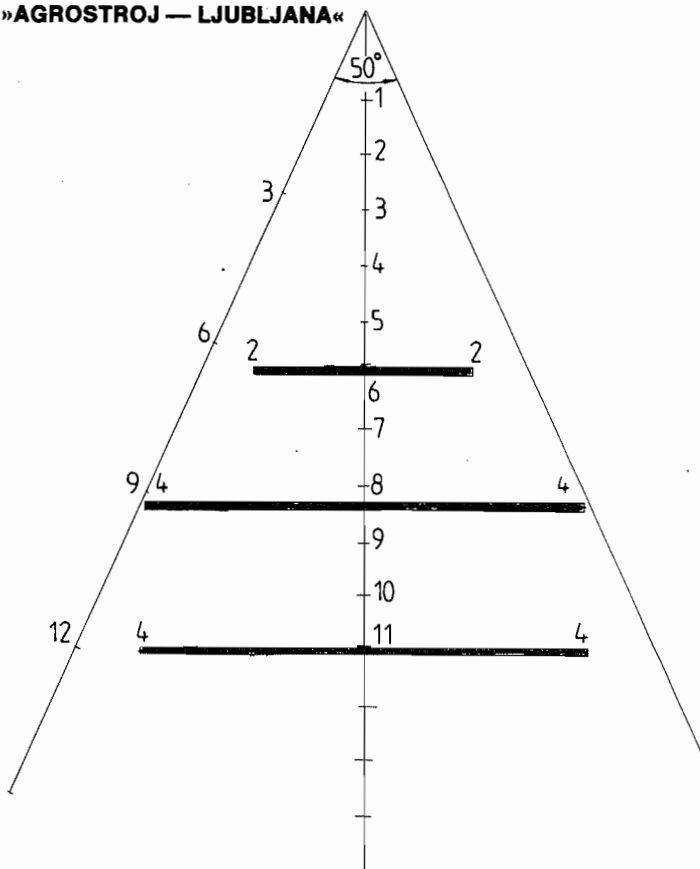
5. Glede na ceno je Flectogon f = 50 mm zelo kakovosten objektiv, tega pa ne moremo reči za ohišje Pentacon six, pri katerem je v rabi ta objektiv. Nizka nabavna cena za objektiv in seveda tudi ohišje kamere opravičuje tudi nerešene probleme pri konstrukciji ohišja.

6. Japonski Canon je leta 1986 na Photokini v Kölnu predstavil svoj novi still video sistem z oznako SVS. To so statični videoposnetki, ki jih je mogoče takoj videti na zaslonu in uskladiščiti v videorekorderju ter takoj nato fotoreproducirati. Ta oprema nam omogoča dokončno izdelavo naše grafične dokumentacije in enako arheoloških predmetov, ki so prišli na dan pri naših raziskavah.

Vinko Šribar

»AGROSTROJ — LJUBLJANA«

Shema odnosov med višino in površino snemanja pri 6, 9 in 12 m dolžine krakov stativ.

Loka pri Novi Gorici 1987, vila rustika, sestavljen posnetek celotnega izkopnega prostora

In memoriam Jaroslav Šašel *1924 - 1988*

V imenu arheološkega oddelka Filozofske fakultete bi rad zapisal nekaj besed v slovo človeku, ki nam je štiri desetletja tako radodarno poklanjal plodove svojega izvrstnega uma in svojo izjemno in rahločutno osebnost.

Jaroslav Šašel je svojo strokovno pot začel na Oddelku za arheologijo ljubljanske univerze v letu 1951. Njegove zgodnje objave, predvsem v Arheološkem vestniku in v Zborniku Filozofske fakultete, izhajajo iz terenskega raziskovalnega dela seminarja v Emoni, Poetovionii, Atransu, Colatiu in širši Koroški ter v Prekmurju. Že iz teh objav sta razvidna njegova v zgodovinsko interpretacijo usmerjena misel in koncept integriranega zgodovinskega in arheološkega proučevanja rimske antike. Njegova predstavitev stratigrafskih sekvenc v Emoni - ki je sploh prvo resnejše stratigrafsko zapažanje v arheologiji naših rimskih urbanih središč - razkriva opazovalca mikrozgodovine, pri čemer je očitno, da se polno zaveda meja arheološke inference. Jasno razločevanje stopnje utemeljenosti posameznih interpretacij bodisi v materialnem viru bodisi v veljavnih splošnih modelih je posebna odlika teh po obsegu sicer skromnih člankov.

Svoj ožji strokovni interes je kmalu usmeril v latinsko epigrafiko, zgodovino in posebej vojaško zgodovino. Slovenija je tako dobila strokovnjaka svetovnega merila, polno vključenega v mednarodne strokovne mreže institucij in projektov: od bibliografskih (*Fasti archaeologici*, *Année Philologique*) preko kartografskih (*Tabula Imperii Romani*) do leksikalnih (*PW RE*), specialističnih epigrafskih (*CIL*) in zgodovinsko-arheoloških (*Limes*).

Plodovi takšne usmeritve so se pokazali v vsej polnosti po njegovem prihodu na arheološki inštitut pri SAZU. Projekti, ki so v tem času povezani z njegovim imenom, so še vedno paradni konj - tudi naše arheologije. In med ožje arheološkimi velja posebej poudariti raziskavo poznoantičnega utrdbenega sistema in izdajo prvega zvezka *Claustra Alpium Iularum - Fontes* v zbirki *Katalogi in monografije* NM. Predstavitev zgodovinskih in materialnih (topografskih) virov, skratka celotne podatkovne baze za raziskave v okviru dolgoročnega projekta *Claustra*, v enotnem zvezku, zrelo odraža idejo integriranega študija antike. Koncept in kakovost publikacije sta vzpostavila določen kriterij in povečala ugled naše arheologije v svetu. Projekt pri tem še vedno teče, najavljeni so tudi novi zvezki temeljnih objav. Članki, razprave in kongresni re-

ferati od prvih Šašljevih strokovnih in popularizacijskih predstavitev do objav posameznih terenskih raziskav mnogih avtorjev predstavljajo impresivno bibliografijo in dokazujejo, da gre za smotrno izbrano in strateško dobro vodeno raziskovalno temo.

Mnogi Šašljevi strokovni prispevki so z arheološkega stališča izzivalni, saj poudarjajo zgodovinske probleme, katerih ključ pogosto leži v materialnih virih. Ob *Claustrah* omenimo še disertacijo o rimskih cestah v Sloveniji, ki je izhodišče za vsako topografsko delo in izkopavanje oziroma za kakršnekoli prihodnji arheološki študij komunikacijskega omrežja v antiki; pa razprave o Colatiu, Okri in o Igu ali pa razpravo o naseljevanju alpskih Slovanov, kjer poda prvi formalizirani model poselitvenih premikov v pozni antiki in v zgodnjem srednjem veku.

Posebej pa velja omeniti njegove objavljene sintetične prikaze rimske dobe v Sloveniji. Ob članku v Kroniki mislimo predvsem na poglavje o rimski dobi v Arheoloških najdiščih Slovenije. Šašel tu ne izhaja iz fragmentarnega arheološkega (oz. epigrafskega, zgodovinskega) zapisa, temveč iz domnevnih ali verjetnih strukturnih razmerij v posameznih sferah antične provincialne družbe. Odlično poznavanje zgodovinske problematike mu omogoča, da se izogne okostenelim interpretacijskim shemam, ki sicer vse prepegosto "krasijo" arheološko literaturo in nadgrajujejo omejenost arheološkega dokumenta, in ponudi nekatere resnično plodne iztočnice za oblikovanje arheoloških problemov.

Težko je biti neoseben; spomin se vrača k popoldnevom ob dobrem čaju v zgodnjem obdobju mojega službovanja, k pogovorom, polnim vzpodbud in plodnih iztočnic, pa tudi diskretne kritike. Vsaj toliko, kolikor nam je odkrival prostranstva strokovne argumentacije, nam je odpiral tudi pot h kulturi dialoga. Njegove besede so sedaj okamenele na tisočerihih izpisanih straneh, ki bodo generacijam epigrafičkov, zgodovinarjev in arheologov ostale obvezno berilo. Čeprav je vztrajno zavračal ponudbe in prošnje, da bi se vrnil na univerzo, ga bodo mnogi imenovali učitelja.

Božidar Slapsak

In memoriam Blagoj Jevremov

1938 - 1989

4. aprila 1989 je po kratki in hudi bolezni umrl Blagoj Jevremov, kustos za arheologijo v Pokrajinskem muzeju na Ptuju, dolgoletni član Slovenskega arheološkega društva in od nedavnega tudi član Hrvatskega arheološkega društva. Makedonec po rodu (rojen 29. 9. 1938 v Kočanih) se je v arheologa izšolal na Oddelku za arheologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je iz arheologije diplomiral leta 1965 (študij arheologije je dopolnjeval še s študijem sociologije). Študiral je pri profesorjih dr. Josipu Korošču, dr. Josipu Klemencu, dr. Francetu Staretu, z njimi se je kot študent preizkušal tudi na izkopavanjih, npr. na Ljubljanskem barju, na Rakitni, po Emoni. Svojo arheološko pot se je odločil prehoditi v Sloveniji. Usojena mu je bila slovenska arheološka Meka - Ptuj. Trd oreh, z obilico dela, z neizmernimi možnostmi, pa tudi z nič manj številnimi problemi, podedovanimi in novonastajajočimi v spopadu "razvoja" z zapuščino, v kosanju samoupravnih interesov s stroko, v spletu raznoterih zanimanj in zapletenih razmerij. V muzeju, ki je med prvaki na Slovenskem zavoljo silne arheološke bogatije, ki jo hrani, in odgovorne vloge, ki jo ima v raziskovanju in ohranjanju ptujske (evropske) prazgodovine, antike in zgodnjega srednjega veka, je Blagoj Jevremov začel kot kustos za novejšo zgodovino (1970-1974), kot ravnatelj pa ga je vodil v letih 1981-1985. Kot muzealec je imel manj sreče, saj je bil nekajkrat v jedru travmatičnih muzeoloških dogodkov, ki so bili za slovensko muzealstvo kar premalo poučni in za dobrobit dediščine v muzejih vse premalo izrabljeni. Blagoj Jevremov je bil varuh in urejevalec prestižnih ptujskih antik, iz katerih je bodisi sam ali kot partner postavil nekatere razstave (Ptuj po letu 1945, Slovenjgoriška - Lackova četa, Arheologija v Ptuju, Ptuj skozi arheološka obdobja, Obrtniška dejavnost na območju rimskega Poetovia, Nakit skozi arheološka obdobja) in o njih tematiki pisal v razstavnih katalogih. Skoraj desetletje pa je intenzivno izkopaval: rimski vodovod med Framom in legijskim taborom na Hajdini, rimsko cesto med Školami in Hajdino, največ in najbolj intenzivno, pod plaščem zaščite in z vsemi njenimi stranskimi učinki, pa je izkopaval v samem Ptuju. Tu so najbrž njegovo najbolj odmevno odkritje lončarski in opekarski obrati v obrtniški četrti rimske Poetovione (prim. *Obrtniška dejavnost na območju rimskega Poetovia*, Ptuj 1981; *Novosti o obrtniških dejavnostih in nekaj drobcev o arheoloških izkopavanjih v letih 1970-1980*, Ptujski zbornik 5, 1985).

Svoje, prav nič lahko arheološko in muzealsko bivanje je Blagoje Jevremov končal z ličnim Vodnikom po lapidariju Pokrajinskega muzeja v Ptuju (Ptuj 1988).

Drago Svoljšek

INFORMATOR

54, 1989

Skupščina Zveze arheoloških društav Jugoslavije, Bled, 26. 10. 1988

Z a p i s n i k

a. Delovno predsedstvo:

Božidar Čečuk; Vera Bitrakova-Grozdanova, Drago Svolfšak

Zapisnik: Irena Sivec

b. In memoriam

Danica Pinterović, Antun Dorn, Nada Klajić, Milan Prelog, Jovan Kovačević, Novak Milošević, Srećko Brodar, Jaroslav Šasel, Vladimir Truhlar, Đordina Gabričević, Martin Gabričević, Javorka Vučić, Marko Vego, Pavo Anđelić, Mišo Talić, Julijana Sušnik.

c. Salona

Branko Kirigin

Poštovane kolege,

Zahvaljujemo organizatorima našeg Kongresa što su problem Salone stavili u dnevni red Skupštine našeg Saveza. Ovdje ste imali priliku vidjeti izložbu o zaštitnim arheološkim radovima na zaobilaznici u Solinu i pročitati nešto o tome u katalogu te izložbe, dok je cijeli slučaj obimno, ali ne i potpuno, dokumentiran u specijalnom dossieru splitskog časopisa za kulturu *Mogućnosti* br. 3-4 za 1988. godinu. Takodjer najnoviji broj *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* posvetio je nekoliko članaka toj problematici a i list za pomorstvo *Karaka* takodjer donosi tri članka o tom problemu. Ta iskopavanja su izazvala nevjerovatno velik interes cjelokupne jugoslavenske javnosti. Ja sam sinoć ovdje prikazao diapozitive sa tih iskopavanja, a večeras poslije skupa o primjeni kompjutera u arheologiji, naša kustosica Jagoda Mardešić će dati najosnovnije informacije o tim iskopavanjima i prikazati će diapozitive.

Sveopće, dosad nevidjeno interesovanje za jedan arheološki lokalitet u nas, nastalo je možda upravo zbog toga što je ova akcija trajala neprekidno cijelu jednu godinu kao i gotovo svakodnevni natpisi u dnevnom tisku i emisije na radiju i TV. Salona je doprla i do Sabora Hrvatske, o njoj se raspravljalo na Skupštinama Hrvatskog arheološkog društva (doduše sa velikim zakašnjenjem), molile su se ugledne institucije da izrade programe za Salonu, slani su telegrami podrške i slično. No osim te verbalne podrške od obećanja nije ostalo gotovo ništa. Ne želim ovdje ponavljati ono što se zbilo niti optuživati bilo

koga jer ono što se zbilo rezultat je naše stručne neorganiziranosti i politike popuštanja, nezamjeranja. Sve je to omogućilo da društvo postane nezainteresirano i neodgovorno. Tako je nastao i ekološki košmar o Solinu (ne zaboravimo da je to najcrnja ekološka zona u Jugoslaviji) a osakaćena Salona ostala je mala zelena oaza od oko 70 hektara unutar tog kaosa, a istraženo je oko 10 % cijelog lokaliteta.

Ono što bi mi htjeli ovdje, na ovom Kongresu, je pokrenuti jugoslavenski program za Salonu. Ne samo zbog toga što je to najveći arheološki lokalitet u našoj zemlji i što Salona bogatstvom, brojem i raznolikošću svojih spomenika pobudjuje najviše interesa u svjetskoj stručnoj javnosti koja se bavi klasičnom arheologijom, već i zbog toga što jedino intenzivnim arheološkim radom možemo sačuvati Salonu. Na zaobilaznici nismo mogli obaviti taj skoro nepodnošljivi rad bez pomoći kolega i studenata iz cijele zemlje - ukupno nas je bilo 54! - te smatramo da bez angažmana arheologa i konzervatora iz Jugoslavije i iz inozemstva nećemo moći sačuvati Salonu. Mišljenja smo da nas ovo posebno obavezuje i zbog toga što će se u Splitu 1994. održati 13. međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju kojom prilikom će biti obilježena 100. obljetnica održavanja prvog ovog Kongresa kojeg je u Splitu i Solinu organizirao don Frane Bulić. Predstoji još 6 godina do održavanja ovog najznačajnijeg arheološkog događaja ovog stoljeća u našoj zemlji. Zasad je formiran inicijativni odbor na čelu sa akademikom Dujom Rendićem-Miočevićem a Komitetu za kulturu SR Hrvatske i Republičkom SIZu kulture poslan je program kojeg bi te dvije institucije imale financirati. Kako sada stvari stoje na terenu stanje s spomenicima koje je Bulić prije skoro 100 godina s ponosom mogao pokazivati učesnicima prvog Kongresa, sada je veoma loše (osim stanja na Manastirinama). Bili bi veoma sretni ako bi do 1994. mogli urediti i prezentirati javnosti spomeničke komplekse onako kako su to bili uredjeni gotovo prije 100 godina. S tim u vezi usko je povezan i rad na proučavanju kasnoantičkih spomenika Salone kojeg ostvaruje Arheološki muzej u Splitu sa kolegama sa Sorbone već šest godina. Isto tako prije dvije godine a na inicijativu Arheološkog muzeja u Splitu potpisalo je 14 institucija iz struke, društvenopolitičkih i komunalnih organizacija Društveni dogovor o zaštiti i uredjenju povjesne cjeline Solina koji je tek od ove godine počeo davati vidljive

rezultate. No bez obzira na to posla u Saloni i oko Salone ima na pretek i svaki onaj tko želi pomoći je dobro došao.

Kako bi Savez arheoloških društava mogao pomoći zasad mi nije baš posve jasno. Dali da to bude arheološka škola ili škola za restauratorske radove ili pak da Savez oformi kakav Odbor za Salonu koji će poticati izradu raznih projekata i pronalaziti načine financiranja tih projekata. U svakom slučaju mi nudimo ovu temu za razmišljanje i spremni smo se angažirati koliko god to možemo ukoliko naš Savez osjeti potrebu da se uključi u akciju za istraživanje i očuvanje Salone. Hvala.

A. Faber

Skupština je potvrdila i zapisnicaricu, koleginicu Sivec i komisiju za verifikaciju akreditiva republičkih i pokrajinskih društava u sastavu: Greta Merhar, Ante Milošević i Nikos Čausidis.

Mislim da bi bilo bolje da smo se u ovakav apel mi arheolozi Hrvatske uključili dok je bilo vrijeme. Znalo se za projekte koji se namjeravaju izvoditi u Saloni, ali je tim projektima bio dan premali publicitet da bi arheolozi mogli učiniti nešto pametno na vrijeme. Sada su najljepši detalji Salone uništeni i zatrpani. Sada je možda kasno. Za jedan spomenik kulture nikada nije kasno i bolje je spasiti išta nego ništa. Ali ponovo ponavljam, gdje je splitski muzej bio ranije? Slane su bile okružnice na pojedine znanstvene ustanove kad je projekt već bio gotov. To sam htjela samo naglasiti.

? —

Slazem se sa kolegicom koja je rekla da se malo kasno govori o tome, ali verujem da nije kasno. Kolega Kirigin imao je uvodno reč ali se ne bih složio sa njegovim izlaganjem, mene nešto drugo interesuje: gde je bila zaštita u tom momentu koja bi izvršila zaštitu naučno istraživačkih radova? Postoje dva zavoda, regionalni i gradski, iza njih je republički zavod. Kolega iz Skopja, član naučno istraživačke ekipe i svi mi mislimo da u vezi sa time čeka puno posla. Da budemo iskreni, među nama, učestvovanjem drugih republičkih zavoda verujem da bi to drugačije išlo. Nije potrebno samo da se zaštiti nego i da se prezentira ono što je bilo za prezentaciju. Ovako vršiti zaštitu a ne biti u Splitu, to je najlakše. Da ne ulazim u turistički i društveni aspekt. Kad su već formirani ti odbori

može da se formira takvo jedno telo. Za arheologiju je ipak to velika para.

B. Čečuk

Ne znam da li ima smisla ulaziti u čitav ovaj problem. Mi smo ovaj problem raspravljali na Hrvatskom arheološkom društvu, formirali smo i komisiju i na poslednjem sastanku ova naša komisija iznela je svoje viđenje ovog slučaja Salone. Možda bi ovde i član te komisije u nekoliko rečenica kazao nešto o Saloni.

I. Šarić

Meni je žao što nemam ovde ovaj tekst međutim koliko se mogu prisjetiti trebalo bi reći da je sve što se tiče Salone, bilo po zakonu. Ali kako ima pravnika koji zakon interpretiraju na jedan način tako ima pravnika koji isti zakon na drugi način interpretiraju. Uglavnom može se reći da od 1976. godine do 1986. svi relevantni tekstovi, znači oni koji su zakonski doneseni koji imaju svoj broj i na temelju kojih se nešto radi donose nekakva dvosmislena rešenja. Svi kažu kako je trasa zaobilaznice strašno opasna in kako uništava Salonu međutim u jednom slučaju ako se stavi trasa, onda će se kazalište konzervirati, Hram će se konzervirati, prezentirati, znate da to nije napravljeno, nakon toga će se opet konstatirati da je zaobilaznica loše postavljena, da uništava arheologiju, ali tu je i cesta koja donosi nove rezultate, uglavnom dolazi do nekakvih iracionalnih licitacija, što nije samo pitanje arheologije nego se to često tako događa. A između toga stoje razni pritisci koje ne možemo dokazati. Kroz sve to ipak se provlači naša želja da se bavimo arheološkim istraživanjem pa se u jednom času pokaže mogućnost da bismo ipak tu nešto mogli istražiti. Cesta će proći ali mi ćemo prije ceste ipak nešto tu naći pa čak sa pretpostavkom, otvoriće se pa kad se otvori videće se. Međutim, stvar je vođena tako da su izdana dva rešenja: prvo zaštita u Splitu skupa sa arheološkim muzejem u Splitu, onda također se slaže da trasa nije pogodna za Salonu, ali ipak da je to jedino rešenje za trasu. Osim toga dolazi prvo rešenje Zavoda za zaštitu spomenika kao nekakvo završno rešenje na temelju kojeg investitor postupa. Prvo rešenje republičkog zavoda ima jednu formulaciju koja omogućuje takozvana prethodna arheološka istraživanja, iako je jedan spretan pravnik mogao reći: nemojmo ić na davanje prethodnih arheoloških istraživanja, nego dajmo zabranu za cestu. Da

je tako možda postupljeno, onda bi već negde 1978. godine došlo do takozvanog animiranja javnosti jer animirana javnost, koja se javlja 1986. godine više ništa nije mogla napraviti sa saborom, kad je već pola ceste bilo sagrađeno. Važno je reći da je to prvi put u poslijeratnoj istoriji da se sabor bavi arheologijom.

Nakon toga dolazi definitivno drugo rešenje republičkog zavoda koje je opet jedino rešenje po kojem investitor može postupati, a to rešenje ukida ono prvo rešenje i defakto određuje sektore na kojima se istraživanja mogu vršiti odnosno sektore na kojima se može graditi cesta. Tako da mislim da su arheolozi pristali da ne kažem težu reč, da iskopavaju, da im bageri stoje iza leđa, pristali su da odmah stvari odnesu sa terena, pristali su na to da im se odmah ono što su zakopali zatrpaju itd. Dakle ipak smo pristali na nešto: da li smo znali na šta pristajemo, to je sad pitanje ocene, ali u svakom slučaju ostaje da je Salona tražila naše zajedničke napore.

Tekst komisije hrvatskog arheološkog društva koja je dala svoj izveštaj, biće tiskan u *Obavijestima* pa ćete imati priliku da vidite tu hronologiju kako je ona išla po rešenjima i pravnim aktima.

S druge strane moram još nešto napomenuti: za pitanje ove trase postoje od 1948. na ovamo prostorni urbanistički planovi, jer od početka do kraja ta trasa se provlači na istom mestu. Da li arheolozi stvarno ne znaju merila pa kad vide jedan plan 1 : 2000 ili 1 : 2500 ne mogu si predočiti šta znači 1 cm ili 1 mm na tom planu, neće da ulaze ili čine mi se da niko na tu trasu nije reagovao. Premda je svima moralo biti jasno da ta trasa više nije nekakva lokalna cesta nego da je to 50 metara široka prometnica koje sve od te antičke ceste pa na šire uništava. Međutim na to niko nije reagovao. Prostorno-planski dokumenti bili su pristupni i niko nije na to reagovao. Prema tome bilo je vremena da se na to reaguje, međutim sve te okolnosti su na takav način izašle van i sa takvim posledicama.

Možda bi trebalo još nešto reći: radi se zapravo i o valorizaciji arheologije. Mi smo jedno stručno društvo i bavimo se time da li je jedan sarkofag napravljen u limu ili ne, kakvi su mu utjecaji, da li je gvožđe lepo itd. Međutim društvo kao celina, ne samo naše, moralo bi napraviti jednu valorizaciju jer ta cesta ima svoju vrednost, društvo barata sa vrednošću te ceste; ona košta toliko i toliko,

donosi toliko i toliko. Ne znam da li postoji neki lokalitet u Jugoslaviji gde neko može reći: slušajte, taj lokalitet košta toliko i toliko, njegova mogućnost zarade je tolika i tolika. Ja mislim da to ne postoji, to bismo isto morali valorizirati u nekakvim odnosima, gde društvo treba da na neki način kao celina valorizira svoje dobro jer to spomeničko dobro ima svoju vrednost. Da li se ekonomisti ili neko drugi može pozabaviti time? Ja mislim da može. I to je jedan problem kad se govori o našim spomenicima, o našim lokalitetima. Nisu u društvenom okviru svi istovredni, to se mora priznati, ali samo u slučaju da im se nekakva društvena cena izvuče vani, tek onda se njih može ravnopravno prezentirati sa ostalim cestama, zgradama, kućama, urbanističkim planovima itd. To se neće moći propuštati u budućnosti.

? —

O Saloni se može govoriti puno. Mi smo razgovarali na Hrvatskom arheološkom društvu. Činjenica je takva danas da je cesta izgrađena. Činjenica je i to da je ogromno spomeničko blago izvađeno iz zemlje i da se "čuva" u arheološkom muzeju, da to blago treba čuvati, da treba sagraditi zgradu, prostorije, radionice, to je možda još važnije nego ovaj dio Salone koji je sada stradao. Da li našom krivnjom ili ne, o tome ima različitih oprečnih mišljenja, ali je možda u ovom trenutku najvažnije da se to blago već kad je izvađeno iz zemlje pazi, jer ako bude ovakav tretman kao što je sada, garantiram vam da to blago za koju godinu nećete imati prilike videti.

Željko Jež

Povodom Salone ja bih želeo da uputim jedan apel svima nama. Prvo da ne raspravljamo o tome ko je kriv, šta je bilo u prošlosti, šta se dogodilo, da li je zaštita, da li je normativno regulisano itd. Želeo bi da kažem da bih podržavao Kiriginov apel i zahtev da se formira jedan međunarodni odbor koji bi imao brigu o Saloni i kulturnom blagu Salone. Ja nisam stručnjak za Salonu i tu problematiku i ne bih mogao kazati konkretno šta bih mogao učiniti. Imam puno poverenja u ljude iz muzeja u Splitu i Zagrebu i druge naše ljude koji će verovatno napraviti dobar program koji bi mogao da se realizuje i da se polagano sprovodi. Želim na ovaj način da prekinem za mene jako neprijatnu diskusiju o tome ko je krivac oko evidentnog uništavanja Salone. Činjenica je da je i kolega

koji je pre mene govorio u pravu. Sve je po zakonu radeno i upravo zbog toga sam se javio. Želim i tražio bih od vas podršku da sa ovoga mesta u ime naših arheoloških društava, u ime našeg Saveza, uputimo svim skupštinama republika i pokrajina koje inače normativno regulišu odnose o zaštiti, a posebno o zaštiti kulturnih dobara da se u zakone u investicionom planiranju, o planiranju prostora, o investicionoj izgradnji te u zakon o zaštiti kulturnih dobara unese obavezna stavka o prethodnom istraživanjima kulturnih dobara na teret investicije, analogno situaciji koja se sprovodi kod istih tih radova, vezano za geološke podloge, za geodetske podloge, za demografske podloge, da ne nabrajam sve ostale, što inače investitori finansiraju inflaciju. Sve te podloge plaćaju sem podloga koje se odnose na kulturna dobra. Ako bi se to ugradilo u zakone, mnogo bi se smanjili nesporazumi na relaciji izvođača radova, investitora, planera, političara i svih drugih. Verujte, jako je teško spašavati lokalitet, kada vam dođe buldožer na njega. Možete skupiti ne znam kakvu ekipu, ne znam kakve ljude, dobiti ne znam kakve pare, oni rade svojim tempom itd. Mi smo takav slučaj imali na autoputu kod Paraćina gde smo pred buldožerima spašavali neolitsko naselje. Kako smo ga spasili, to će onaj koji bude zainteresovan za tu problematiku i za podatke i rezultate toga, videti. A da je u zakonu stajalo da je investitor dužan da pribavi prethodne podatke o prostoru na kome se pružaju njegove investicije, sigurno bi ti arheološki radovi bili mnogo ranije obavljani.

? _____

Ali to postoji u zakonu, sadašnjem.

? _____

Ne, to nije precizirano ni u jednom zakonu sem u Vojvodini, gde nije do kraja rečeno, i u slovenačkom. Ali molim vas u zakonu u Srbiji, u Hrvatskoj, u Makedoniji, BiH toga nema. Postoji samo zaštita evidentiranih kulturnih dobara.

Pudarić, Sarajevo

Ja bi ispravio kolega Ježa. Ja sam iz republičkog zavoda iz Sarajeva. U našem zakonu stoji da i u slučaju nalaza u toku radova, ne samo na evidentiranim kulturno istorijskim dobrima, što za Salonu nije slučaj, jer ona nije

nalaz u toku radova, ni u kom slučaju. Ovo što se desilo sa zaobilaznicom samo je biber popularum svega onoga, što se dešavalo sa Jugovinihom, železničkim čvorom i svim ostalim u području Sliva-Jadran i kaštelanskog zaljeva u Splitu. Problem zaobilaznice jeste problem odnosa politike prema struci, prema arheologiji i zaštiti. Međutim ja to ne bih načinjao jer ovdje niti mi možemo danas natjerati politiku da drugačije misli za pet ili sedam dana o onome čime se mi bavimo, o profitabilnosti našeg posla za dnevnu politiku, a drugo, nemamo snage ni da natjeramo lokalne vlastodršce da daju pare za ono što mi smatramo da je društvu potrebno, što se i u svim opštim aktovima označava kao prioritarna društvena potreba, međutim kad dođete na teren, ustvari vidite šta je prioritarna društvena potreba.

Ja bih samo kolegi Kiriginu i kolegima iz Splita ukazao na neke stvari za koje slučajno znam, a to je da je u toku formulisanje trećeg srednjeročnog plana Unesca. Jedna od glavnih tema je kultura, prošlost, sadašnjost i budućnost i prva podtema zaštita kulturno - istorijskog nepokretnog nasleđa, ušta se Salona može dobrim delom uključiti. Godine 1990. počinje taj srednjeročni plan i traje 6 godina. Trebalo bi strašno požuriti jer do 1. novembra jugoslovenska komisija za suradnju s Unescom prima predloge. Možda se može zbog značaja Salone. Drugarica Tanja Romac radi u jugoslovenskoj komisiji za suradnju s Unescom, u odboru za kulturo, ona je stalno zaposlena u Beogradu i može se s njom vidjeti da li bi se zbog značaja Salone moglo prolongirati uključivanje Salone u taj treći srednjeročni plan Unesca, to je direktno finansiranje u tih šest godina od strane Unesca.

Drugo, čudi me, bio sam u Zagrebu na jednom sastanku u Centru za kulturo SR Hrvatske gde se raspravljalo o dekadi kulturnog razvoja koja počinje 1989. i traje do 1990. Ona ne znači finansiranje od strane Unesca iako će se određeni fondovi stvoriti za to, međutim ona znači dobijanje određenog statusa, međunarodnog, za one akcije koje uđu u taj plan dekade kulturnog razvoja. To možete vidjeti za uključivanje plana zaštite Salone i pogotovo onog skupa koji se održava 94. preko centra za kulturo Hrvatske; direktor je dr. Meštrović.

I treće, čudi me jer iz Splita i vezano za Split na tom su sastanku bila dva prijedloga: jedan je održavanje 1989. ili 1990. mediteranskog skupa, posvećenog građanskom

nasledu Brodelovog poimenovanja vremena. A drugi prijedlog koji je direktno vezan za Split bilo je formiranje nacionalnog centra u Splitu. Može se preko kolege Marasovića i arheološkog muzeja pošto će on biti nosilac (on je ujedno i član izvršnog odbora IKROMa) preko njega bi se mogla povesti preko IKROMa koja je druga nevladina organizacija, ona jeste pod Unescom, ali ima svoje fondove.

Poslijednje jeste: u oktobru prošle godine Jugoslavija je pristupila evropskom savjetu za kulturu. Potpisana je pristupnica i prema tome postoji mogućnost da se ostvari preko evropskog savjeta za kulturo direktna saradnja sa kolegama iz inostranstva, iz Njemačke, Francuske pa čak ono što je nama najpotrebnije da se dobija određena finansijska pomoć. Ako sam išta pomogao, bit će mi drago.

B. Čečuk

S obzirom da tema Salona i dalje ostaje u domeni Hrvatskog arheološkog društva odnosno njegovoj brizi i u brizi drugih institucija u republici, a bila je već na nekim sjednicama predsjedništva Saveza arheoloških društava Jugoslavije, preporučujemo i novom izvršnom odboru odnosno predsjedništvu Saveza da tu Salonu i Salone buduće jer nije samo pitanje Salone sada, konačno kod nas u Hrvatskoj ima i pitanje Nina i Zadra itd., a to je također i u drugim republikama, ostavimo novom predsjedništvu da nađe najbolji mogući način da se nešto učini.

Skupština je prihvatila predlog da Salona bude dalje pitanje Hrvatskog arheološkog društva i saveza.

d. Poročilo verifikacijske komisije

Delegati republičkih in pokrajinskih društva za skupšćino ZADJ

Arheološko društvo Bosne in Hercegovine

1. Zdenko Žeravica,
2. Borivoje Čović
3. Branka Raunig
4. Svetozar Pudarić
5. Slaviša Perić
6. Zilka Kujundžić
7. Tomo Andjelić
8. Enver Mulabdić
9. Orhan Jamaković

Arheološko društvo Črne Gore

1. Pavle Mijović
2. Olivera Žižić
3. Mihail Pravilović

Hrvško arheološko društvo

1. Marin Zaninović
2. Branka Nedved
3. Ante Milošević
4. Dunja Glogović
5. Ivica Šarić
6. Radomir Jurić
7. Dubravka Balen
8. Zdenko Brusić
9. Božidar Čečuk
10. Smiljan Gluščević

Arheološko društvo Makedonije

1. Pasko Kuzman
2. Dražiša Zdravkovski
3. Cone Krstevski
4. Milan Ivanovski
5. Elica Maneva
6. Viktorija Sokolovska
7. Miloš Bilbija
8. Marija Vasileva
9. Gordana Dimitrioska
10. Tone Janakievski

Arheološko društvo Slovenije

1. Slavko Ciglencečki
2. Darja Grosman
3. Alfred Trenz
4. Marko Stokin
5. Andrej Pleterski
6. Janez Dular
7. Vinko Šribar
8. Harej Zorko
9. Matej Župančič
10. Elica Boltin-Tome

Arheološko društvo Srbije

1. Marko Popović

2. Mirjana Vukmanović
3. Miodrag Tomović
4. Đorđe Janković
5. Aleksandar Bačkalov
6. Željko Jež
7. Jarmila Đurić
8. Slobodan Drča
9. Staša Babić

Arheološko društvo Vojvodine

1. Dušanka Trajković
2. Čedomir Trajković
3. Predrag Medović
4. Miodrag Girić
5. Dragan Vilotijević
6. Šarlota Joanović
7. Marin Brmbolić
8. Petar Milošević
9. Laszlo Sekereš
10. Gordana Stanojević

Skupščina je sklepčna. Sklepčnost zagotavlja najmanj polovica članov vsake delegacije ali najmanj polovica delegacij.

Člani verifikacijske komisije: Nikos Čausidis, Greta Hirschbäck-Merhar, Ante Milošević

DNEVNI RED

1. Poročilo o delu Zveze arheoloških društev Jugoslavije v obdobju med skupščinama Novi Sad 1984 in Bled 1988
2. Poročilo o delovanju Založbe Archaeologia Iugoslavica
3. Poročilo odbora za samoupravno kontrolo ZADJ
4. Razrešnica predsedstva in odborov ZADJ
5. Razprava
6. Informacija o sestavi novega predsedstva ZADJ
7. Volitve organov ZADJ
8. Referat studentov arheologije iz jugoslovanskih univerzitetnih središč
9. Razno in zaključek skuščine ZADJ 1988

AD 1 - Zveza arheoloških društev Jugoslavije med kongresoma v Novem Sadu 1984 in na Bledu 1989

Malo je bilo v štirih letih slovenskega zveznega arheološkega mandata takih dejanj, ki jih lahko v kroniko jugoslovanske arheologije zapišemo kot pomembnejše, morda celo odločilne ali prelomne. Pravzaprav je kot takšno možno označiti le eno samo: to je ureditev in reorganizacija založniške dejavnosti Zveze ADJ. Vsekakor sodita sem še sestanka sekcij, vse drugo pa so birokratsko-administrativna opravila, kakršna Zvezo ADJ sicer ohranjajo pri življenju, niso pa v ničemer odločujoča, ne razpirajo mrež, ki še onemogočajo polno uveljavitev arheologije v našem vsakdanu, ne povečujejo njenega ugleda, pa tudi znotraj arheologije so, takšen občutek imam, bolj sama sebi namen, brez pravega življenjskega soka. Položaj Zveze ADJ kot povezovalca vse bolj osamosvojenih republiških arheoloških društev in AD Vojvodine je vse bolj težak, njene naloge, če odmislimo tisk in sekcije, so nedorečene in tudi slovenski arheologi v času, ko smo z Zvezo ADJ upravljali oz. soupravljali, nismo zmogli ali znali iznajti take povezovalnosti, ki bi bila učinkovita in predvsem zanimiva in privlačna za vse njene člane. Tudi tista, ki se je še pred štirimi leti v Novem Sadu kazala kot morebitna prava povezovalka - to je arheološka terminologija - je ostala neobogljeno na začetku strumno zastavljene poti. Tako kot terminologija je iz novosadskih zalog ostala neizrabljena tudi takrat z veliko volje, z nekaj vroče krvi in z veliko pričakovanji sprejeta resolucija o položaju jugoslovanske arheologije. Resolucija, vsaj kolikor vem, ni imela otipljivega odmeva, čeprav je z objavo in posredovanjem vsem forumom, organom in družbenopolitičnim organizacijam, za katere smo menili, da je primerno, da se spoznajo z njeno vsebino, bilo dovolj priložnosti za reagiranje, pa najbrž tudi premalo vztrajnosti in vzpodbud z naše strani.

Edino, kar bi smeli označiti kot pozitiven odmev resolucije iz Novega Sada, je bilo povečano zanimanje zvezne konference SZDLJ za našo Zvezo. Od tam so ves ta čas prihajala vabila na sestanke in pogovore, med drugim na temo finansiranja naše in naši Zvezi sorodnih združenj in zvezni ravni.

Vendar smo problem finansiranja ZADJ v Sloveniji morali razrešiti kar doma; iz Vojvodine smo prinesli povsem prazno blagajno. Uspelo nam je doseči - na pogovoru, ki ga je vzpodbudila prav zahteva ZADJ - dogovor s Kulturno skupnostjo Slovenije o rednem finansiranju administrativnega sedeža Zveze ADJ v času, ko bo ta v Sloveniji,

kasneje, ko smo prevzeli še zvezni arheološki tisk, pa tudi finansiranje njegove redne dejavnosti. Resnici na ljubo to niso bile takšne vsote, da bi lahko Zveza ADJ z njimi izpeljevala lasten in posebej bogat program, takšnega, ki bi jo lahko popeljal iz tipično jugoslovanskega forumskega delovanja.

Zavedam se kritičnosti teh misli, zavedam se tudi upravičenih pripomb, da sam nisem kaj dosti storil, da bi bilo drugače, pa tudi mnenj, da je sedaj, ob predaji sedeža, lahko soliti pamet drugim. Vse, kar sem povedal, je seveda dobronamerno, pa tudi sam bom, čeprav ne več kot arheološki funkcionar, ostal v naši Zvezi in se po svojih močeh prizadeval za cilje, ki še niso doseženi. Izkušnje so me izučile, da zares velja le dober, realen program, z dobro in zanesljivo finančno konstrukcijo, odločilni za uresničitev pa so ljudje, ki so voljni delati in dogovorjene naloge uresničevati. Takšnega programa v Zvezi ADJ nimamo - izjema je tisk - kolikšen napor pa je potreben za izpeljavo njegovega programa, ni potrebno posebej poudarjati. Torej: brez dobrega programa ostaja tudi za slovenski mandat značilno, da je ZADJ v bistvu le njeno predsedstvo in da je vse manj in premalo vključevanja drugih, s funkcijami "neobloženih" članov.

Pa vendar je bilo v teh štirih letih tudi marsikaj postorjenega - da ne bo vse skupaj izzvenelo, kot da so štiri leta minila brezplodno. Prav gotovo ne moremo med uspešne poteze šteti neuspele registracije Zveze ADJ v Sloveniji. Tako smo ves ta čas delovali neregistrirani, napol legalno, kar pa ni oviralo niti naših finanserjev, niti - in še toliko manj - našega dela. Ovire so bile v tem, da nam ni uspelo najti dokumentov o prvi registraciji ADJ v Beogradu in prvi registraciji ZADJ v Prilepu leta 1972, da nam ni uspelo uskladiti predloga novega statuta z željami našega upravnega organa. Za sprejem novega bi bil potreben sklic izredne skupščine (predsedstvo se je celo izreklo zanj, nekatera društva, na pr. AD Srbije, so poslala tudi že pripombe na razposlani predlog), vendar se kasneje za takšno rešitev nismo odločili. Prizadevati bi si morali, da osnovnih aktov zveznih združenj, tako tudi Zveze ADJ, ne bi bilo potrebno ob vsakem prenosu sedeža iz republike ali pokrajine v drugo usklajevati ali celo menjati skladno z republiško (pokrajinsko) zakonodajo. Pripravljeni predlog novega statuta pa bo morda v pomoč AD Črne Gore, kolikor njihova zakonodaja ni bistveno drugačna od slovenske. Pričakovati pa je, da bodo

spremembe ustave SFRJ terjale tudi spreminjanje našega osnovnega dokumenta. Bliže stroki sta bili dve odločitvi Zveze ADJ o podpori kandidaturama za organizacijo dveh mednarodnih arheoloških kongresov v Jugoslaviji, in sicer 6. kongresa slovanske arheologije, ki bo v Prilepu oz. v Makedoniji leta 1990, in 13. kongresa za zgodnjekrščansko arheologijo, ki bo v Splitu leta 1994, za stoto obletnico prvega tovrstnega kongresa, ki je bil leta 1894 tudi v Splitu. V splitskem primeru je predsednik Zveze ADJ član organizacijskega odbora po funkciji. Splitski odbor je že imel prvo sejo, na kateri je bil za predsednika izvoljen dr. Duje Rendič-Miočević, v obrisih pa je začrtan tudi program kongresa in priprave nanj. Organizator oz. pobudnik kongresa je Arheološki muzej iz Splita. V začetnih pobudah in pripravah na 6. kongres slovanske arheologije je bila Zveza ADJ močno angažirana, saj je bila pobudnik imenovanja jugoslovanskega odbora pri Mednarodni uniji za slovansko arheologijo, ki ji ta čas predseduje dr. Boško Babić, hkrati pa je imenovala tudi Jugoslovanski organizacijski odbor, ki je tudi že imel prve sestanke (Prilep, Skopje), ki pa ne deluje brez konstitutivnih problemov in težav (na prvi seji izvoljeni predsednik JOO dr. Cveta Grozdanov je odstopil, namesto njega je bila imenovana dr. Vera Stojčevska-Antić, s čimer pa ni zadovoljno Združenje arheologov Makedonije!). 6. kongres za slovansko arheologijo je tik pred durmi, vpletenost Zveze ADJ v priprave nanj je občutna in zato je temu primerna tudi njena odgovornost. Na videz nepomembna in komajda omembe vredna je skrb ZADJ za arhiv in za arhiv založniškega sveta, ki smo ga prepeljali v Ljubljano iz Novega Sada (Vojvodjanski muzej) in Beograda v dokaj bornem stanju. Oba dela arhiva Zveze ADJ smo za prvo silo uredili s pomočjo izprašanega arhivarja, tako da je sedaj primeren za strokovno obdelavo, razvrščanje in ureditev. Ob tem predsedstvo Zveze ADJ priporoča skupščini, naj v bodoče arhiva ne bi več selili s sedežem, ampak naj bi ostal shranjen v Ljubljani (pri založbi Archaeologia Iugoslavica), kjer bi se zbiral tudi navonastali arhivski fond. Selitve arhivu vsekakor škodujejo.

Za konec sem prihranil dvojje pomembnih delovnih torišč Zveze ADJ: delovanje naših treh sekcij in založniško dejavnost.

Naprej o sekcijah.

Vse tri sekcije so v tem mandatu slonele na ramenih

Združenja arheologov Makedonije. Do takšnega nepraktičnega položaja je prišlo zaradi nepazljivosti in nikakršne koordinacije v Novem Sadu, vendar to na srečo - pošteno povedano pa zaradi izredne pridnosti in odgovornosti makedonskih arheologov - ni omajalo zastavljenega programa sekcij. AD Makedonije je ob komaj omembe vredni pomoči Zveze ADJ pripravilo sestanka dveh sekcij: prazgodovinske na temo *Neolit in eneolit v Makedoniji in v sosednjih pokrajinah* (Skopje, junija 1987) in antične na temo *Antična in kasnoantična arhitektura v Jugoslaviji* (prim. oceno sekcije v Arheo 6, 1987, 36 s, S. Ciglencečki, *Poznoantična arhitektura v Jugoslaviji*, na Ohridu 2. - 4. oktobra 1987. Neuresničeno je ostalo srečanje srednjeveške sekcije, predvideno v Prilepu v marcu letošnjega leta (1988), na temo *Najnovejša odkritja v zgodnjersrednjeveški arheologiji v Jugoslaviji*, sprva za sekcijo načrtovan simpozij *Slovanska poganska religija* pa je v Prilepu potekal brez udeležbe Zveze ADJ. Vsekakor velja še enkrat poudariti, da je AD Makedonije storilo mnogo več, kot smo od njega v teh neradodarnih časih smeli in mogli pričakovati, zato mu velja naša globoka zahvala in vse priznanje.

Tisto, kar je pravzaprav dajalo ton naši dejavnosti v preteklih štirih letih, je bilo urejanje založniške dejavnosti, prenos njenega sedeža v Ljubljano in izpeljava njene programske in organizacijske prenove. Bilo bi preveč podrobno opisovati potek dogajanj, poglobitve odločitve pa so bile naslednje: - na 2. seji predsedstva ZADJ v Ljubljani, 4. aprila 1985, je bila sprejeta ponudba Slovenskega arheološkega društva in Mitje Guština, da prevzame vodenje tiska Zveze ADJ in da se sedež založniškega sveta s 1.10. 1985 prenese v Ljubljano; - na isti seji je bil M. Guštin imenovan za predsednika založniškega sveta, za člane sveta pa B. Čečuk, Z. Kujundžić, N. Tasić, B. Babić in O. Brukner; sprejet je bil tudi program založniškega sveta;

- 28. 5. 1985 je bil sprejet pravilnik o delovanju Založbe ZADJ;

- 7. maja 1986 je bilo ukinjeno delovno mesto tehničnega sekretarja (Vesna Jeremenko), edinega profesionalnega delavca v Zvezi ADJ;

- 31. marca 1986 je bila v Ljubljano prepeljana zaloga knjig (okoli 27.000 zvezkov), 10 % knjig je bilo prepuščenih AD Srbije (10 % od vsake izdaje), po en izvod vsake izdaje je bil ponujen posameznim članicam Zveze ADJ za

Poštovane kolegice, poštovani kolege, dragi delegati!

Zbog velikih obaveza, koje sam imao ove jeseni, nisam stigao pripremiti izveštaj kakvog bi zaslužila izdavačka delatnost našeg saveza. Zbog toga se izvinjavam, jer ću samo s nekoliko napomena kazati ono, što će kasnije, da stoji u štampanom biltenu.

Našu izdavačku delatnost možemo podeliti u tri faze. Prva faza predstavlja razdoblje od 50-ih do 80-ih godina, kada je na početku i nastalo Društvo arheologa Jugoslavije a potom i Savez društava. To je razdoblje bilo vrlo bogato i plodno u kojem je naš Savez, a pogotovo prva generacija posleratnih jugoslovenskih arheologa, izdao 140 tomova arheoloških publikacija u 14 serija. Taj izuzetan kvalitet je krajem 70-ih, znači na početku sledeće faze našeg rada, polako opao. Zatim dolaze 80-te godine, koje predstavljaju krizu u izdavačkoj delatnosti saveza u poređenju sa izdavačkom aktivnošću po republikama, što je jedan od bitnih uzroka pada izdavaštva na saveznom nivou.

U ovoj krizi, koja je bila prouzokovana i smrću Jovana Todorovića, sedište izdavačke delatnosti preselilo se iz Beograda u Ljubljano. Time počinje treća faza, u kojoj smo se već na početku morali suočiti s realnošću da imamo vrlo razgranatu arheološku publicističku delatnost u zemlji ali i da će biti vrlo teško obezbediti kontinuitet tog plodnog izdavačkog rada, kojeg je započela prva posleratna generacija arheologa.

U trećem razdoblju, u kriznim godinama od 86 - 88, trebalo je najpre da odlučimo, koje su bitne stvari za nas te da ih nakon toga i realizujemo. Po zamišljenom programu prvo je trebalo realizovati serije koje bi nas dobro informisale u zemlji i ujedno dostojno predstavile naš stručni rad u inostranstvu. Odlučili smo da su to *Archaeologia Iugoslavica* i *Arheološki pregled*. Da bi smo smogli ovakav zadatak, morali smo postaviti nove temelje finansiranja. Ako su na početku najviše terete podneli Beograd i Srbija i tako praktički obezbedili većinu sredstava za ostvarivanje izdavačke delatnosti, onda je isti slučaj bio u trećoj fazi sa Slovenijom i njenim republičkim zajednicama za kulturu i nauku. Pre svega naš cilj je bio očuvati ove dve serije na prijašnjem nivou i pri tome istrajati u kvalitetu kako stručnog tako i publicističkog rada. Pri tom smo dobili podršku svih naših članova, koji su pokazali razumevanje za izuzetan napor nekolicine ljudi, koji su pokušali u suženom obimu realizovati već

ranije zamišljen izdavački program.

Nakon ovog kratkog pregleda želeo da bih vas informišem o tome kako sada funkcioniše rad na Arheološkom pregledu i *Archaeologii Iugoslavici* i kako zamišljamo moguće nove edicije u okviru saveza.

Kriza 80-tih godina jasno je pokazala kako više sredstava završava po republikama i čak u mesnim zajednicama te da je vrlo teško obezbediti finansije za reviju na saveznom nivou. Zato je bio jedan naših prvih zadataka da obezbedimo finansijske uslove za Arheološki pregled te smo zbog toga uz podršku Republičke zajednice za kulturu Slovenije insistirali na samoupravnom sporazumu svih republičkih zajednica za kulturu i tako barem moralno obezbedili realiziranje i razvoj Arheološkog pregleda. U praksi to ide vrlo sporo, a pogotovo u situaciji ovogodišnje pa i prošlogodišnje inflacije, taj je posao izuzetno teško ostvarljiv. U tom samoupravnom sporazumu stoji da bi zajednica za kulturu do kraja meseca marta tekuće godine trebale obezbediti akontaciju na osnovu broja članova te bi prilikom novog broja Arheološkog pregleda pravili obračun po broju priloga u njemu i obračunavali razliku između planiranih i realnih troškova.

Zajednice bi trebale da pokrivaju troškove štampanja a svi naši članovi imali bi pravo na jedan besplatan primerak. Prodajom publikacije morali bi osigurati deo sredstava, kojima bi smo pokrili deo troškova oko pripremanja materijala za štampanje (rukopisi i ilustracije), troškove prevođenja i slično. Samoupravni sporazum, koji je u principu dobro zamišljen i koji su potpisale sve zajednice za kulturu, sadržavao je određene postavke, koje smo možda previše idealno zamislili. Sredstva, koja dobijamo od prodaje publikacije institucijama u zemlji, ne pokrivaju troškove pripremanja za štampu. U celokupnom razdoblju naše izdavačke delatnosti, pokazalo se je da je bila distribucija svih naših publikacija u inostranstvu ograničena. U inostranstvo poslali smo svega oko 35 brojeva starog Arheološkog pregleda, što je vrlo slaba osnova za bilo kakav finansijski uspeh.

Zbog toga moramo razraditi plan načina plasiranja Arheološkog pregleda u inostranstvu, čime bismo na prvom mestu uspešno predstavljali naš publicistički rad. Međutim, postoje problemi oko ekspeditiranja, oko tačnog broja članova itd., koje možemo uz uzajamno razumevanje vrlo brzo da rešimo. Isto tako se nadam da ćemo naš

samoupravni sporazum uz pomoć zajednica za kulturu nekako usavršiti, da bi ubuduće sredstva bila pravovremeno obezbeđena, a ne da šampamo broj i čekamo pola godine da nam se taj broj u istom nominalnom iznosu nadoknadi.

Druga publikacija koju pokušavamo dići na noge je *Archaeologia Iugoslavica*. Uprkos koncepciji revije, koja je bila priređena isključivo za inostranstvo, sama revija se nije nikad pojavila izvan naših granica. To da se revija štampa na stranim jezicima, urađeno je s namerom, da se upozna svetska stručna javnost s dostignućima jugoslavenske arheologije, a ujedno bi za inostrane arheologe i ostale stručnjake predstavljala izvor podataka za arheološke probleme na području Balkana. Kod preuzimanja smo saznali, da imamo samo 85 takvih primera, što je izuzetno mali broj u uporedbi sa približno 600 institucija u svetu, koje bi po našem predviđanju trebale imati *Archaeologiu Iugoslavica*.

Put nas je vodio do Saveznog koordinacionog odbora zajednice za nauku, gde smo godinama pokušavali postići verifikaciju jugoslovenske revije, koja bi pre svega bila štampana s ciljem da predstavi svetu naša arheološka dostignuća. Uprkos činjenici da ovaj odbor predstavlja vrlo tvrd orah i da se stvari u njemu odvijaju sporo, uspelo nam je izdati prvi broj revije. Sada se borimo i za drugi broj. Tu je prošle godine, a nadamo se da će i ove, veliki teret preuzela na sebe Zajednica za nauku Slovenije, koja nam je dala veći deo sredstava. Koordinacioni odbor novčano pomaže štampanje revije simboličkim iznosom samo zbog jugoslovenskog karaktera koji revija ima, dok realne troškove realizacije snosi republika u kojoj je sedište revije.

Tako sam u kratkim crtama pokušao prikazati sve probleme koji se pojavljuju kod finansiranja naših zajedničkih publikacija. Kada sam preuzimao ovu dužnost, bio sam ubeden da neće biti problema oko obezbeđivanja novaca za kvalitetno štampanje i avtorske honorare za jugoslovenske naslove, koje naše revije nose. Međutim, morao sam u ime Saveza i ime svih nas da pokucam na mnoga vrata, što je bilo vrlo teško, jer u suštini mi na jugoslovenskom nivou nemamo kulturnih i naučnih fondova, na koje bi smo se mogli osloniti i znati da u slučaju dobrog programa možemo da dobijemo podršku zajednice, koja bi nam omogućila ostvarivanje. Kako sada stvari stoje, postoje veliki izgledi za normalno finansiranje

Arheološkog pregleda. Koristim ovu priliku da se zahvalim Bojanu Djuriću, koji je za realizaciju zadnjeg broja potrošio sve svoje slobodno vreme, da je usavršio sve priloge i napravio reviju kojom možemo da se ponosimo.

Novi broj *Archaeologie Iugoslavice* uspeo je nekako da izide uprkos određenim pravilima zajednice za nauku i njenog koordinacionog odbora. Naime, revija je neredovito izlazila, pa je koordinacioni odbor na osnovu svojih pravila pomagao samo simboličkim iznosom. Trenutno se još uvek borimo za novac za drugi broj nove serije, koji bi bio jubilarni 25. broj. Odobreni iznos je jednak iznosu, kojeg smo dobili krajem 86-te godine, što znači 300 % manje od potrebnih sredstava za uspešnu realizaciju. Ipak se nadam, da ćemo na proleće već imati u ruci drugi broj *Archaeologie Iugoslavice* i tako konačno ući u normalan tok, pri čemu bi nas zajednica za nauku trebala podržati onako kako treba. Zato molim sve prisutne da nas kao članovi saveza i kao arheolozi podržite u svim delegatskim sredinama svuda gde god se našli, bilo na kongresima, savetovanjima i u sličnim situacijama, i predstavite ovu reviju, koja nije rađena samo za nas, nego i za sve zainteresirane izvan granica naše zemlje.

Na kraju svi se mi pitamo, kakvu sudbinu će da dožive materijali sa našeg kongresa. Porast republičkih izdavačkih delatnosti i brojnost institucija tako je velik, da bi nam i u slučaju da imamo potrebna sredstva nedostajali prilozi za objavu. Mi ne bismo mogli redovno da publiciramo i dizertacije, jer danas svaki muzej radije štampa dizertacije kod kuće, da bi ih imao posle za razmenu, a i sam novac je lakše dobiti kod republičke zajednice, nego za izdavanje knjiga u jugoslovenskoj seriji. To isto važi i za druge edicije, među kojima su i kongresni Materijali. Ovaj je kongres, koji je po mom mišljenju uspeo s obzirom na broj učesnika, i sam bio pod znakom pitanja. Na proleće je bilo svega 70 prijava, dok nas je na prošlim kongresima uvek bilo oko 200 do 250. Jugoslovenski arheolozi dolazili su na kongrese po mogućnosti u što većem broju. Ove godine ekonomska kriza i drugi problemi stavljali su nas na velike muke, dali ćemo uopšte moći da realiziramo ovaj kongres. Isto važi i za program kongresa. O Materijalima - kao saveznoj publikaciji nemamo prave perspektive. Nemamo kome da se obratimo. Lakše bi nam bilo da kažemo da smo arheolozi mesne zajednice Bled, jer bi tako lakše dobili novac ili od same mesne zajednice ili od republičke

zajednice, nego sa programom koji ima savezni naziv. To je za mene bolno razočaranje, pogotovo što sam optimistički raspoložen počeo stvarati nove uslove za izdavačku delatnost. To je jedna strana problema. Druga strana problema je i sama tema kongresa, koja se deli na dve velike grupe. Kada smo jučer na predstavništvu razmišljali šta da uradimo, došli smo do zaključaka, koje ću vam ovom prilikom saopštiti.

Predsedništvo predlaže, sa tim se i sam slažem, da pokušamo referate širog značaja objaviti u *Archaeologi Jugoslavici*, a prikaze našeg rada u razdoblju 84. do 88. godine mogli bi štampati u narednom broju *Arheološkog pregleda*, ukoliko već nisu bili ti objavljeni. Time bi ipak osigurali objavljivanje kvalitetnih radova i ujedno se rešili odgovornosti sakupljanja materijala i višegodišnjeg čekanja na njihovo štampanje, sve dok ne bi zastareli i izgubili svoju aktualnost. To bi zaista bila velika greška.

Za realizovanje ovog kongresa obezbedili smo relativno mnogo novca, ali ipak nismo bili u stanju da iz te svote obezbedimo i opsežnije štampanje. Nadam se da će današnja sednica biti objavljena u *Informatoru* ili na neki drugi način. Time završavam i zahvaljujem na vašoj podršci do izdavačke delatnosti.

Mitja Guštin

Izveštaj o pregledu materijalno finansijskog poslovanja Saveza arheoloških društava Jugoslavije sa sedištem u Ljubljani, obavljen 24. oktobra 1988. godine u prostorijama Instituta za arheologiju ZRC Slovenačke akademije znanosti in umetnosti. Sastanku odbora samoupravne kontrole prisustvovali su: Dunja Glogović, Milorad Girić i Andrej Pleterški uz saradnju Saveza. Članovi odbora izvršili su pregled materijalno-finansijskog poslovanja Saveza arheoloških društava Jugoslavije po godinama za period od 1985. do 1988. godine i konstatovali sledeće:

U proteklom periodu finansiranje Saveza arheoloških društava Jugoslavije najvećim delom izvršeno je iz sredstava Kulturne skupnosti Slovenije, a u manjem delu participacijom pojedinih društava koja su se vrlo neredovno odazivala ovoj obavezi, iako je određivana u simboličnom iznosu.

Za troškove pripreme i održavanja 13. kongresa Saveza arheoloških društava Jugoslavije, Raziskovalna skupnost Slovenije i Kulturna skupnost Slovenije obezbedile su 4.825.300 dinara odnosno 6.750.000 dinara, ukupno 11.575.300 dinara. Osim toga do podnošenja izveštaja 74 učesnika kongresa je uplatilo kotizaciju u ukupnom iznosu od 3.700.000 dinara.

Finansijsko poslovanje Saveza objavljeno je preko žiro računa Slovenskog arheološkog društva, s tim da su svake godine evidentno vođeni prihodi i rashodi Saveza arheoloških društava Jugoslavije izdvojeno od 1986. godine i na karticama knjigovodstva Slovenskog arheološkog društva koje je ove poslove obavljalo za Savez arheoloških društava Jugoslavije.

U skladu sa propisima finansijska dokumenta Saveza drže se dokumenata slovenskog arheološkog društva. U mandatnom periodu nije bilo kontrole finansijskog poslovanja Saveza od strane Službe društvenog knjigovodstva niti nije bilo primedbi prilikom podnošenja zaključnih računa za društvo zajedno sa Savezom.

Komisija je konstatovala da je finansijsko poslovanje Saveza vođeno u skladu sa postojećim propisima i odlukama predsedništva Saveza i izdavačkog odbora. Finansijska dokumentacija je uredno sredena, dokumenta su propisno vođena i snabdevena potpisom ovlašćenih lica.

Značajnijih primedbi na rad finansijske službe nije bilo od

strane ovog odbora. S obzirom na pomenute činjenice članovi odbora smatraju da je finansijsko poslovanje uredno obavljeno te da se može dati razrešnica predsedništvu Saveza.

Milovan Girić
Dunja Glogović
Andrej Pleterski

AD 4

Skupščina je согласно sprejela poročilo predsednika Predsedstva ZADJ, predsednika Založbe Archaeologia Jugoslavica in Odbora samoupravne kontrole ZADJ. S tem se zaključuje (preneha) mandat Predsedstvu ZADJ in odborom ZADJ in sedež ZADJ v Sloveniji.

AD 5

Razprava

M. Girić

Samo nekoliko neslužbenih primedbi uz pročitani izveštaj. Primera radi, 1985. godine kompletni troškovi Saveza arheoloških društava Jugoslavije su bili finansirani od strane Slovenskog arheološkog društva. Bili su minimalni, ali su oni to sami učinili i godine 1986., 1987. pa i 1988. godine. Spomenuo sam da je bilo drugo neuredno i nikakvo sufinansiranje Saveza od strane drugih republičkih odnosno pokrajinskih saveza. U proteklom periodu jedino je makedonsko arheološko društvo jednom uplatilo kotizaciju, hrvatsko društvo dva puta, 1987. i 1988. godine i 1988. godine samo je vojvodansko društvo uplatilo svoju kotizaciju. Kotizacija nije bila minimalna, nego bedna, od 404.000 dinara. To je danas tako jadno da bi sva druga društva morala da se odazivaju uplatama (te) kotizacije. Smatramo da bi za budući period novi nosioci sedišta saveza morali da budu znatno agilniji pri okupljanju. Ja verujem da neće biti tako mala, mizerna kotizacija, ali u svakom slučaju moraju da insistiraju da društva uredno i svakogodišnje izvršavaju te svoje minimalne finansijske obaveze, koje u svakom slučaju neće biti velike.

Društvo je 1986. godine imalo ukupnih prihoda, uključujući i Slovensko arheološko društvo 4.841.262 dinara, rashodi su bili 3.408.000 dinara, pozitivan saldo je

prenet u 1987. za troškove izdavačke delatnosti. Godine 1987. ukupni prihodi, uključujući i pozitivni saldo iz prethodne godine, bili su 21.244.000 dinara, rashodi 7.599.000 i pozitivan saldo od 13.644.000 dinara je prenet u 1988. godinu isključivo za izdavačku delatnost. Ove godine dve slovenačke zajednice dale su novac za organizaciju kongresa, u svakom slučaju bismo trebali pozdraviti ovu zajedničku finansijsku pomoć dve interesne zajednice da bi naš kongres mogao da se pozitivno završi i da je ovako veliki broj nas prisutan.

B. Čečuk

Terminologijom se bavimo već godinama pa i kod nas u Hrvatskom arheološkom društvu to nikako da krene s nekih pozicija, početnih. To je neophodno potrebno da se u idućem razdoblju nešto učini zajedničkim snagama. Tu je spomenut i statut i registracija, društvo je djelovalo kroz ove četiri godine nećemo reći da nelegalno ali gotovo da tako zahvaljujući administrativno upravnim zavrzlamama da društvo nije registrirano u Sloveniji, ali nadamo se da će biti registrirano u Crnoj Gori jer je predsedništvo razgovaralo o tome da s obzirom da smo savezno društvo da bi to možda trebalo ići preko socijalističkog saveza jer društvo se svake četiri godine seli iz jednog grada u drugi i zapravo primjenjuje se republički zakon, a republički zakoni nisu ujednačeni pa postoji niz zahteva pojedinog, republičkog organa, to je u konkretnom slučaju Sekretarijat za pravosuđe i opću upravu koji uvjetuje s nekim svojim zahtevima registraciju društva.

Isto tako kolega Svoljšak je upozorio na ova dva kongresa koja nas očekuju 1990. godine u Prilepu i 1994. godine u Splitu. Kongres u Prilepu je bliže i to je zadatak novog predsjedništva. Predsjednik je ukazao i na rad sekcija koje su zahvaljujući makedonskom udruženju arheologa održali dva sastanka sekcija, prehistorijske i antičke i na kojem je sudjelovao veliki broj naših kolega. Izdavačka djelatnost je u izvještaju predsjednika nabačena, ali podroban izvještaj dao je kolega Mitja Guštin. Svi koji radite u izdavačkoj djelatnosti znate da se s problemima susrećemo svi zajedno a ovde pogotovo. Zato bi posebno priznanje trebalo dati izdavačkom savetu i založbi koja je pri Slovenskom arheološkom društvu. Ove posljedne dvije godine izdana su dva broja Arheološkog pregleda, mislim, da smo svi zadovoljni i sa izgledom i sa sadržajem pa uredništvu i

posebno kolegi Bojanu Đuriću a i kolegi Mitji koji se brine oko finansijskih izveštaja, finansijskih traženja, kalkulacija itd., to je jedan ogroman posao i napor koji treba svladati u određenom vremenu i podvrći se određenim zahtjevima.

Isto tako izdana je i *Archaeologia Iugoslavica* pa se nadamo da će se nastaviti sa tiskanjem ovih publikacija koje nije potrebno naglašavati kako su potrebne. Ovo je samo poticaj za diskusiju, za razgovor da ocijenite rad ovoga predsjedništva i da ukazete eventualno na njegove slabosti i uspjehe koje sam nabacio.

D. Svoljšak

Mislim, da je bilo vse tisto, kar je pomembno, že povedano. Vendar bi rad dodal par besed k poročilu Mitje Guština v tistem delu, ko je govoril o organizaciji tega kongresa. Brez dobrih priprav ne more biti dobrega kongresa, dobrih priprav pa ne more biti brez ustreznega denarja. Že na otvoritvi sem povedal, da sta kongres finansirali Kulturna skupnost Slovenije, Raziskovalna skupnost Slovenije in ker je kongres zvezne narave, koordinacija republiških in pokrajinskih samoupravnih interesnih skupnosti za znanost, vsaka v ustreznem deležu. V pripravah na kongres se je nenadoma pokazalo, da kongres nekako lebdi in v nas se je pojavil strah, da bi morali kongres prestaviti ali celo odpovedati. V tem strahu smo na Kulturni skupnosti Slovenije poskušali pridobiti nova sredstva, s katerimi bi subvencionirali udeležbo vsakega arheologa iz Jugoslavije, ki se je na kongres prijavil pravočasno ali tudi kasneje, do zadnjega možnega datuma, skoraj bi rekel, do današnjega dne. Kulturna skupnost je na to pristala. Z ozirom na to, da so blokirani žiro računi po vsej Jugoslaviji na teh področjih, denarja še ni, ampak to je naša skrb, da ga pridobimo. S tega mesta moram izreči še enkrat zahvalo Kulturni skupnosti Slovenije za njen posluš, kajti brez njene dodatne subvencije bi lahko prišlo do tega, da bi bil to kongres samo tistih, ki naj lahko pridejo s svojim zasebnim denarjem ali tistih, ki si lahko v inštitucijah pridobe denar za tako pot na Bled. Mi pa nismo želeli, da bi bil Bled kongres "bogatih" arheologov, ampak vseh jugoslovanskih arheologov in vseh tistih, ki imajo interes priti nanj.

Mislim, da je bila ta moja intervencija potrebna zato, da se vsi skupaj zavedamo, da priprave na kongres niso tekle povsem gladko, ampak da so sem in tja naletele na ovire,

ki smo jih skupaj s Slovenskim arheološkim društvom, pripravljanim odborom in predsedstvom ZADJ nekako uspeli premagati. Število udeležencev kongresa dokazuje, da je bil ta napor enih in drugih potreben in tudi uspešen.

B. Čović

U Jugoslaviji kao i svugdje ima veliki broj stručnih organizacija koje okupljaju ljude koji se bave jednom djelatnošću. Jednom granom nauke ili struke među njina je nekadašnje Arheološko društvo Jugoslavije i sada već dugo godina Savez arheoloških društava. Imao sam prilike da pratim manje ili više rad nekoliko tih udruženja i mogu da kažem da među njima Savez arheoloških društava Jugoslavije stoji među onima koji se mogu ponositi nivoom svoga ukupnog rada. Imao sam prilike da slušam kako se na sličnim savezima u Jugoslaviji 80 % diskusija vodi o staleškim pitanjima, o tome, kolike su nam plaće, kako su nam male i kako nemamo sredstava itd., dok se na Savezu arheoloških društava Jugoslavije govori o unapređenju nauke i struke, o tome koliko naša arheološka nauka doprinosi razvoju naše kulture i naše nauke uopšte, našega društva, koliko doprinosi ugledu naše nauke u svetu i time i ugledu Jugoslavije u svetu. U tom pravcu su i ranije bili usmereni napori, to je činio naš Savez i u ovom mandatnom periodu dok je predsedstvo ovo predsedništvo pod vodstvom našeg kolege Drage Svoljšaka.

U ovim veoma teškim vremenima s obzirom na ekonomsku krizu, u kojoj se nalazimo možemo dati zbilja i našem Savezu i pojedinim društvima veoma visoku ocenu onome što je učinjeno. Ne mislim samo na briljantni zaokret u izdavačkoj djelatnosti, gde je izvršena jedna dosta nemilosrdna selekcija koja nam je omogućila da u jednom kritičnom momentu izidemo sa novim vidom, novim licem dviju arheoloških publikacija koje jesu evropske i svetske po svom sadržaju i tehničkom nivou. I u drugim pravcima je savez arheoloških društava vršio i vrši i dalje svoju pravu funkciju ujedinjavanja napora jugoslavenskih arheologa u našim zajedničkim ciljevima, koje nije potrebno iznositi, na tome da možemo s pravom da kažemo da jugoslovenski arheolozi djelujemo kao jedna cjelina i pokušavamo to činiti i u buduće. Ja se iskreno nadam i želim da stavim to na dušu svim članovima naših arheoloških društava da će i novo predsedništvo sa sjedištem u Crnoj Gori imati punu podršku arheoloških

društava i svih arheologa Jugoslavije. To je u toliko potrebniije naglasiti što je u Crnoj Gori relativno mali broj arheologa, tamo su relativno male snage, oni uzimaju sada na sebe onaj teret koji je ovdje nosilo slovensko arheološko društvo. Ja vjerujem da će oni takođe časno ispuniti tu svoju dužnost a još bolje će je ispuniti ako im svi budemo dali punu podršku.

AD 6

D. Svoljšak

Glasujemo o odboru za splošni ljudski odpor, o odboru samoupravne kontrole, o častnem razsodišču in o predsednikih sekcij, o založniškem svetu, samo obveščamo pa skupščino o sestavi predsedstva zveze arheoloških društav Jugoslavije, kjer je predsedstvo delegirano in sestavljeno po ključu; predsedstvo sestavljajo predsedniki republiških arheoloških društav in Arheološkega društva Vojvodine.

Člani predsedstva so: Zdenko Žeravica, Arheološko društvo Bosne in Hercegovine; Olivera Žižić, Arheološko društvo Črne Gore; Dragan Vilotijević, Arheološko društvo Vojvodine; Mitja Guštin, Slovensko arheološko društvo; Marko Popović, Srpsko arheološko društvo, Pasko Kuzman, Makedonsko arheološko društvo, Ivan Šarić, Hrvatsko arheološko društvo. Člani predsedstva so še predsedniki sekcije Zveze arheoloških društav Jugoslavije in predsednik založniškega sveta.

Predlog liste odborov, ki jih mora imeti po statutu naše društvo.

Odbor za splošni ljudski odpor. Timotej Knific, Slovensko arheološko društvo; Zdenko Brusić, Hrvatsko arheološko društvo; Svetozar Pudarić, Arheološko društvo Bosne in Hercegovine. Ta predlog je bil sestavljen včeraj na seji predsedstva, dobro obravnavan in prosim vse, s katerimi se nismo uspeli dogovoriti, da funkcije tudi sprejmejo.

Odbor samoupravne kontrole. Ivica Žile, Hrvatsko arheološko društvo, Milan Ivanovski, Arheološko društvo Makedonije; Omer Peročević, Arheološko društvo Črne Gore.

Častno razsodišče. Predrag Medović, Arheološko društvo Vojvodine; Jovica Martinović, Arheološko društvo Črne

Gore; Janez Dular, Slovensko arheološko društvo.

Predsedniki sekcij - prazgodovinska: Blagoje Govedarica, Arheološko društvo Bosne in Hercegovine; *antično* sekcijo prevzema arheološko društvo Srbije, ki pa ni imelo neposrednega kandidata za predsednika te sekcije in ga bo izbralo naknadno: *srednjeveška* - Željko Tomičić, Hrvatsko arheološko društvo. Ne bi rad, da bi izpadlo kot da opravičujem arheološko društvo Srbije, vendar je bil predlog predsedstva oblikovan tako, da bi sekcije ne bile spet v eni sami republiki, da tudi ne bi bile v tistih republikah, ki so bile zadnje mandate najbolj angažirane in da je bil predlog za srbsko arheološko društvo drugače oblikovan, ne antična sekcija, ampak prazgodovinska. Zato moramo upoštevati željo arheološkega društva Srbije, da naknadno sporoči ime predsednika antične sekcije.

Založniški svet - Mitja Guštin, predsednik iz Slovenskega arheološkega društva; Nikola Tasić iz Srbskega arheološkega društva; Božidar Čečuk iz Hrvatskega arheološkega društva; Zilka Kujundić iz Arheološkega društva Bosne in Hercegovine; Pasko Kuzman iz Makedonskega arheološkega društva; Čedomir Marković iz Arheološkega društva Črne Gore; Bojan Đurić iz Slovenskega arheološkega društva in Olga Brukner iz Arheološkega društva Vojvodine.

B. Čečuk

Prije nego predemo na biranje kandidata koje predlaže staro predsedništvo, čast mi je i osobito zadovoljstvo što mogu u ime članova bivšeg predsedništva čiji sam najstariji član, a vjerujem u ime svih nas skupštinara i delegata zahvaliti Dragi Svoljšaku, dosadašnjem predsedniku Saveza arheoloških društava Jugoslavije na uloženom trudu i naporima za dalji razvitak našega Saveza. Od jeseni 1984. od Novog Sada, mirno, staloženi, tolerantni Drago svojom umješnošću i energijom vodio je sa uspehom ovaj naš Savez. Pa čak je na kraju svog mandata pokazao da ima jednu diplomatsku crtu: njegov put u Crnu Goru orodio je plodom jer je predsedništvo na poslednjoj sednici dobilo obavijest iz Crne Gore da ne mogu prihvatiti gostoprimstvo odnosno četirigodišnje razdoblje, međutim nakon razgovora Drage Svoljšaka u Titogradu naše kolege iz Crne Gore prihvatili su gostoprimstvo u iduće četiri godine. Tako na kraju još jednom zahvalimo Dragi Svoljšaku (aplauz) na uloženom trudu. Treba odati

priznanje i našoj tajnici Ireni Sivec (aplauz) za upornu pratnju Svoboljšakovih zamisli i našem predsedniku izdavačke komisije kolegi Mitji Guštinu (aplauz) na ogromnim naporima pri izdavanju publikacija a također i čitavom uredništvu na čelu sa Bojanom Đurićem (aplauz), koje se brinulo da Arheološki pregled izgleda onako kako izgleda. Njima zahvaljujemo, a novom predsedništvu, pogotovo crnogorskim kolegicama i kolegama želimo što uspešniji rad i uspeh.

AD 7

B. Čečuk

Čuli ste obrazloženje bivšeg predsednika za ove odbore i za izdavački svet.

Zaključak : Delegati su prihvatili predloge kandidata i sve delegacije jednoglasno su glasale za članove: odbora za opštenarodni otpor, samoupravne kontrole, sud časti, predsednike sekcija i izdavački savet. Sve delegacije glasale su za predložene kandidate jednoglasno.

Olivera Žižić, AD Crne Gore

Ja bih samo htjela da iskoristim priliku da izrazim trenutno raspoloženje arheologa Crne Gore u vezi s preuzimanjem sjedišta sa sjevera na jug. Bilo je dosta natezanja oko preuzimanja obaveza, to nije bilo brez razloga, na kraju se završilo sve dobro i danas je Arheološko društvo Crne Gore prihvatilo redovne obaveze po uzusima Saveza i prihvatilo mandat za četiri naredne godine. Tu obavezu svakako smo primili i prihvatili sa velikom brigom. Zašto, ne bih obrazlagala trenutno, manje-više sve naše kolege znaju koji su to razlozi.

Na drugoj strani htjela bih izraziti lično uvjerenje da će arheolozi Crne Gore i u ovom trenutku ipak smoći snage i znati i umjeti održati nivo dosadašnjih naših kongresa, uopšte skupova, koji će i dalje biti na nivou dosadašnjih okupljanja oko zajedničkih akcija koje će biti usmerene ka unapređenju i razvoju jugoslovenske nauke, prije svega arheologije. Nadam se da u ovom našem sadašnjem teškom trenutku to svi očekujemo i želimo uspjeh u tom pravcu. Hvala.

AD 8

Alenka Jovanović predstavnica studenata

Kao što svi znamo ovo je prvi put da smo se mi studenti organizirano sastali na savezu arheološkog društava Jugoslavije i zato se iskreno zahvaljujem organizatoru koji nam je omogućio da ovolikom broju učestvujemo na Bledu. Težnja za što širim povezivanjem stručnjaka je već duže vremena osnovni dio svake nauke, a takva težnja je naročito značajna za takozvane manje afirmisane, a na žalost danas se arheologija u Jugoslaviji ubraja u takve i moramo je tako i posmatrati. Upravo su društvene i humanističke znanosti te koje najjače osjećaju negativne posledice sve dublje društvene depresije i institucionalne nenaklonjenosti, sve slabije finansijske mogućnosti, izoliranost, metodološko zaostajanje, slaba kadrovska struktura odnosno neadekvatni proces obrazovanja itd. A upravo u takvim uslovima djeluje naša arheologija.

Svakako ne možemo ignorisati pozitivne rezultate i pomake, međutim smatramo da generalna slika naše znanosti ipak nije zadovoljavajuća i verujem da se slažete sa nama u takvom jednom zaključku. Od svih socijalnih komponenti koje učestvuju u znanstvenom procesu, upravo su studenti ti koji najjače osjete sve već navedene posledice. Svesni smo da je optimalizacija svih postupaka i postupka unutar discipline same prvi korak, koji možemo relativno nezavisno napraviti. Upravo uspešno povezivanje i organiziranje, produktivno, jeste sastavni dio tog koraka i zato želimo da našu pobudu tako i gledate.

Obrazovni procesi na svih pet fakulteta gde se predaje arheologija prilično su različiti, što po našem mišljenju predstavlja izvjesnu prednost koju bi smo mogli izkoristiti putem što većeg razmjenjivanja iskustava iz tih različitih znanstvenih obrazovanih pristupa. Na sreću postoji u arheologiji nekoliko segmenata koje već po svojoj prirodi diktiraju tendencije te vrste. Pri tome mislimo prije svega na sve oblike terenskih aktivnosti. Upravo na samom terenu je razmjena iskustava najspontanija i najproduktivnija, a želja za spoznajom novog, naprednijeg i potpunijeg kod studenata je najprisutnija.

Ujedno smo svjesni ograničenosti naših mogućnosti: naime nedostatak pravih informacija, kontakata a također i novaca. Znamo da će sve naše pobude bez usklađene suradnje sa određenim ustanovama biti neuspešne i neizvedljive. Zato ovom prilikom pozivamo vas, naše starije kolege, vodeće ljude u ustanovama i na istraživačkim projektima da za naše ideje imate

razumjevanja i da ih prihvatite odnosno podržite. Svi moramo biti svjesni da su studenti stručni i tehnički servis svake znanosti i smatramo da je takav način pravilan. Stoga mislimo da ćemo se razumjeti i uspješno surađivati jer će od toga upravo najveću korist imati naša znanost.

Sada bismo vas željeli upoznati sa nekoliko konkretnih predloga, do kojih smo došli na našem savetu.

Kao što smo već spomenuli, postoji želja većine studenata da učestvuju na što više različitih iskopavanja i sličnih aktivnosti. Međutim često smo već na samom početku zaustavljeni zbog pomanjkanja informacija. Zbog toga smo se na jučerašnjem savjetovanju studenata dogovorili o formiranju takozvanog servisa za informacije koji bi uz vašu suradnju imao cilj da pravovremeno i kvalitetno obavijesti zainteresovane studente. Na taj način takav servis bi omogućio i određenim izvođačima projekata upotpunjavanje ekipa; poznato je da je dosta projekata zahtjevalo veći broj ljudi. Najsvježiji primer je Salona. Servis je zamišljen kao informaciona mreža univerzitetskih centara, a posebno bi smo naglasili najznačajniju komponentu te strukture, a to su izvori informacija. Informacije bi, mi smo naime tako to zamislili, trebale doći od zainteresovanih ustanova i istraživačkih projekata koji bi želeli što veće učestvovanje studenata. Upravo taj dio prikupljanja informacija je najvažniji jer bez pozitivnog odazivanja nosilaca projekata naša će se pobuda prije ili kasnije ugasiti. Kao što vidite orijentirali smo se prije svega na radne oblike povezivanja i suradnje jer su te danas, realno gledajući, najefikasnije i najproduktivnije. Na kraju bi smo još predložili da studentsko savjetovanje postane sastavni dio kongresa Saveza arheoloških društava Jugoslavije jer bi tako stvorili kontinuirani oblik kroz koji bi se studenti periodično mogli sastajati i dogovarati o ovakvim a možda i boljim idejama.

Ovo ćemo predložiti svim glasilima republičkih društava sa svrhom što bolje i veće informiranosti.

Toliko od nas. Hvala vam.

AD 9

B. Čečuk

Ova skupština bi trebala donjeti neke zaključke. Mi nismo izabrali nikakvu komisiju ali smo iz toka diskusije i iz

izvještaja našeg bivšeg predsjednika i sadašnjeg predsjednika izdavačke djelatnosti uhvatili nekoliko točaka, oko kojih bismo morali u ovom četverogodišnjem razdoblju razmišljati. To je bez redosljeda važnosti ili vrijednosti *Salone*, pomoć pri istraživanju, iskopavanju, pri prezentaciji materijala ogromnog spomeničkog blaga koji se sada čuva u lapidariju, muzeju i oko muzeja, pružiti svu podršku da arheološki muzej u Splitu dobija adekvatan prostor, radnice, adekvatan kadar. Drugo o čemu bi članovi morali misliti je sudjelovanje, pogotovo srednjovjekovca na svjetskom skupu slavenske arheologije 1990. godine u Prilepu. Isto tako treba razmišljati o sudjelovanju i prezentiranju građe spomenika u Splitu 1994. na 13. kongresu starohrišćanske arheologije.

U ovoj fazi, u kakvoj se nalazi sada arheološko društvo Crne Gore, treba pružiti svu odgovarajuću pomoć, a ponajviše uplatama pojedinih republičkih i pokrajinskih društava.

Mi smo vidjeli prije da pojedina društva nisu platila odgovarajuću kotizaciju. Bila bi obaveza svih republičkih i pokrajinskih društava da to u 1989. godini obave redovito. Inače je staro predsjedništvo donijelo odluku o povećanju te kotizacije koja sada za Hrvatsko arheološko društvo i Srpsko arheološko društvo iznosi 25 starih milijuna, za Slovensko arheološko društvo, Arheološko društvo Vojvodine, Bosne i Hercegovine i Arheološko društvo Makedonije 20 milijuna dinara. To je potrebno barem da se u početku snađe i da im na nekakav način pomognemo, podržimo nastojanja izdavačkog saveta, založbe oko izdavanja Arheološkog pregleda, *Archaeologie Jugoslavice* da što redovitije izlazi, a izlaziti će ako naša suradnja bude bolja, plodnosnija i brža.

Na kraju smo dobili i jedan apel studenata, pomognimo im, ukoliko možemo. Ja mislim da će o tome još više razgovarati novo predsjedništvo jer ono što su danas studenti prenijeli i donijeli mi smo tek sada prvi put čuli tako da se s tim mora pozabaviti i novo predsjedništvo. Ne znam, da li sam sve u ovakom kratkom vremenu obuhvatio. Mislim da je to sve, što bismo trebali učiniti u idućem četverogodišnjem razdoblju. Ako nisam sve predvidio, ja bih molio da moje izlaganje dopunite i popravite.

Molim novo predsjedništvo da se sastane nakon ove skupštine pa da izabere odgovarajuće organe i tijela.

D. Svoljšak

Gotovo je veliko olažanje, ko pade z ramen funkcija, pa naj bo kakršnakoli že, v mojem primeru predsednika zveze arheoloških društev Jugoslavije, ki je častna, kot je prijetno in častno biti slovenski in s tem jugoslovanski arheolog. Sedaj, ko se je srce nekoliko umirilo po zahvalah in aplavzih, ki sem jih bil deležen in z vsi člani predsedstva za delo v preteklem mandatu, zasluženih ali manj zasluženih, lahko rečem samo tole: lahko in lepo je delati z ljudmi, ki radi delajo. Če tega ni, ni nobenega pravega dela. In to je bilo v predsedstvu in preko predsedstva z vsemi arheologi, ki delamo v Jugoslaviji, prijetno, lahko in dobro opravilo. To je tisto, kar bi moralo biti tudi vnaprej motiv in moto našega gibanja.

Podatki o izvedbi in udeležbi.

Število udeležencev: s plačano kotizacijo	170
na stroške prireditelja	40
vsakodnevni vozači	25

Ekскурzija A: Zagreb-Brežice-Celje-Šempeter-Bled	95
--	----

Ekскурzija B: Bled-Kranjska gora-Vršič-Trenta-Most na Soči-Solkan-Kromberk-Ajdovščina-Goče-Ljubljana	122
vodja: Borut Križ	

Ekскурzija C: ogled Bleda (otok in Informacijski center Triglavskega narodnega parka)	150
---	-----

Otvoritev kongresa (25.10. 1988)	260
----------------------------------	-----

Predavanja:

plenarna zasedanja: 26.10. 1988 dopoldan 8 predavanj
6 odpadlih

predsedstvo: akademik dr. Borivoj Čović
dr. Biba Teržan

26.10. 1988 popoldan 14 predavanj
1 odpadlo (prebrano)

predsedstvo: dr. Predrag Medović
Dunja Glogović

sekcije: prazgodovinska: 24 predavanj
10 odpadlo

predsedstvo: dr. Blagoje Govedarica (27.10. 1988)
prof. Božidar Čečuk (28.10. 1988)

antična: 18 predavanj
10 odpadlo (eno prebrano)

predsedstvo: Viktorija Sokolovska (27.10. 1988)
Olivera Žižić (28.10. 1988)

srednjeveška: 19 predavanj
10 odpadlo

predsedstvo: dr. Timotej Knific (27.10. 1988)
dr. Andrej Pleterški (28.10. 1988)

Skupno: 83 prebranih predavanj (prijavljenih 117)
37 odpadlih predavanj
3 neprijavljena predavanja

Spremljajoče prireditve

a. okrogla miza "Računalništvo v arheologiji" vodja dr. Blagoje Govedarica, 60 udeležencev

b. N. Križnar, filmska dokumentacija arheoloških izkopavanj 70 udeležencev

c. V. Šribar, fotodokumentacija s stativi A6, A9 in A12; sodeloval M. Zupančič s prikazom priključka na "A" stativ; 70 udeležencev

d. srečanje študentov arheologije iz jugoslovanskih univerzitetnih središč

e. skupščina Zveze arheoloških društev Jugoslavije uvodni in komemorativni del 140 udeležencev delegatski del 61 udeležencev

f. razstava "SALONA 1986-1987", Arheološki muzej, Split razstava "Slovenska arheologija", Narodni muzej, Ljubljana in Slovensko arheološko društvo

Neizvedeno: okrogla miza "Informatika v arheologiji"
odpadlo 1 predavanje

Preliminarno poročilo in obračun dohodkov in izdatkov kongresa**Dohodki:**

Kulturna skupnost Slovenije	
za Kongres in sedež SADJ	15.530.000.-
Raziskovalna skupnost Slovenije	5.229.000.-
KO SNZJ	2.450.000.-
RK ZMS	.400.000.-
Kotizacije in vplačila udeležencev	7.766.270.-
Skupaj	29.375.270.-

Izdatki:

Tiskovine, vabila, program, gradivo, embalaža	11.242.654.-
Ekскурzije, Zagreb-Bled, Bled-otok, Bled-Nova Gorica-Ljubljana	6.252.000.-*
Subvencija hotelskih storitev, plačilo stroškov predsedstva in organizacijskega odbora	6.331.614.-
Materialni stroški, poština, potni stroški, delovne ure, računovodstvo, organizacija	4.449.002.-*
Izbrana dela J. Kastelica - po dopisu s 1.7.88 zbrana valorizacija osnovnega programa (kongres in sedež ZADJ)	7.100.000.-
Priprava in tisk ter razpošiljanje Informatorja z gradivom skupščine ZADJ z dne 27.10.1988	800 izvodov - december 1988
	ca 4.000.000.-*
Skupaj	39.375.270.-

Obračun pripravil: dr. Mitja Guštin, predsednik SAD Ljubljana, 7.11. 1988

Organi Zveze arheoloških društev Jugoslavije izvoljeni na Skupščini ZADJ na Bledu, 27. oktobra 1988

Predsedstvo ZADJ

Zdenko Žeravica, Arheološko društvo Bosne in Hercegovine
 Olivera Žižić, Arheološko društvo Črne Gore
 Ivan Šarić, Hrvaško arheološko društvo
 Mitja Guštin, Slovensko arheološko društvo
 Marko Popović, Srbsko arheološko društvo
 Dragan Vilotijević, Arheološko društvo Vojvodine
 Pasko Kuzman, Združenje arheologov Makedonije

Za predsednika Zveze arheoloških društev Jugoslavije je bila na prvi seji predsedstva izvoljena Olivera Žižić, Arheološko društvo Črne Gore, za sekretarja pa Milan Pravilović, Arheološko društvo Črne Gore.

Odbor za splošni ljudski odpor

Timotej Knific, Slovensko arheološko društvo

Zdenko Brusić, Hrvaško arheološko društvo
 Svetozar Pudarić, Arheološko društvo Bosne in Hercegovine

Odbor samoupravne kontrole

Ivica Žile, Hrvaško arheološko društvo
 Milan Ivanovski, Združenje arheologov Makedonije
 Omer Peročević, Arheološko društvo Črne Gore

Častno razsodišče

Predrag Medović, Arheološko društvo Vojvodine
 Jovica Martinović, Arheološko društvo Črne Gore
 Janez Dular, Slovensko arheološko društvo

Predsedniki sekcij ZADJ

prazgodovinska sekcija: Blagoje Govedarica, Arheološko društvo Bosne in Hercegovine
 antična sekcija: sekcijo je prevzelo Srbsko arheološko društvo, ki bo imenovalo predsednika sekcije
 zgodnjerednjevska sekcija: Željko Tomičić, Hrvaško arheološko društvo

Založniški svet

Mitja Guštin, Slovensko arheološko društvo
 Nikola Tasić, Srbsko arheološko društvo
 Božidar Čečuk, Hrvaško arheološko društvo
 Zilka Kujundžić, Arheološko društvo Bosne in Hercegovine

Pasko Kuzman, Združenje arheologov Makedonije
 Čedomir Marković, Arheološko društvo Črne Gore
 Bojan Djurić, Slovensko arheološko društvo
 Olga Brukner, Arheološko društvo Vojvodine

Predsednik Založniškega sveta (Založba Archaeologia Jugoslavica) je Mitja Guštin, Slovensko arheološko društvo.

* še ni dokončnega obračuna

Seznam ustanov in arheologov v Jugoslaviji

BOSNA IN HERCEGOVINA

ARHEOLOŠKO DRUŠTVO BOSNE IN HERCEGOVINE

Zavod za zaščito spomenika kulture, prirodnih
znamenitosti i rijetkosti BiH

Obala 27.jula 11a

71000 Sarajevo

predsednik: Zdenko Žeravica

tajnik: Svetozar Pudarić

ČRNA GORA

ARHEOLOŠKO DRUŠTVO CRNE GORE

Arheološka zbirka Crne Gore

Vuka Karadžića 8

81000 Titograd

predsednik: Olivera Žižić

tajnik: Milan Pravilović

VOJVODINA/SRBIJA

ARHEOLOŠKO DRUŠTVO VOJVODINE

Vojvođanski muzej

Dunavska 35

21000 Novi Sad

predsednik: Dragan Vilotijević

tajnik: Ksenija Borojević

HRVATSKA

HRVATSKO ARHEOLOŠKO DRUŠTVO

Zavod za arheologiju JAZU

Marinkovićeve 4

41000 Zagreb

predsednik: Božidar Čečuk

tajnik: Marina Šegvić

SLOVENIJA

SLOVENSKO ARHEOLOŠKO DRUŠTVO

Filozofska fakulteta

Aškerčeva 12,

61000 Ljubljana

predsednik: Mitja Guštin

tajnik: Jana Horvat

SRBIJA

SRPSKO ARHEOLOŠKO DRUŠTVO

Arheološki institut

Knez Mihajlova 345

11000 Beograd

predsednik: Marko Popović

tajnik: Đorđe Janković

MAKEDONIJA

ZDRUŽENIE NA ARHEOLOZITE NA SR MAKEDONIJA

Muzej na Makedonija

Čurčiska b.b.

91000 Skopje

predsednik: Pasko Kuzman

tajnik: Dragiša Zdravkovski

ZALOŽBA ZVEZE

ARHEOLOŠKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJE

"ARHEOLOGIA IUGOSLAVICA"

Poljanska 26, PP 17

61104 Ljubljana

glavni in odgovorni urednik: Mitja Guštin

tajnik: Greta Hirschbäck - Merhar

BOSNA IN HERCEGOVINA

BANJA LUKA

78000

Muzej Bosanske krajine

Vuka Karadžića b.b., 078 35 486

Orhan Jamaković

Jasna Krnić

Gradski Zavod za zaščito spomenika kulture

Tvrđjava - kastel, 078 31 062

Boris Grajčuk

BIHAČ

77000

Regionalni muzej Pounja

Ulica AVNOJA 2, 077 229 743, 077 229 274

Branislava Raunig

BIJELJINA

75320

Muzej Semberije

Maršala Tita b.b., 076 41 947, 076 41 910

BOSANSKA GRADIŠKA

78400

Zavičajni muzej

*Milan Đurđević***BOSANSKI NOVI**

78350

Zavičajni muzej

Tane Ahmetovića 2, 079 81 189

*Enver Mulabdić***DOBOJ**

74000

Zavičajni muzej

Vladimira Nazora 4, 074 31 220

*Branko Belić***MOSTAR**

79000

Muzej Hercegovine

Maršala Tita 160, 088 39 662

Tomislav Anđelić

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode

Maršala Tita 172, 088 22 066

*Ivanka Ribarević Nikolić**Vukosava Atanacković Salčić*

Zavod za prostorno uređenje

B. Fejića 50/I, 088 21 131

*Aleksandra Ratković***PRIJEDOR**

78300

Muzej Kozara

Ive Lole b.b., 079 21 334

*Milenko Radivojac***SARAJEVO**

71000

Centar za balkanološka ispitivanja ANU BiH

6.novembra 7, 071 516 444

Blagoje Govedarica

Filozofski fakultet - grupa za istoriju

Franje Račkog 1, 071 210 768

*Enver Imamović**Snježana Vasilj*Gradski zavod za zaštitu i korišćenje kulturno
istorijskog i prirodnog naslijeđa

Dobrovoljačka 27, 071 23 235

Gordana Rusković

Muzej grada Sarajeva

Svetozara Markovića 54, 071 535 586

*Ivana Bajo*Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, prirodnih
znamenitosti i rijetkosti

Obala 27.jula 11a, 071 653 555

*Svetozar Pudarić**Zdenko Žeravica*

Zemaljski muzej

Bulevar Vojvode Putnika 7, 071 35 322, 071 26 132

*Mirko Babić**Borivoj Čović**Lidija Fekeža**Tihomir Glavaš**Mirza Hasan Čeman**Milica Kosorić**Zilka Kujundžić**Nebojša Ludačić**Boško Marijan**Brunislav Marijanović**Ivana Marijanović**Nada Miletić**Veljko Paškvalin***SREBRENICA**

75430

Narodni univerzitet "Zvonimir Šubić", Muzejska zbirka

075 886 272

TRAVNIK

72270

Zavičajni muzej, 072 813 494

TREBINJE

79300

Zavičajni muzej

Alekse Šantića 1, 089 20 220

Đorđe Odavić

TUZLA

75000

Muzej istočne Bosne

Muharema Merdžića 28, 075 33 131

*Veljko Milić**Aleksandra Popović***VISOKO**

71300

Zavičajni muzej

Ognjena Price 119, 071 731 265

*Slaviša Perić***ZENICA**

72000

Muzej grada Zenice

Fadila Španca 33, 072 36 199

*Fidreta Glamočanin***ZVORNIK**

75400

Muzejska zbirka, SIZ za kulturu,

075 583 157, 075 581 365

ČRNA GORA**BAR**

81350

Zavičajni muzej, 085 27 355

*Omer Peročević***BIJELO POLJE**

84000

Zavičajni muzej, Centar za kulturu "Vojislav Bulatović"

M. Kučevića b.b., 084 22 502, 084 21 994

*Ljubo Glušac***BUDVA**

81310

Arheološka zbirka, Kulturni centar, 086 41 421

*Stanko Papović***CETINJE**

81250

Zavod za zaštitu spomenika kulture SR Crne Gore

Bajova 150, 086 21 039

*Čedomir Marković**Marina Perović*

Istorijski muzej Crne Gore

Titov trg 1, 086 21 188

*Ranko Kujović***DANILOVGRAD**

81410

Muzejsko dokumentacioni centar

Trg 9. decembra 27, 081 88 149

*Boško Drašković***HERCEGNOVI**

81340

Zavičajni muzej

Mirka Komnenovića 9, 082 43 067

*Ilija Pušić**Viktor Varga***IVANGRAD**

84300

Polimski muzej

27.jula 11, 084 61 075, 084 61 041

*Predrag Lutovac***KOTOR**

81330

Zavod za zaštitu spomenika kulture 082 25 146

*Vilma Kovačević**Jovan Martinović***NIKŠIĆ**

81400

Zavičajni muzej, Centar za kulturu

Moše Pijade 19, 083 22 187

*Zvezdana Lučić***PLJEVLJA**

84210

Zavičajni muzej

Trg 13.jula 12, 084 81 491

*Mitra Cerović**Lidija Krivokapić***TITOGRAD**

81000

Arheološka zbirka SR Crne Gore

Vuka Karadžića 8, 081 23 187

*Ilija Carević**Milan Pravilović**Natalija Vukotić**Olivera Žižić*

Muzeji i galerije grada Titograda

Vuka Karadžića 8, 081 22 134

Vera Drecun

ULCINJ

81360/085

Muzej Ulcinja 085 84 313

Pavle Mašanović

Mileva Nikolidis

HRVATSKA

BENKOVAC

57300

Muzejska zbirka, Narodno sveučilište 057 81 053

BJELOVAR

43000

Gradski muzej

Trg jedinstva 1, 043 43 207

Goran Jakovljević

BIOGRAD NA MORU

52710

Zavičajni muzej

Obala m. Tita 22, 057 83 721

BOL NA BRAČU

58420

Arheološka zbirka Dominikanskog samostana

BUZET

51420

Zavičajni muzej

Trg J. Ivančića 3, 053 61 792

Aleksandar Nikolić

BAKAR

51222

Gradski muzej 051 761 531 (Turistično društvo)

BRDOVEC

41291

Muzejska zbirka, Narodno sveučilište

Ilije Gregorića 13, 041 700 550

Ivan Cvitković

CAVTAT

50210

Bogišićev muzej i biblioteka

Knežev dvor, Obala 18, 050 78 556

CRES

51557

Gradski muzej

Palača Arsan, 051 871 581

Jasmina Čus Rukanić

ČAKOVEC

42300

Muzej Medjimurja

Trg republike 5, 042 812 285

Josip Vidović

ČAZMA

43240

Zavičajni muzej

Trg pobjede 10, 043 77 226

Vjekoslav Štrk

DARDA

54326

Centar za kulturu, Beli Manastir

Muzejska radna jedinica Darda, 054 73 211 (mjesna zajednica)

Pero Matic

DRNIŠ

59320

Muzej drniške krajine

Vjeke Širinića 28, 059 86 774

Jadranka Lunić

Dušan Rašković

DUBROVNIK

50000

Dubrovački muzej

Knežev dvor, Od kastela 11, 050 29 461

Ljiljana Kovačić

Romana Menalo

Spomenka Petrak

Pomorsko povijesni muzej

Tvrđjava sv. Ivana, 050 26 465

Anica Kisić

Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode občine
Dubrovnik

Između Vrata od Ploča 3, 050 26 468

Ivica Žile

ĐAKOVO

54400

Muzej Đakovštine

Preradovićeve 17, 054 843 254

Ivo Pavlović

Dijecezenski muzej

Strossmayerov trg 6, 054 843 253

Peter Strgar

GOSPIĆ

48000

Muzej Like

M. Tita 27, 048 20 51

Branka Proroković

HVAR

58450

Centar za zaštitu kulturne baštine 058 74 009

Marinko Petrić

ILOK

56236

Muzej grada Iloka

Šetalište braće Jakšić, 056 73 152

Milena Pegonja

KARLOVAC

47000

Gradski muzej Karlovac

Strossmayerov trg 7, 047 32 762, 047 28 666

Lazo Čučković

KASTAV

51215

Muzejska zbirka Kastavštine

051 741 530 (Turističko društvo)

KNIN

59300

Muzej Kninske krajine

Tvrđava, 059 60 773

Milojko Budimir

Ljubica Radić

KOPRIVNICA

43300

Muzej grada Koprivnice

Trg L. Brozovića 1, 043 823 391

Zorko Marković

KORČULA

58260

Muzej grada Korčule 050 711 420

Opatska riznica sv. Marka

050 711 049

KOŠLJUN

51521

Zbirka Franjevačkog samostana na otoku Košljunu
(Punat)

KRIŽEVCI

43260

Gradski muzej

Šenoina 2, 043 841 036

Zoran Homen

KUTINA

41320

Muzej Moslavine

Trg N. Božića Juga 13, 045 21 145

Ana Bobovac

LABIN

52220

Narodni muzej 052 851 828

METKOVIĆ

58350

Arheološka zbirka "Vid"

Centar za kulturu, znanost i informiranje, 058 681 110

Marijana Oršulić

NAŠICE

54500

Zavičajni muzej

Trg m.Tita 5, 054 711 414

NIN

57232

Arheološka zbirka, 057 64 160

Ljiljana Klarin

NOVA GRADIŠKA

55400

Zavičajni muzej, Narodno sveučilište "Matija Antun Reljković",
Reljkovićeva 4, 055 64 205
Zorica Džaić

OGULIN

47300

Zavičajni muzej, Radničko sveučilište
Trg žrtava fašizma 2, Frankopanska kula, 0401 25 02

OREBIĆ

50250

Pomorski muzej 050 713 009

OSIJEK

54000

Muzej Slavonije
Partizanski trg 6, 054 44 353
Branka Ajredini
Mirko Bulat
Hermina Lukić
Vlasta Šabić
Jasna Šimić

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture
Kuhačeva 27, 054 41 999
Zvonimir Bojčić
Kornelija Minichreiter

OTOČAC

48220

Muzej ZAVNOHA, Narodno sveučilište
048 71 143

OZALJ

47280

Zavičajni muzej
Dvor Ozalj, (048 76 112, Martin Vajdić osnovna škola)

POREČ

52360

Zavičajni muzej Poreštine
Dekumanova ulica 9, 053 31 585
Vladimir Kovačić

PULA

52000

Arheološki muzej Istre
M. Balote 3, 052 23 516
Klara Bursić Matijašić
Vesna Jurkić Girardi
Fina Juroš Monfardin
Robert Matijašić
Kristina Mihovilić
Željko Ujčić

RJEKA

51000

Pomorsko povijesni muzej Hrvatskog Primorja
Žrtava fašizma 18, 051 37 612
Željka Cetinić

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture
Užarska 12, 051 22 695
Nino Novak

ROVINJ

52210

Zavičajni muzej
Trg m. Tita 11, 052 813 622
Damir Matošević

SAMOBOR

41430

Samoborski muzej
Livadića Ferde 7, 041 881 014
Želimir Škoberne

SENJ

51270

Gradski muzej
Milana Ogrizovića 7, 051 881 141
Ante Glavičić

SESVETE

41260

Muzej Prigorja
Trg M. Badela 4, 041 250 501
Dubravka Habuš
Mladen Nadu
Vladimir Sokol

SINJ

58230

Muzej Cetinske Krajine 058 82 544

D. Čikare 5

Ante Milošević

Arheološka zbirka Franjevačkog samostana

Ante Jovića 1, 058 82 274

*fra Nikola Gabrić**Josip Ante Soldo***SISAK**

44000

Muzej Sisak

Tomislavova 10, 044 22 880, 044 40 806, 044 22 697

*Zdenko Burkowski***SLAVONSKI BROD**

55000

Muzej Brodskog Posavlja

Starčevićeva 40, 055 231 116

*Josip Lozuk**Jasenska Miškin***SLAVONSKA POŽEGA**

55300

Muzej Požeške kotline

Nikole Demonje 1, 055 78 393

*Dubravka Sokač Štimac***SPLIT**

58000

Arheološki muzej

Zrinsko Frankopanska 25, 058 44 574

*Maja Bonačić Mandinić**Frane Buškariol**Branko Kirigin**Jagoda Mardesić**Emilio Marin**Goran Protić*

Muzej grada Splita

Popalićeva 1, 058 41 240

*Sofija Matijević Buličić**Helga Zglav*

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika

Ognjena Price b.b., 058 43 983, 054 45 255

*Tonči Burić**Vedrana Delonga**Magdalena Dragičević**Duje Jelovina**Mate Zekan*

Vojni muzej ratne mornarice

Tvrđava Gripe, 058 42 077 int.22334

Mithad Kozličić

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture

Topuska 4/I, 058 42 327

*Jasna Jeličić Radonjić**Vanja Kovačić*

Zavod za zaštitu spomenika kulture općine Split

Iza Vestibula 3. 058 41 044

*Franko Oreb**Željko Rapanić***STARIGRAD**

58460

Arheološka zbirka Dominikanskog samostana

*Ivo Farčić***ŠARENGRAD**

56234

Arheološka zbirka Franjevačkog samostana

ŠIBENIK

59000

Muzej grada Šibenika

Gradska vrata 3, 059 23 880

*Zlatko Gunjača**Marko Mendušić**Ivo Pedišić*

Općinski zavod za zaštitu spomenika kulture

Stube J. Čulinovića 1/III, 059 29 325

*Njegoslav Lapov***ŠKRIP NA BRAČU**

58410

(Postire) Muzej otoka Brača

*Hrvoje Gjurašin***TROGIR**

58220

Muzej grada Trogira

Gradska vrata 4, 058 83 406

Fani Cega

VARAŽDIN

42000

Gradski muzej

Strossmayerovo šetalište 7, 042 43 712

*Marina Šimek***VALPOVO**

54550

Muzej Valpovštine

Narodno sveučilište, 054 81 667

VARAŽDINSKE TOPLICE

42223

Muzej Varaždinskih Toplica

Trg slobode 16, 042 631 339

*Stjepan Hajduk***VELIKA GORICA**

41410

Muzej Turopolja

Trg slobode 1, 041 710 277

*Pavo Vojvoda***VELA LUKA NA KORČULI**

Arheološka zbirka, Centar za kulturu

050 82 046

*Dinko Radić***VINKOVCI**

56000

Gradski muzej

JNA 2, tel 056 17 916

*Ivana Iskra Jancšić***VIROVITICA**

43400

Gradski muzej, Centar kulture Virovitica

Dvorac, Trg m. Tita 26, 046 722 228, 046 722 127

*Silvija Jančevski***VIS**

58380

Arheološka zbirka pri Muzeju narodne revolucije

*Vid Bilinić***VUKOVAR**

56230

Gradski muzej

Ive Lole Ribara, 056 41 065, 056 41 403

*Ružica Marić**Olivera Rokvić***ZADAR**

57000

Arheološki muzej

B. Petranovića b.b., 057 25 340, 057 25 950

*Zdenko Brusić**Vinko Buble**Ivo Fadić**Smiljan Gluščević**Radomir Jurić**Marija Kolega**Branka Nedved**Božidar Vilhar*

Filozofski fakultet, katedra za arheologiju

Obala m. Tita 2, 057 436 893

*Šime Batović**Janko Belošević**Sineva Kukoč**Julijan Medini**Željko Miletić**Ante Uglešić*

Filozofski fakultet, katedra za povijest umjetnosti

*Nikola Jakšić**Ivo Petriccioli*

Filozofski fakultet, katedra za povijest

*Slobodan Čače**Franjo Smiljanić***ZAGREB**

41000

Arheološki muzej

Trg N. Zrinskog 19, 041 427 600, 041 427 724

*Lidija Bakarić**Dubravka Balen Letunić**Valerija Damevska**Željko Demo**Zdenka Dukat**Zoran Gregl**Nenad Holbl**Ivan Mirnik**Ante Rendić Miočević**Katica Simoni*

Filozofski fakultet, Odsjek za arheologiju

Đure Salaja 3, 041 513 155

Aleksandar Durman

Stoš Forenbacher

Mirja Jarak

Nives Majnarić Pandžić

Marina Miličević

Marina Šegvić

Marija Šmalcelj

Tihomila Težak Gregl

Marin Zaninović

Institut za povijesne znanosti, Odjel za arheologiju

Dure Salaja 3, 041 513 155

Marija Buzov

Aleksandra Faber

Remzija Koščević

Rajka Makjanić

Ivančica Pavišić

Krešimir Rončević

Željko Tomičić

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture

Mesnička 49, 041 272 956, 041 433 404

Dragica Iveković

Ivan Šarić

Leonida Kovač

Republički zavod za zaštitu spomenika kulture

Ilica 44/I, 041 426 386, 041 427 200, 041 427 201

Mario Jurišić

Miroslav Mišković

Marijan Orlić

Irena Radić

Josip Šmic

Dasen Vrsalović

Povijesni muzej Hrvatske

Matoševa 9, 041 277 991

Janko Jeličić

Milan Kruhek

Boris Prister

Maja Škiljan

Zavod za arheologiju JAZU

Marinkovićeve 4/I, 041 425 123

Božidar Čečuk

Alka Domić Kunić

Dunja Glogović

Branka Migotti

Nikša Petrić

Duje Rendić Miočević

Zavod za povijesne znanosti JAZU

Strossmayerov trg 2, 041 276 478

Mirjana Matijević Sokol

Jadranka Neralić

Restauratorski zavod Hrvatske

Nike Grškovića 23, 041 276 180, 041 273 366

Drago Miletić

Silvije Novak

Republički SIZ u oblasti kulture

Adžijina 18, 041 415 843

Jasna Balažević

ZELINA

41280

Muzejska zbirka, Narodno sveučilište

Trg žrtava fašizma 12, 041 860 270

Hrvoje Strukić

ŽUPANJA

56270

Muzej u Županji

Savska 3, 056 71 581

Manda Zelić

MAKEDONIJA

BITOLA

97000

Zavod za zaštitu na spomenicima na kulturata i prirodne retkosti i muzej

Kliment Ohridski b.b., 097 35 387, 097 35 292

Anica Đorgievska

Gordana Filipovska

Tome Janakievski

Dragica Simovska

Marija Vasileva

GEVGELIJA

91480

Narodni muzej Gevgelija 093 80 011

Vlado Avramovski

Kire Ristov

GOSTIVAR

Dom na kulturata AKNOM, muzejska zbirka 094 62 760

KIČEVO

97250

Muzej na Zapadna Makedonija

M. Tita 74, 095 31 949

*Boban Husenovski**Gordana Spasovska Dimitrievska***NEGOTINO**

91440

Muzej na grad Negotino

M. Tita 119, 093 72 712

*Kiril Angelovski***OHRID**

97300

Zavod za zaštita na spomenicite na kulturata i naroden muzej

Boro Šain 10, tel 096 22 498

*Danica Bačeva Razmovska**Pasko Kuzman**Vlado Malenko**Nada Počuča Kuzmanovska***PRILEP**

97500

Institut za istraživanje na staroslovenska kultura

Kičevsko đade b.b., 098 26 858, 098 26 715

*Branislav Atanasovski**Boško Babić**Goce Čakoski**Gordana Daniloska**Roza Kareska**Ljiljana Mandić**Miloje Mandić**Nikola Mitrevski**Radmilo Petrović**Branislav Ristevski**Stevan Sarvanovski**Emilija Taleska**Blagica Taleska*

Zavod za zaštita na spomenicite na kulturata, prirodnite retkosti i muzej

Manastir sv. Arhangel, Varoš, 098 21 011

*Blaže Atanasovski**Petar Čagorovski**Kostadin Kepeski**Ljiljana Kepeska**Blagoje Kitanoski***RESEN**

97310

Dom na kulturata, muzejska zbirka

29. novembra 25, 096 41 058

*Bojan Popaleski**Dimitar Radevski***SKOPJE**

91000

Arheološki muzej na Makedonija

Ćurčiska b.b., 091 220 222

*Mila Bosmadžieva**Cone Krstevski**Gorica Mikulčić**Dragi Mitrevski**Radmila Pašić**Eleonora Petrova**Vojislav Sanev**Saržo Saržovski**Viktorija Sokolovska**Kiril Trajkovski**Danica Veljanovska**Dragiša Zdravkovski*

Istorisko filozofski fakultet, katedra za istorija na umetnosti i arheologija

Bulevar Krste Misirkov b.b., 091 222 311

*Vera Bitrakova Grozdanova**Nikos Čausidis**Zoran Georgiev**Viktor Lilčić**Elica Maneva**Ivan Mikulčić*

Muzej na grad Skopje

Mito Hadživasilev b.b., tel 091 238 122

*Miloš Bilbija**Dušanka Koračević**Lenče Jovanova*

Republički zavod za zaštita na spomenicite na kulturata

Evljija Čelebija b.b., 091 220 803

*Milan Ivanovski**Živojin Vinčić*

Zavod za zaščito na spomenicite na kulturata na grad
Skopje

Makarija Frčkovski 8, 091 233 812

Dafina Kalamatevska

STOBI

91240

Muzej na Stobi

Metodija Gjurovski

STRUMICA

92400

Zavod za zaščito na spomenicite na kulturata, prirodnite
retkosti i muzej

27.mart 2, 0902 24 333

Jovan Ananijev

Margarita Lazarovska

Živko Velkovski

STRUGA

Naroden muzej "Dr. Nikola Nezlobinski"

Kej 8. noemvri, 096 71 855

Zoran Julovski

ŠTIP

92000

Zavod za zaščito na spomenicite na kulturata, prirodnite
retkosti i muzej

Tošo Arsov 10, 092 22 044

Zvonko Detelkovski

TITOV VELES

91400

Naroden muzej

M. Tita 22, 093 21 471

Metodij Đurovski

Trajanka Jovčeska

Svetlana Milanova

Đorđi Petački

SLOVENIJA

BREŽICE

68250

Posavski muzej

Cesta prvih borcev 1, 068 61 271

Irena Lazar

CELJE

63000

Pokrajinski muzej

Muzejski trg 1, 063 22 154

Vera Kolšek

Darja Pirkmajer

Zavod za zaščito naravne in kulturne dediščine

Trg svobode 10, 063 23 114

Alenka Vogrin

JESENICE

64270

Muzej, Maršala Tita 64, 064 82 061

Janez Meterc

KAMNIK

61240

Muzej, Grad Zaprice 061 831 313

Mirina Cviki Župančič

KOČEVJE

61330

Pokrajinski muzej

Prešernova 11, 061 851 864

KOPER/CAPODISTRIA

66000

Pokrajinski muzej - Museo regionale

Kidričeva 19, 066 21 364

Matej Župančič

KRANJ

64000

Gorenjski muzej

Tavčarjeva 43, 0643 21 974

Andrej Valič

Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine

Tomšičeva 44, 064 21 163

Milan Sagadin

LJUBLJANA

61000

Filozofska fakulteta - Oddelek za arheologijo

Aškerčeva 12, 061 332 611

Miha Budja

Bojan Djurič

Darja Grosman

Mitja Guštin

Greta Hirschbäck Merhar
Milena Horvat
Janka Istenič
Draško Josipovič
Irena Murnik-Prezelj
Božidar Slapšak
Biba Teržan
Alfred Treznj

Inštitut za arheologijo ZRC SAZU
 Novi trg 3, 061 331 021
Dragan Božič
Slavko Ciglencečki
Janez Dirjavec
Andreja Dolenc
Janez Dular
Jana Horvat
Snežana Hvala Tecco
France Leben
Dragica Lunder Knific
Andrej Pleterski
Ivan Turk
Marjeta Šašel Kos

Mestni muzej
 Gosposka 15, 061 222 902
Martin Horvat
Verena Perko
Ljudmila Plesničar
Ivan Puš
Irena Sivec Rajterič

Narodni muzej
 Prešernova 20, 061 218 886
Marjan Blažon
Anja Dular
Timotej Knific
Eva Kocuvan
Nuša Logar
Sonja Petru
Vida Stare
Drago Svoljšak
Neva Trampuž Orel

Ljubljanski regionalni zavod za varstvo naravne in
 kulturne dediščine
 Tržaška 4
Jože Oman
Boris Vičič

Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine
 Plečnikov trg 2
Iva Curk
Marjan Slabe
Davorin Vuga

MARIBOR
 62000
 Pokrajinski muzej
 Grajska 2, 062 21 851
Stanko Pahič

Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine
 Slomškov trg 6, 062 20 341, 062 21 385
Mira Strmčnik Gulič
Ivan Tušek

METLIKA
 68330
 Belokranjski muzej
 Trg svobode 4, 068 58 177

MURSKA SOBOTA
 69000
 Pokrajinski muzej
 Trubarjev drevored 4
Irena Šavel Horvat

NOVA GORICA
 65000
 Goriški muzej
 Grajska 1, 065 21 117
Alma Bavdek
 Beatrice Trkman Žbona

Zavod za varstvo naravne i kulturne dediščine
 Delpinova 16, 065 22 815
Zorko Harej
Nada Osmuk

NOVO MESTO

68000

Dolenjski muzej

Muzejska 7, 068 21 169, 068 24 217

Tone Knez

Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine

Kidričev trg 3, 068 21 019

*Daniilo Breščak**Borut Križ***PIRAN/PIRANO**

66330

Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine - Istituto intercomunale per la tutela dei beni naturali e culturali

Trg bratstva 2, 066 73 562

Marko Stokin

Pomorski muzej "Sergej Mašera" -

Museo del mare "Sergej Mašera"

Cankarjevo nabrežje 3, 066 73 768

*Elica Boltin Tome***POSTOJNA**

66230

Inštitut za raziskovanje Krasa, Kraška muzejska zbirka

Titov trg 2, 067 21 346

*Tine Schein**Mehtilda Urleb***PTUJ**

62250

Pokrajinski muzej

Muzejski trg 1, 062 771 308, 062 771 618

*Mirjana Tomanič Jevremov**Moja Vomer Gojkovič***ŠKOFJA LOKA**

64220

Loški muzej

Grajska pot, 064 62 261

*Zorka Šubic***SRBIJA****BEOGRAD**

11000

Arheološki institut

Knez Mihailova 35/IV, 011 637 191

*Ljiljana Bjelajac**Nebojša Borić**Vujadin Ivanišević**Miodrag Jeremić**Borislav Jovanović**Zvonimir Kaluđerović**Vladimir Kondić**Miomir Kovač**Gordana Milošević**Dušica Minić**Maja Parović Pešikan**Slavenka Pavlović**Petar Petrović**Marko Popović**Petar Popović**Ana Premk**Ljubica Prodanović**Nebojša Stepanović**Sofijana Stojković**Vojislav Trbuhović**Miloje Vasić**Rastko Vasić**Ljubica Zotović*

Balkanološki institut SANU

Knez Mihajlova 35/IV, 011 639 830

*Aleksandar Palavestra**Nikola Tasić*

Filozofski fakultet - odeljenje za arheologiju

Čika Ljubina 18-20, 011 639 222

*Stasa Babić**Aleksandrina Cermanović Kuzmanović**Dorđe Janković**Miloš Jeftić**Aleksandar Jovanović**Vojislav Jovanović**Stanica Lalić**Mila Lazić**Miroslav Lazić*

Svetlana Lazić
Milena Marjanović
Živko Mikić
Mihajlo Milinković
Dušan Mrkobrad
Dubravka Nikolić
Jelica Obradović
Vladislav Popović
Ivana Radovanović
Miodrag Sladić
Dragoslav Srejšović
Svetozar Stanković
Nenad Tasić
Sava Tutundžić
Vera Vasiljević

Istorijski muzej Srbije
 Kneza Miloša 101 ali Nemanjina 26/VIII, 011 643
 731, 011 646 984, 011 658 755
Kosana Jočić
Petar Pop-Lazić

Muzej grada Beograda
 Zmaj Jovina 1/I, 011 638 744
Dragoljub Bojović
Nikola Crnobrnja
Milica Janković
Slavica Krunić
Svetlana Perišić
Bisa Petrović
Obrad Tomić
Aleksandar Vasić
Ljubinka Vuković

Narodni muzej
 Trg republike 1a, tel 011 624 322, 011 620 594
Ljubinka Babović
Dragan Bogosavljević
Neda Bošković
Branko Drča
Dobrila Gaj Popović
Dušan Krstić
Gordana Marjanović Vujović
Mirosljub Miletić
Zoran Pavlović
Ivana Popović
Ljubiša Popović

Mila Popović
Nada Radojčić
Nenad Radojčić
Jelena Rankov
Mirjana Sretenović Gavrović
Blaženka Stalio
Aleksandar Stojković
Leposava Trbuhović
Mirjana Vukmanović

Republički zavod za zaštitu spomenika kulture
 Božidara Adžije 11, tel 011 454 786
Gordana Cvetković Tomašević
Časlav Jordović
Aleksandra Jurišić
Milorad Miljković
Mirjana Tomić

Vojni muzej
 Kalemegdan b.b., tel 011 620 722
Jadranka Kalajin Mundrić

Zavod za zaštitu spomenika kulture grada Beograda
 Kalemegdan 14, 011 631 766
Zoran Simić

BOR
 19210
 Muzej rudarstva i metalurgije
 Moše Pijade 19 ali Trg oslobođenja 7, 030 22 145,
 030 23 560
Ilija Janković
Dušica Nikolić
Zorka Stanojević

ČAČAK
 32000
 Narodni muzej
 Cara Dušana 1, 032 21 69
Milena Đuknić Ikodinović
Olivera Marković
Lidija Nikitović

ČAJETINA
 31310
 Muzejska zbirka, Biblioteka "Dimitrije Tucović", 031
 831 160
Milena Novaković

ĐURĐEVI STUPOVI KOD NOVOG PAZARA

36300

(Novi Pazar) Muzejska zbirka

KNJAŽEVAC

19350

Zavičajni muzej

Karadorđeva 19, 019 41 407

*Svetozar Jovanović***KOCELJEVO**

15220

Muzejska zbirka, Dom kulture

KRAGUJEVAC

34000

Narodni muzej

Vuka Karadžića 1, 034 69 947

*Milenko Bogdanović**Milica Jerinić*

Zavod za zaštitu spomenika kulture

21.oktobra 2, 034 63 765

*Dimitrije Madas***KRALJEVO**

36000

Narodni muzej

Karadorđeva 5, 036 21 540

Vera Bogosavljević

Zavod za zaštitu spomenika kulture

Cara Lazara 24, 036 21 025, 036 331 866, 036 331 575

*Obrenija Vukadin***KRUŠEVAC**

37000

Narodni muzej

Branka Cekića 1, 037 29 172

*Nikola Berić**Čađenović Gordana**Emilija Tomić***LESKOVAC**

16000

Narodni muzej

Stojana Ljubića 2, 016 29 75

*Desanka Kostić**Miroslava Jocić***LOZNICA**

15300

Muzej Jadra

Mike Mitrovića 25, 015 82 173

*Jagoda Canić Tešanović**Rada Gligorić***NEGOTIN**

19300

Narodni muzej Krajine

8.marta 1, 019 552 072

*Đorđe Jovanović***NIŠ**

18000

Narodni muzej

Stanka Paunovića 14, 018 22 066, 018 22 047,

018 22 532

*Slobodan Drča**Natalija Đurić**Dušanka Janković Mihaldžić**Marica Maksimović*

Zavod za zaštitu spomenika kulture

Mike Paligorića 2, 018 24 621

*Toni Čerškov**Dušan Maksimović***NOVI PAZAR**

36300

Muzej Ras

Stevana Nemanje 5, 020 25 795

*Dragica Premović Aleksić***PARAĆIN**

35250

Zavičajna muzejska zbirka

Maksima Gorkog 17, 035 552 035

*Aleksandar Srndaković***PETROVA CRKVA KOD NOVOG PAZARA**

36300

Muzejska zbirka (N. Pazar)

PIROT

18300

Muzej Ponišavlja

Moše Pijade 49, 010 22 339

Predrag Pejić

POŽAREVAC

12000
 Narodni muzej
 Voje Dulića 10, 012 23 597
Dragan Jacanović
Milan Pindić

PROKUPLJE

18400
 Narodni muzej Toplica
 Ratka Pavlovića 11, 027 21 694
Julka Kuzmanović

SENJSKI RUDNIK

35234
 Muzej Ugljarstva, 035 620 735
Predrag Vučković

SMEDEREVO

11300
 Narodni muzej u Smederevu
 Omladinska 4, 026 22 138
Ljiljana Marković
 Zavod za zaštitu spomenika kulture
 Despota Đurđa 37, 026 22 309
Mladan Cunjak

SMEDEREVSKA PALANKA

11420
 Narodni muzej
 Trg narodnih heroja 5, 026 31 037
Ratko Katunar

SOPOČANI KOD NOVOG PAZARA

36300
 Muzejska zbirka, Manastir (N.Pazar)

SVETOZAREVO

35000
 Zavičajni muzej "Dušan Vučković"
 M. Tita 82, 035 231 328, 035 223 328
Milorad Stojić
Savo Vetnić

ŠABAC

15000
 Narodni muzej
 Masarikova 13, 015 24 245
Milivoje Vasiljević

TITOVO UŽICE

31000
 Zavičajni muzej
 M. Tita 18, 031 23 035
Jarmila Đurić
Mihajlo Zotović
Radmila Zotović

TRSTENIK

37240
 Muzejska zbirka
 Narodni univerzitet, M. Tita 116, 037 712 516

VALJEVO

14000
 Narodni muzej
 Čika Ljubina 3, 014 21 041
 Zavod za zaštitu spomenika kulture
 Čika Ljubina 5
Željko Jež
 Istraživačka stanica Petnica
Andrej Starović

VRANJE

18500
 Narodni muzej
 Pionirska 2, 017 25 408
Olga Palamarević
 Istorijski arhiv Vranja
 Partizanski put, 017 23 334
Milan Jovanović

VRNJAČKA BANJA

36210
 Muzejska zbirka
 Zamak kulture, 035 65 144
Jelena Borović Dimić

ZAJEČAR

19000
 Narodni muzej Zaječar
 Moše Pijade 2, 019 22 930
Anka Lalović
Mirjana Petković

SRBIJA/KOSOVO-KOSOVA**ĐAKOVICA - GJAKOVĚ**

38320

Gradski narodni muzej, Centar za kulturno obrazovni rad -
Muzeu popullor i qytetit, Qendra për punë edukativo -
kulturore

Borisa Kidriča 40

PRISHTINA - PRISHTINĚ

38000

Albanološki institut - Instituti Albanologjik

Maršala Tita b.b., 038 28 122

*Exhlale Dobruna**Naser Ferri*

Filozofski fakultet, katedra za istoriju - Fakulteti filozofik,
Katedra e historisë

Maršala Tita b.b., 038 22 970

Edi Shukriu

Muzej Kosova - Muzeu Kosovës

Trg Bratstva-Jedinstva 13, 038 30 709

*Aleksandar Bačkalov**Slobodan Fidanovski**Jovan Glišić**Kemajl Luci**Fatmir Peja*

Opštinski zavod za zaštitu i prezentaciju spomenika kulture
- Enti komunal për mbrojtjen dhe prezentimin e
monumenteve të kulturës

Trepčanska 4, 038 22 494

Haxhi Mehmetaj

Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture - Enti
krahinor për mbrojtjen e monumenteve të kulturës

Zejnel Saliha 9, 038 35 070

*Georgije Kovaljev**Ded Palokaj***PRIZREN**

38400

Zavod za zaštitu spomenika kulture - Enti për mbrojtjen e
monumenteve të kulturës

D. Nekića 94, 029 25 230

*Luan Koxhbashliu**Nataša Šutaković***TITOVA MITROVICA -
MITROVICA E TITOS**

38220

Gradski muzej - Muzeu i Qytetit

028 23 569

SRBICA - SĚRBICĚ

Arheološki-istoriski-etnološki muzej -
Muzeu arkeologjik-historik-etnografik

*Bajram Koshutani***SRBIJA/VOJVODINA****BAČKA PALANKA**

21400

Muzejska jedinica

Žarka Zrenjanina 46, 021 744 222

*Liviya Pap***BEČEJ**

Gradski muzej i galerije,

M. Tita 42, 021 812 282

JAŠA TOMIČ

23230

Muzej doma kulture

M. Tita 78

KIKINDA

23300

Narodni muzej

Titov trg 36, 023 521 239

*Milorad Girić**Stevan Vojvodić***NOVI SAD**

21000

Filozofski fakultet, Institut za istoriju

Stevana Musića b.b., 021 58 577, 021 58 929

*Ksenija Borojević**Bogdan Brukner*

Gradski zavod za obnovu graditeljskog nasleđa i zaštitu
spomenika kulture

Trg Svetozara Markovića 11, 021 28 800

*Vladimir Stančić**Gordana Stanojević*

Vojvodanski muzej
Dunavska 35, 021 26 766
Velika Dautova Ruševljanin
Marija Jovanović
Predrag Medović
Dalibor Nedvidek
Jelka Petrović
Nebojša Stanojević
Vesna Šaranović
Sofija Živanović

Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture
Štrosmajerova 22, 021 431 211
Olga Brukner
Vladimir Leković
Gordana Stanojević
Ljiljana Tadin

ODŽACI

21400
Amaterska muzeološka sekcija jugozapadne Bačke p.p. 61
Sergej Karmanski

PANČEVO

26000
Narodni muzej i jedinica za zaštitu spomenika kulture
Trg Borisa Kidriča 7, 013 42 666
Darija Batistić Popadić
Marin Brmbolić
Ljubomir Bukvić
Mira Kolin Nenković

PETROVARADIN

21131
Muzej grada Novog Sada
Petrovaradinska tvrđava, 021 433 145, 021 433 613
Radovan Bunardžić
Nadežda Savić
Dragutin Vilotijević

RUMA

22400
Zavičajni muzej
M. Tita 182, 022 424 888
Slobodan Čirić
Branka Kirilović Mitrović

SENTA

24400
Narodni muzej, Kulturni centar
Trg m. Tita 4, 024 80 348

SOMBOR

25000
Gradski muzej
Trg republike 4, 025 22 728
Čedomir Trajković
Dušanka Trajković

Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika kulture
Gradski muzej, Trg republike 4, 025 22 728
Dragan Radojević

SREMSKA MITROVICA

22000
Muzej Srema
Narodnih heroja 4, 022 223 245
Petar Milošević
Pavle Popović
Zorka Radenović Pejović

Zavod za zaštitu spomenika kulture
Trg braće Radić 2, 022 213 794, 022 221 568
Dragan Popović

SUBOTICA/SZABADKA

24000
Gradski muzej - Varosi muzeum
Trg slobode 1, 024 22 128
Peter Ricz
Laszlo Sekeres

VRŠAC/VIRSC/VIRSET

26300
Narodni muzej - Nep muzeum - Muzeul popular
29. novembra 1, 013 811 564
Stanimir Barački
Šarlota Joanović
Jovan Uzelac

ZRENJANIN

23000
Narodni muzej i jedinica za zaštitu spomenika kulture
Subotičeva 1, 023 61 841
Nada Benjocki
Radovan Radišić

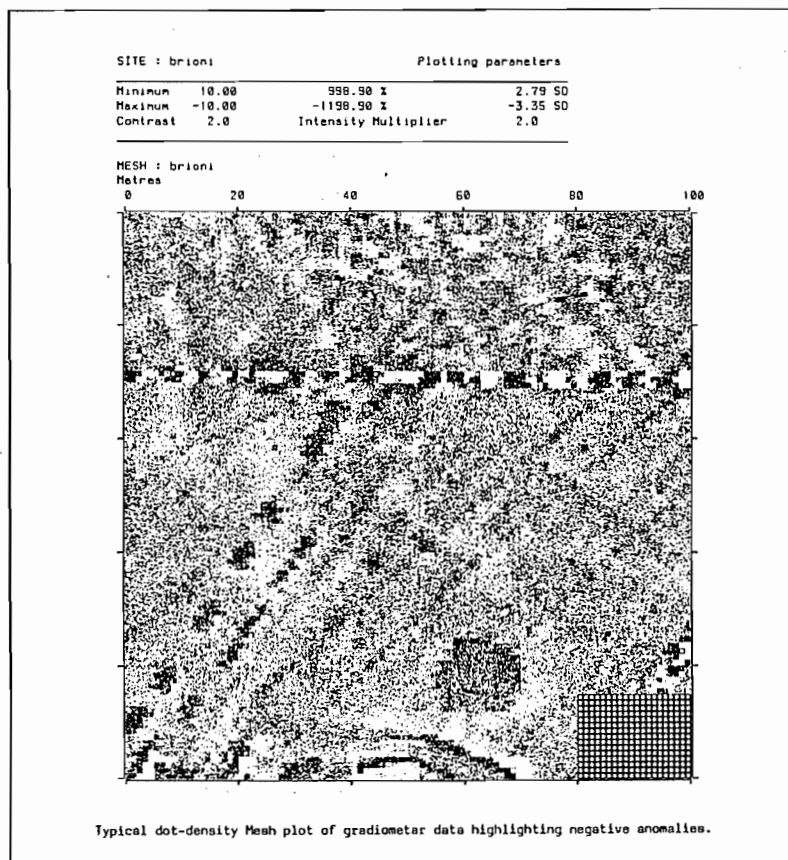
Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani je v letih 1987 in 1988 s pomočjo sodelavcev iz Oddelka za arheološke vede Univerze v Bradfordu uspešno izvajal arheološko rekognosciranje terenov s pomočjo geofizikalnih in paleomagnetskih metod. S pomočjo teh metod, ki posredujejo hitre informacije o obsegu in gostoti arheoloških ostalin na terenu ter ne posegajo v arheološke plasti, smo uspešno obdelali terene v Lokah pri Novi Gorici, na Brionih, v Trebnjem, Velikih Malencah, na Pomjanu, Ljubljanskem Gradu, Hrastju in na Glasincu.

V letu 1989 smo s pomočjo Raziskovalne skupnosti Slovenije pridobili celotno opremo za izvajanje tovrstnih terenskih meritev in njihovo računalniško obdelavo ter izpis (GEOSCAN — merilec upora RM-4 z avtomatskim zapisovalnikom podatkov DL-10 in GEOSCAN FLUXGATE GRADIOMETER FM-36 ter računalnike HEWLETT PACKARD z laserskim izpisom).

Sočasno bomo usposobili specialista geologa za tovrstne arheološke potrebe, ki bo v bodoče lahko opravljal georezistenčne in paleomagnetske meritve.

Vabimo vse zainteresirane, ki želijo izkoristiti te možnosti na področju sistematskega rekognosciranja, da se vključijo v naš raziskovalni program, ki ga bomo začeli izvajati od leta 1990 naprej.

Oddelek za arheologijo
Filozofska fakulteta
Aškerčeva 12, Ljubljana

Izpis geofizikalne slike najdišča na Brionih

